

DOM IN SVET

LEPOSLOVJU

: ZNANSTVU :

1912 ::::: LETNIK XXV. ::::: ŠT. 5

VSEBINA.

	Stran		Stran
Sama. Povest. Spisal F. S. Finžgar. (Dalje)	161	 Slike. 	
Požigalec. Studija. — Spisal Ks. Meško	167	St. Grodolski: Nevesta gre z doma	165
Pomlad. Zložil Silvin Sardenko	175	Medicinski študij Amerikank: V secirni dvorani	173
Romanca. Zložil Leop. Turšič	175	Fr. Pengov: Sv. Frančišek Asiški	181
Simbolizem v francoskem pesništvu. Napisal Izidor Cankar. (Konec)	176	Najsevernejša pošta, na Spitsbergih	184
Borbe z ledom in temo. Spisal dr. V. Šarabon. (Dalje)	180	Eskimi pred svojimi kočami	185
Veli šopek. Zložil Leop. Turšič	186	Camera della Segnatura: Parnas	189
Oče in sin. Zložil B. Francè	186	Nesreča na Stolu: Rešilna ekspedicija se vrača z dijaki	193
Camera della Segnatura. Spisal A. Zupan. (Rim.) (Dalje)	187	Bojno ladjo „Tegetthoff“ spuščajo v morje	195
Kmetiške pomladne. Zložil B. Gorenjko	190	V aeroplanu čez Atlantski ocean	196
Književnost	191	Z bojišča: Turški častniki vežbajo Arabce	197
Glasba	192	Severni psi, vpreženi v sani	198
To in ono	194	Potopljena ladja „Titanic“	200

„Dom in Svet“ izhaja 25. dne vsakega meseca.

Urednika: **dr. Mihael Opeka** za leposlovje, **dr. Evgen Lampe** za znanstvo in ilustracije. —

Založnik in lastnik: **Katol. Bukvarna.** — Tiska **Katol. Tiskarna** v Ljubljani.

Naročnina: 10 K, za dijake 7 K, za Ameriko 3 dolarje, za Italijo 13 lir, za Nemčijo 11 mark. Sprejema lastništvo in upravnštvo v Katoliški Bukvarni.

SAMA.

Povest. — Spisal F. S. Finžgar.

VIII.

(Dalje.)

Tisto dopoldne, ko je stal na preži za pregrajo na pošti mešetar Jok, je njegovo prisluškujoče uho natančno ujelo besede poštarice Erne: „Gospa Strniška v Marevževcu.“ Občutil je, da je nekaj šinilo ob teh besedah skoz njegovo telo, skoz srce in mozg. Toda ni se ganil; samo njegovo levo, pomežikujoče oko je obstalo in ni trenilo. Kakor bi prisluškal z očmi. Potrpežljivo je čakal in se ni gnetel med ljudi, ki so vsi obenem tiščali k okencu, ko se je odprlo. Zadnji je prišel na vrsto, kupil dopisnico in malomarno odšel. Pred vrati je izvlekel zamazan zvezek iz žepa, vtaknil med popisane liste dopisnico, spravil vse spet v žep in se napotil. Roke je potisnil v žepe, tulasti klobuk se mu je kar sam od sebe obesil na oči, rameni je dvignil, da je bilo videti odzadaj, ker mu je glava zlezla med pleča, kakor bi hodil jetičnik.

Jok pa ni ubral navadne poti. Smrekarjevega dvorišča se je ognil in se spustil po brežiču za pošto proti svoji samotni koči in kmalu utonil v gosti megli. Doma je odveznil pokrov pri peči in poiskal pisiker zajtrka, kakor mu ga je spravljala žena ob žerjavici. Izpil je takoj v veži iz lonca, ga postavil nazaj na ognjišče, peč zaveznil in šel v hišo. Tamkaj je odprl omarico, v steno vzdano, prijel za zelenko in miže pil iz nje v dolgih požirkih. Potem je zvil nekaj stare obleke za vzglavje in legel vznak na klop ob peči.

Ni mu bilo do spanca, ker se je dodobra naspal v listju. Bulil je v črni strop in tuintam trepetaje z vejicami lovil misli, kakor so se mu sno-

vale in tekle pred njim. Dobro uro je tako ležal, roke pod glavo. Včasih je zaklopil oči, ki so se vselej kmalu odprle in zopet nervozno pomežikovale proti stropu. Ko jih je zadnjič zaklopil, je obžedel dokaj dolgo, kakor bi zaspal. Pa ni. Zakaj sunkoma je skočil kvišku in se zasmejalo vesglas. Spet je šel k omarici, prijel zelenko in pil, da se je dvakrat oddahnil, preden je posrebnil zadnjo kapljo.

„Kakor bi bila voda,“ je zamrmral, ko je zapiral vratca. „Nič več ne speče in ne ureže po grlu. Da se človek tako navadi te spekočine. — Ali so pa oštirji sami sleparji, da točijo vodo. Vrag vedi!“

Mešetar je nato vtaknil prazno ploščato čutaro v žep, zaklenil vežna vrata in skril ključ v kradi med polena. Potem je ubral pot za vasjo in prav na koncu vasi zavil v leseno krčmo pri Plankarju. Žive duše ni bilo v krčmi. Le krčmar Martinek je dremal pri peči in se ni prebudil, dokler ga ni Jok potresel za rame.

„Napolni mi čutaro,“ mu je pomolil steklenico v roke.

Krčmar je zazdehal in si pomel oči, preden je segel po posodi.

Jok si je primaknil stol k mali mizici ob peči in sedel.

„Kam si se namenil,“ je vprašal Martinek in ogledoval čutaro proti oknu. „Kupčija, kaj?“

„Ne bo, danes že ne. Za kravami pogledam k Sv. Antonu. Tale Vrbek z Grabna me sili.“

„Vrbek? No, no!“

Plankar je odšel iz hiše, da natoči. Stara, lesena ura je hreščeče odbila eno. Mimo okna se je zazibala pismonoševa oguljena čepica.

Jok je vstal. Srce se mu je vznemirilo. Toda hitro je sedel, ker so se odprla vrata in je vstopil pismonoša.

„Saj sem vedel,“ je pohvalil samega sebe mešetar in se potuhnil, kakor bi mu bilo malo mar pismonoše.

„Kaj ni Plankarja, Jok? Ali si ti za krčmarja, ko sedi brez pijače v krčmi?“

„Bolje bi bilo, da bi bil Martinek nego Jok.“

„Kaj bi godrnjal! Nič ti ni sile, Jok, prav nič.“

„Več že kot tebi! Tisto pošto raznošiš — ob mesecu je pa gotov denar. Jaz pa le lovim — lovim! Razumeš. Če je, je, če ni, pa ni.“

„Je denar, ne rečem, ampak zaslužen! Poglej, danes moram zaradi enega samega pisma kretiti v Marevževce. In sem mislil, da speljem popoldne tiste butarice k hiši. Pa jih, če jih moreš!“

Plankar je prinesel čutaro.

„Nu,“ mu je pomignil pismonoša. Martinek ga je razumel in koj postavil na vogel mize frakelj.

„Martinek,“ se je oglasil Jok, „ali vidiš, da sem pozabil na tobak. Stopi no v opalto ponj, ko imaš tako spočite noge. Na!“

Zakotalil je krono po mizi.

„Grem, zakaj ne bi šel!“

Martinek je pobral krono, pokrtil kučmo in odšel v opalto.

„Kam pa ti s tako čutaro?“

„K Sv. Antonu!“

„Skoz Marevževce?“

„Seveda. Ali bi me rad napregel? No, če daš za frakelj brinjevca, opravim zate tisto zaradi pisma.“

„Dam,“ je bil naglo pripravljen pismonoša in je že segal po pismu.

„Daj sem,“ je iztegnil roko Jok.

„Na! Samo ne izgubi in ne pozabi. Moja služba je natančna! Za frakelj takoj dam, ko pride Martinek!“

„Ne bodi tak! Ne razumeš šale? Kaj si bomo takorekoč sosedje, kakor sva midva, in še reveža povrhu, vsako stopinjo plačevali! Kam pridemo?“

Jok je spravil pismo v listnico.

„Vidiš, kakor bankovec bo varno. Nič se ne boj in ne brigaj!“

„Povrnem ti, Jok, če bi tako nanoslo. Hudo si mi ustregel danes, zaradi butaric si mi.“

„To ni nič,“ je zamahnil Jok in si zapel kamižolo.

Martinek se je vrnil s tobakom in ga položil pred mešetarja.

Jok je sunil drobiž po mizi.

„Za tole nama pa daj brinjevca. Oba sva ga potrebna — pismonoša in jaz.“

„Kakor kolo mazila,“ se je veselo zasmel pismonoša in prisedel. — — —

„Če nima pri teh stvareh vrag vmes kremp-ljev, jih nima nikjer,“ je godrnjal mešetar, ko je za dobro uro zapuščal Plankarjevo krčmo in si tlačil v usta tobak, katerega je potratno stresal iz mehurja. Parkrat so se mu noge zapletle, dokler je držal mehur v rokah in palico pod pazduho. Zakaj še par kronic je zakotalil pred krčmarja, da je pismonoša pozabil butaric in je Martinku docela pošla dremavost.

Ko je zopet trdo oprl desnico ob kljukasto palico, se mu niso noge več zapletale. Šel je kakor stroj po cesti. „Ima kremplje vrag vmes,“ je modroval s povešeno glavo. „Če bi se pehal za dobro in pošteno stvar, bi ne šlo gladko. Ampak tukaj nam gre! Samoodsebe! Pravzaprav meni nič mar! On naj gleda!“

Pljunil je predse na cesto, kakor bi se mu gabilo. Niže je sklonil glavo, ki mu je prikinknila ob vsakem koraku, kot da bi hodil tudi z njo. Več kot pol ure je že bil na cesti in ni se mu pojavila misel v pobešeni glavi. Tolkel je in tolkel po samotni poti in se ni ozrl ne na levo, ne na desno! Dasi je tuintam slišal kričeči glas rateja z njive, z brega ovčarski zvonec, se ni ustavil in se ni z nikomer razgovarjal.

Ko se je začela dvigati cesta v klanec proti Marevževcu, je hipoma obstal. Klobuk je potisnil nazaj, postavil predse palico in se oberoč vpri nanjo, potem se pa oprezno ogledoval. Kakor bi se bil predramil iz dremavice, je zbiral misli. Potipal je na prsih, če se mu ni gumb pri kamižoli odpel, potem je segel v žep po listnico, se ozrl še enkrat naokrog, pogledal tudi nazaj po poti, nato pa odmotal zamazani trak od listnice in poiskal pismo. Dasi ni znal brati in je imel v listnici mnogo papirjev, je kljubtemu naglo uganil, katero pismo je na Strniško. Vzel ga je v roke in ga ogledal, vtaknil ga spet nazaj, zamotal listnico in jo spravil. Ko je zapenjal gumb, so se mu prsti tresli, da mu je dvakrat izpodletelo, preden je zapel.

„Zdajle bi Smrekarju lahko zajec pretekkel pot, ko bi jaz hotel. In prileglo bi se mu pravzaprav! Zakaj je včasih tako skop! Naj le sam gazi po blatu in tokavah! Sam! Bi se hitro naveličal. — In sam naj laže, da bo njega obešal vrag za jezik, ne mene.“

Ko je tako razmišljal, se je še enkrat ogledal po okolici in nastavil korak po cesti. Komaj je stopil

dvakrat, pa se je nenadoma obrnil in zavil s ceste v hosto na stezo, ki je bila zamedena z listjem.

„Jezični dohtarji trdijo, da ima vsak paragraf skrivna durca, kjer se človek v stiski izmuzne. Jok si tudi ne bo zarinil vseh les, da ne bi, če se ujame v ta precep, izmaknil prstov iz njege. Ne bo si jih ne! Nisem tako neumen, kakor se sanja Smrekarju.“

Takole se mu je nenadno posvetilo v glavi in zato se je skrtil na zapuščeno stezo v lesu, kjer je prišel v Marevževce, ne da bi ga kdo opazil.

Tamkaj je stala pod gozdom Strniškina bela hiša, tiha in samotna, kakor njena gospodinja, vdova brez otrok. Pred hišo so rjavele razorane njive, ozimina je zelenela.

Jok je nastavil klobuk nad čelo, da je pogledal izza borovcev po polju. Dolgo ni zagledal nikogar. Njegove oči so stikale in iskale, dokler se jim ni zasvetila pisana ruta iz gozda, dokler ni zagledal belih rokavov, ki so gibali med bukovjem na vrsesnati jasi.

„Sem vedel,“ se je razveselil, „sem vedel, da ob takem vremenu ne bo družine doma. Jih ne pusti! Morda je tudi ona tam?“

Spet je napel oči in gledal v hosto, kjer so napravljali steljo.

„Ne, ni je. Zato počakam.“

Skril se je v mlado borovje, legel na mah in odlomil pred sabo vejo, ki mu je zastirala razgled. Nato je segel po čutaro in se krepčal.

Ni dolgo ležal.

Pod njim je zalajal pes, ki je priplesal iz hiše na cesto, za psom je prišla Strniška s cajnico na roki.

Jok je pri tej priči zamašil čutaro in jo spravil. Kar trenil ni več, iz levega očesa mu je vsled napora prilezla kaplja, pa je ni otrl z rokavom, kakor ponavadi, tako je spremljal Strniško, ki je šla po polju. Na korenišču se je ustavila in se pripognila.

„Skopulja,“ je izpregovoril polglasno Jok. „Zadnji korenček, kakor šilo tenak, izpukne! Ne privošči ga mišim. Čaj, prav ti je!“

Tedaj je vstal in se prihuljeno priplazil do hiše. Strniška se je sklanjala in nakladala v cajnico, v gozdu so se hitro gibali beli rokavi. Naglo je potegnil iz kupa hoste oklešček in ga prislonil na zaprta vrata, se zavrtel in se splazil nazaj v borovce. Srce mu je tolklo, da je poskakovala ustnica v žepu. Strniška je plela in se ni ozrla.

„Tako, zdaj sem pismo prinesel — in ga nisem prinesel.“

Skoro po vseh štirih je nato plazil po gozdu, dokler ni bil čisto na varnem, potem je pa šel čez hrib proti Sv. Antonu, da ga je polival pot.

Dosti je premešetaril Jok, ali tako neroden, kakor je bil to pot pri Sv. Antonu, ni bil še nikoli. Nekdo mu je v obraz povedal, da je pijan.

„Naj pa bom,“ se je razhudil Jok in jezno odšel iz hleva. „Naj le bom, zate, če hočeš! Mešetari naj ti, kdor hoče, jaz ne. Tisto kravo kozjo pa nesi štiporamo v semenj! Le nesi jo. Jo boš nazaj tudi prinesel!“

Nikamor več ni pogledal Jok, celo v krčmo ne, dasi je bil žejen in čutara prazna.

Domov ga je gnalo in čuda težka je bila njegova noga. Ko je pri Smrekarju v temi otipal, da še ni komata na kljuki pred hlevom, se je silno raztoготil, in da je bilo do Strniške kakor do Plankarja daleč, bi bil takoj odšel s pismom tja in bi ga bil vrgel od sebe.

„Plačaš mi ta pekel, plačaš! Ne bom zastonj oral z vragom!“

Tako je bentil, ko je zaslišal koleselj.

Ko je Smrekar zagledal pismo, je napojil Joka s konjakom in nič se mu ni smilila draga pijača. Mešetar se je pa opogumil ob pijači in ni odjenjal, dokler ni dobil za pismo stotaka. Udarila sta — Jok je pijan zagrcal.

Tedaj je Alena plašna potegnila odejo čez glavo.

IX.

Ko je Smrekar posvetil opitemu mešetarju, ki se je oprijemal zidu z obema rokama, gredoč po stopnicah, do vežnih vrat, se je Jok upokončil pred njim in mu, zibaje se sem in tja, zagrozil:

„Zapomni si, Smrekar! Zaradi tega pisma jaz ne bom trpel ne tukaj, ne tamkaj! Ti glej! Ti!“

Smrekar je odklepal vrata in skoro pahnil pijanca skozi duri ter naglo zaklenil.

Slišal je, kako je zunaj zahreščalo po pesku. „Padel je, falot!“

Potem je razumel kletvico in rigajoči: „Ti! Ti! Jaz nič!“ Smrekar se je hitro obrnil, da ne bi slišal Jokovih groženj. Toda na tretji stopnici je že obstal. Svečnik v roki je trepetal, kakor so mu udarjali sunki razburjenega srca.

Jok je grčal in klel, po pesku je drsalo in praskalo — in nato je padlo nekaj s težko težo — mešetar je pa zakričal:

„Slepar!“

Smrekarja je streslo.

„Izda me v tej pijanosti.“

Postavil je svečo na tla in se vrnil k vratom. Z roko je prijel za debeli ključ, da bi ga zavrtel in pogledal skoz vrata.

„Ba, kaj mi more! Kdo bi verjel pijancu!“

Roka je izpustila ključ, zunaj je pa Jok glasneje zakričal:

„Pomagaj, če ne, povem, povem —“

Smrekar je odklenil in stopil k Joku, ki je visel na vseh štirih in ni mogel kvišku. Oprijel ga je in dvignil z močno roko.

„Tàk ne deri se! Ne vinarja ne zaslužiš več, to ti povem, če ne boš pameten.“

Mešetar je godrnjal in grgral. Vsi udje so mu odpovedali, glava je opletala, noge ga niso nesle.

Togotno ga je objel Smrekar čez pas, da je Jok zastokal in se ga oklenil z roko okrog vratu. V temni noči se je sramoval Smrekar tega objema, da so ga pekla lica v vročici. Siloma je pol nesel, pol vlekel Joka v listnjak in ga tamkaj položil v posteljo.

Ko se je vrnil v obednico, je prijel pismo, ki je ležalo na mizi, in se skril v pisarno. Čudovita slà ga je vlekla, da bi takoj odpečatil pismo. Poskusil je, če bi se dalo odpreti brez sledi. Toda dobro je držal klej in še pečat povrhu. Odložil ga je na mizo, prekrižal roke na hrbtu in začel hoditi po sobi gor in dol.

Glava se mu je povесila, v srcu je občutil grozno ponižanje. Zdelo se mu je hipoma, da še visi pijana in umazana mešetarjeva roka na njegovem tilniku in ostudni dih Jokovih ust mu je plul v obraz. Hodil je naglo po sobi, pogledal vselej na pismo, kadar je šel mimo mize, dasi ni krenil z glavo. Polagoma se mu je zazdelo, da se je pismo dvignilo z mize in da hodi pred njim in da ga vidi celo tedaj, ko bi zatisnil oči, ali pihnil luč: vedno pred njim belo pismo, na tilniku roka mešetarjeva, v obrazu pijanski duh. Navsezadnje se mu je upognil celo hrbet, da je orjak hodil, kakor oprtan s silno težo, izpod katere ni bilo izhoda.

„Vraga, kaj se mi blede?“ je izpregovoril glasno, ko je z nogo zadel ob stol. Vzravnal se je sredi sobe, pogledal na pismo in se nagnil proti njemu. Roke so se na hrbtu sunkoma razklenile, prsti so segli po listu — in odločno zlomili pečat, da so se sesuli drobci na mizo.

Ko se je to zgodilo, se je umaknila mešetarjeva roka z njegovega tilnika, vsa težka teža je zdrknila z njegovih pleč in zmagaja je sijala z oči, ki so že letele po odprtem pismu.

— „pettisoč več plačamo vselej za Vaše gozde, kakor jih plača Smrekar.“

Tak je bil konec pisma.

„Ne boš se redil, Taljan! Ne boš se!“

Kakor skrivnost in kakor zaklad je Smrekar spravil pismo in ga zaklenil. Ko je skril ključ, si je pomel roke in vsa moč se je vrnila v njegove

žile. Kakor blisk mu je zažarel načrt v glavi in vesel je bil načrta, da je stisnil pest in požugal Taljanu. Požugal je tudi proti šoli.

„Minka, pomnila me boš!“

Nato je legel in hitro zaspal, kakor človek, ki se je trudno priboril do cilja. — —

Ko je Alena zjutraj odprla okno, je sijalo zunaj prekrasno jesensko jutro. Veter je rahlo vlekel skoz divjo trto pod njenim oknom, da so se žolto-rdeči listi vsipali trumoma na tla. Gozd na pobočju hribov je gorel v prvih solnčnih žarkih. Kakor plameni se je zibalo ovenelo listje. Le tintam so stale sredi gozda samotne smreke, ki so se rezko dvigale s črno obleko iznad rumenega jesenskega morja.

Alena je obstala pri oknu. Vsled snočnega pisma, katero je pisala staršem, so bile še vse njene misli in sanje v mestu, v skromni sobici, s tistim pustim razgledom na goli zid sosednje hiše, od katere se je odbijal vsako jutro ropot voz in vozičkov in šum pešcev. Tu pa svečani pokoj, kakor praznik, in v pokoju tiho šepetanje, kakor molitve. Zdelo se ji je, da je zaspala in se prebudila v pravljici.

Spomnila se je, kako se je snoči kesala, ker ni razodela vsega staršem, ker je zamolčala, kar je slutila o Smrekarju. Tudi na to je pomislila, kako se je skrila z glavo pod odejo, ko je za-grčalo, tako ostudno za-grčalo v sosednji sobi, in jo je v mračni slutnji gnalo nazaj k mizi, da bi odprla pismo in povedala, vsaj nekoliko povedala očetu in materi, morda samo namignila, da se pleto okrog nje čudne reči in da morda ne bo dolgo mogla vzdržati v taki družbi. Vse to je premislila v trenutku pri oknu. Ali danes ob tem solncu je ni bilo več strah in veselila se je, da je molčala.

„Kaj mi mar! Naj si izpijejo kri drug drugemu, kaj mi mar! Samo dolžnost, nič drugega, samo Viktorček bo moja briga, samo on in ne Smrekar in njegove kupčije, ne Minka, ne Mara, ne Erna — in tudi ne — Brest.“

Ob tem zadnjem imenu se je rahlo razburila. Zato se je naglo obrnila od okna in segla po pismu, da ga nese na pošto.

„Preneumno! Ali je vredno, da se ga spominjam? Mara naj misli nanj! Pa zabavlja, lisica, ko ga ima rada.“

Alena je odšla na pošto, da je še ujela postiljona, ki je imel že napreženo ter je lezel nerodno na kozla, čepico hudo po strani.

Po zajtrku je šla buditi Viktorja, ki se je pa že gugal na lesenem konju in ga vlekel za okuzmano grivo.

ST.

GROCHOLSKI: NEVESTA GRE Z DOMA!

Viktor se je razveselil učiteljice in pogнал gugalnik, da se je zibal še v večjih nihljajih. Potem je skočil s konja, prijel Aleno za roko in ji splezal v naročje, jo tesno objel in skočil spet na tla.

Učiteljica ga je bila vesela, ure so potekle tako naglo, da so sedli takoj k obedu, ko sta nehala z učenjem.

Pri mizi je vladalo izredno živahno razpoloženje. Viktor je znosil Aleni, karkoli je dosegel sladčic in sadja, na krožnik, Smrekar se je smejal in pil s slastjo več nego ponavadi.

Po obedu je Viktor sedel očetu na kolena, ga prijel za brke in zaprosil:

„Papa, reci, da greva popoldne z Aleno past ovčke! Reci, da ne bo nič šole.“

„Prosi gospodično!“ se je oglasila mama.

Viktor je pogledal Aleno, prijel pa spet očeta za brke in rekel:

„Ti ukaži! Kar reci!“

„Če bova ovčke pasla, se ne bova nič naučila,“ je omenila Alena, dasi ji je bil Viktorjev nasvet všeč.

„Zakaj ne? Mi boš tam kaj povedala; poglej solnček!“

Viktor je pokazal s prstom skoz okno.

„Le pojdiva! Pride zima, takih dni ne bo mnogo!“

Sin je skočil iz naročja očetu in takoj poiskal klobuk, prijel Aleno za roko ter vriskaje odšel z njo v hlev po ovčke.

„Alena, ob štirih bodita doma! Imam nekaj nujne korespondence!“

Tako je zaklical Smrekar skoz okno, odkoder sta z ženo gledala za sinom in Aleno.

Ob štirih se je Alena oglasila v pisarni. Smrekar ni delal; pri oknu je stal globoko zamišljen.

„Prosim, gospod Smrekar!“

Ta se je ozrl in se ni mogel prvi hip odtrgati od misli, v katere se je bil zaglobil. Zato jo je vprašal kakor mehanično:

„Kaj bi radi?“

„Ker ste rekli zaradi korespondence!“

„Da, da! Kako se človek raztrese. Čakal sem Vas in navsezadnje sem se zamislil in pozabil, kaj čakam. Sedite!“

Alena je sedla k pisalniku, si pripravila pero in ga pomočila.

Smrekar je narekaval in hodil po sobi.

Tri daljša pisma je napisala Alena.

„Še tole,“ je rekel Smrekar, „potem je opravljeno za danes!“

Na mizo pred Aleno je položil kuverto, ki je bila drugačne oblike, kakor druga pisma.

„Samo naslov napišite: Gospa Strniška — — —“ Alena je pisala in nobena misel se ji ni rodila ob tem naslovu. Smrekar ji je vzel izpod rok kuverto in jo nesel v omarico.

„Še ta brzojav: Kupčija že sklenjena. Nikar se ne trudite sem.“

Ko je Alena zapisala, se je ozrla v Smrekarja:

„Podpis — Smrekar — kaj ne!“

„Ne, ne, ne,“ je hitel on, „podpišite Strniško —!“

Alena je že zastavila pero, ki je pa nena doma obtičalo. Obrnila se je proti Smrekarju in uprla vanj oči.

„Strniško naj podpišem?“

„Strniško, da! Kaj pa oklevate?“

Smrekar ni mogel zakriti razburjenosti.

Alena je odložila pero, ga pravzaprav vrgla na mizo in vstala.

„Ne, tega ne podpišem! Gospod Smrekar, jaz nič ne vem in nič nočem vedeti in nič mi ni mar — toda tega ne podpišem, ker se mi zdi . . .“

Smrekarjev obraz se je čudno izpremenil. Iz potez je gledala zločest, počasi se mu je lice skremžilo, dokler ni bušil iz njega smeh, ne smeh, pravi krohot.

„Zdi — zdi — kaj se Vam zdi? A? Kaj?“

„Da to ni vse po pravici!“

Smrekar je obmolknil in jo pogledal s pogledom, pred katerim je Alena vztrepetala.

„Da to ni vse po pravici?“

Spet se je zakrohotal s tako votlim smehom, da je groza gremela iz njega.

„Da to ni vse po pravici? — Torej Vi, ki jeste moj kruh, ki bi brez te službe morda stradali letoindan, Vi ste prav taki, kakor vsi — drugi, kakor Minka. Vse — tujcu! Če pa domač človek skuša ujeti nekaj zaslužka, ste vsi zoper njega! Torej Taljan, ti se redi, Smrekar, ti stradaj — samo nas pasi in redi!“

„Gospod Smrekar!“

Alena je kriknila, čelo se ji je omračilo, kakor nikoli, ustnice je krčevito stiskala, ki so ji kljub temu trepetale in drhtele.

Smrekar je stopil pred njo, prekrižal roke na prsih in ji z orjaškim telesom zagradil pot, ker je slutil, da namerava planiti iz sobe.

„Da, moje škode bi se veselili, da! Pa se je ne boste! Sem že poskrbel, da se je ne boste!“

„Gospod Smrekar,“ je ponovila Alena, „jaz sem že povedala, da nič ne vem, da mi ni nič mar —“

„Da nič ne vem,“ ji je presekala besedo Smrekar. „Vse veste, smete tudi vedeti — vedeti zase — zase — ker ste naša, naša! Ali Vam nisem

povedal — in če ne veste, Vam povem še enkrat — in povem tudi to, da ste napisali naslov na Strniško za tisto pismo, ki sem ga sam jaz prestregel — zato prestregel, da se ne bo redil Taljan.“

„To je krivica. — Vi ste — Vi ste —“ Alena je težko dihala, besede so se ji trgale iz ust — „Pustite me — dajte kuverto nazaj —“

Smrekar je stopil bliže do nje.

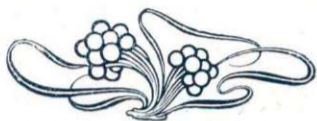
„Le recite, kar recite: Slepar — slepar!“

„Slepar!“ je kriknila Alena in solze so ji stopile v oči.

„Torej ste pomagali sleparju tudi Vi — pomagali — razumete? Črno na belem je Vaša pisava — torej —“

In spet se je zakrohotal ter jo gledal z divjim pogledom, da je Alena onemogla in se sesedla na stol.

(Dalje.)

POŽIGALEC.

Studija. — Spisal Ksaver Meško.

Jezus, Marija!“

Komaj je zavil okoli ogla in mu je pogled objel gospodarska poslopja krčmarjeva, se mu je izvilo iz prsi plašen vzkrik, napol zaduščen od groze. Z obema rokama se je zgrabil za glavo, omamljeno od žganja. Naslonil se je ob vogel, da se ni zgrudil, ne od prevelike pijanosti, ne, od strašne groze, od uničujočega spoznanja.

„Torej res! Niso bile le sanje, težke in strašne, iz pijanosti porojene.“

Ni čutil več pijanosti; kakor bi ga bila udarila nevidna, železnotežka roka in bi pregnala v hipu iz glave vso težko omamico. A v istem hipu mu je leglo na srce in na misli še težje breme, kljuvajoča, pekoča zavest:

„Hotel sem, zdaj je storjeno!“

Kakor bi okamenel, postal del zida, ki je slonel ob njem, je brez življenja strmela na streho skednja in hlevov. Gost, svinčenotemen dim se je valil iz nje; v širokem snopu je kipel iznad slemena, se poganjal više in više proti motnemu nočnemu nebu, se zibal v zraku sem in tja kakor stari jagnedi spodaj ob reki, ko jih maje jesenski veter. V višini je bledele, se redčile in redčile, se trgal in se izgubljal v mlačnohladnem vzduhu, kakor bi ga pila žejna noč in bi ga srkalo v se svinčeno, z dežjem grozeče nebo.

Hipoma se je zganil, kakor pod boleznim sunkom. Zaprl je oči, da ne bi videl. Zatisnil si je ušesa, da ne bi slišal, kako poka strešna opeka z naglim prasketanjem, da se mu je v prvem hipu zazdelo, kakor bi se vadilo na travniku za gumnom in hlevi vojaštvo na strojnih puškah.

A dasi si je stiskal in mašil ušesa, je jasno slišal, kako prasketeta opeka, kako se lomi in drobi na kosce, kako se kosci luščijo drug od drugega, kako drčijo po strehah, kako padajo pod kap, kakor

pozimi cime, ledene sveče, če razposajen fant udari s palico po njih vojaški vrsti.

Ker je videl z zaprtimi očmi vso grozo v še strašnejših barvah, je odprl oči in odtegnil roke od ušes. Z desnico se je uprl ob zid, da bi slonel varneje. Ker drhtel je po vsem telesu; komaj je čutil noge in zemljo pod seboj. Hladen pot je začutil na čelu.

„Ali ni moči pomagati? Ko bi —“

Ne! Glej, že sili in kipi plamen skozi streho. S svetlimi jeziki sika kakor razjarjen gad skozi razpokano opeko. Liže sem in tja, kakor bi iskal novo žrtev, da ugotovi nikdar sitemu svojemu gladu. Srdito se zajeda v temnosivi stolp dima, kakor bi ga hotel vžgati, da zagori in zaplamti do neba.

„Gori!“

Ni bil on, hlapec Gregor, ki je zavpil. Saj ga je klic prestrašil, da so se mu kolena zašibila. A zaklical ni on, dasi mu je klic na pomoč trepetal v grlu in v vsaki žilici telesa, že odkar je stopil izza ogla in je gorje zagledal. Dušil in pekkel ga je, da je trepetal tudi od duševne bolesti, ne samo od groze in telesne slabosti. A zakričati, izvpati usodni klic: „Gori! Pomagajte!“ — ni ga mogel! Nevidna roka ga je tiščala kakor s kleščami in ga davila; strašna groza in glasno očitajoča vest: „Tvoje delo je to, Gregor!“

V nadstropju, skoro tik nad njim, se je s plašno naglico odprlo okno; s hruščem je treščilo ob zid. Ženski glas, od groze nenaravno vreščec, je zavpil vdrugeč:

„Gori!“

„Natakarica je!“ — je pretreslo Gregorja. — „Če me vidi, sem izdan.“

Nevarnost, stoječa tako tik ob njem, je naglo, kakor bi z roko zamahnil, razgnala svinčeno težo, ki mu je ležala na mislih in ga delala slabotnega

in nezmožnega, da ni vedel, kaj hoče, kaj naj počne. Novih moči mu je vlila v otrple ude. Tiho, kakor senca, se je umaknil za vogel.

„Ali me je videla? A ni mogoče. Gledala je gotovo v ogenj. In vsa zbegana je: že glas jo razodeva.“

Za hip je postal za voglom. Polmračno je bilo tam. A cesta pred njim je že vsa svetla. V zvoniku se je zdrznila ura in je pričela biti z gromkim glasom. Ozrl se je proti cerkvi. Tudi zvonik, ki se je dvigal v noč kakor tekmeč ogromnemu stolpu dima, a miren in dostojanstven, so že obsevali žarki. Temne sence, bežnim, plašnim duhovom slične, so se podile čez resno, molčeče zidovje.

Naglo je spet zatisnil oči. Upal je, da se tako obrani pošastnih prikazni. A v resnici jih je videl le jasneje, ker jih je gledal z dušo.

Hipoma se je preplašil še bolj; vsega ga je prevzela grozeča misel: „Kaj stojim tukaj? Da me še opazijo! Kdo ve, ali me natakara že ni? Domov, preden se zbude v vasi. A tiho in previdno!“

Še enkrat se je ozrl proti cerkvi, z nemirnim, blodnim pogledom, a obenem vendar mehkim, kakor bi prosil odpuščanja.

A glej, ali se ne ziblje ogromni stolp, ali se ne nagiba? Sem, nanj pada!

„Jezus, saj cerkve nisem nameraval!“

Od groze se je pokrižal, z naglim, spakedranim križem; ker roka je bila težka in je drhtela. A besed ni mogel izgovoriti ob svetem znamenju.

Kar najtiše je mogel v velikih okovanih čevljih, je hitel skozi vas.

Ni bilo daleč do koč krčmarjeve, v kateri je zdaj začasno gostoval, stopetdeset korakov morda. Vendar se mu je zdela kratka pot nocoj dolga, kakor še nikoli. Ves upehal se je na njej. Strah ga je izmučil. Ker jasno je slišal naglo, enakomerno prasketanje za seboj, kakor bi se spustila vsa opeka, ki jo je izročil jezi ognja, v beg za njim; in plamen je sikal, kakor bi segal z vročimi svojimi jeziki po njem. Iz za hiš pa so kakor temne pošasti, ki stegajo od vseh strani roke po svoji žrtvi, segale po njegovem srcu težke, zlobne misli:

„Če kdo pogleda skoz okno in me vidi! Če kdo prihiti iz za ogla in me spozna! Tedaj sem izgubljen! — Ne, ne! Obrnem se, zakričim na ves glas: Gori! Pomagajte! — To me reši.“

A nikjer se ni odprlo okno. Nikjer ni nihče prihitel iz za ogla, ves zbegani in plašen, ker ravno kar zbujen iz sladkega sna. Vse je počivalo v miru in brezskrbnosti, kakor bi vsi vedeli, da drži

sam Bog roko nad vasjo in se ni bati nobene nevarnosti in nesreče. Tudi glasu natakara ni bilo več slišati. — „Gotovo je šla buditi domačih. V prihodnjem hipu bo videl tudi krčmar: Gori! To se bo začudil, oholi, trdosrčni mož!“

Skoro radost je začutil v srcu ob misli na blede grozo gostilničarjevo, ko zagleda velik del svojega premoženja v objemu divjih plamenov.

Že je odprl duri v veži, nezaklenjene, samo priprte. Naglo jih je spet zaprl, z drhtečo roko potisnil čeznje težki zapah, da je zaropotal.

„Ali je kdo slišal?“

Za hip je postal, pridržal sapo. Ne! Vse tiho zunaj.

Tema je bila v veži, da se je je skoro ustrašil. Iskal je kljuko v sobo. Roka mu je trepetala in udarjala ob duri, kakor bi trkal.

Otipal jo je. Odprl je nastezaj.

„Tako v posteljo! Potuhnem se, da spim. Do jutra, do belega dne spim. — Kako morejo potem mene dolžiti? — Hitro se slečem.“

A roke so mu preveč trepetale. In čudno nerodne, malone trde so bile. Siloma je strgal sukno in telovnik ter ju vrgel na edini, veliki in močni stol ob mizi.

V temi se ga je spet lotevala omotica, spet ga je prevzemala pijanost, ki se je za čas umaknila veliki grozi. Šumelo mu je v glavi; kakor kratki, hipoma v sredi pretrgani in zlomljeni bliski so mu švigale misli skozi zbegani spomin. Iz vsega napol blaznega vrvenja pa mu je vstajala vedno in vedno spet z nepremačljivo silo in trdovratnostjo, kakor bi ne marala nikoli več leči, zaspati in umreti, ena, povsem jasna, kakor ogenj tam zunaj, ki je bežal pred njim, a ga je gledal venomer tik pred seboj, visoko plamteča: „Kaj si storil, Gregor?“

Ravno se je vrgel na trdo, zanemarjeno ležišče, kar so se naglo in hrupno odprla vežna vrata na nasprotni strani ceste.

„Gori!“ — je zavpil močan moški glas,

Gregor je potegnil odejo čez glavo. A jasno je slišal glasno bežeče korake.

Spet, sredi vasi: „Gori!“ Čuj, že se mešajo razni plašni glasovi, v gručah beže ljudje po cesti.

Tako ga je prevzelo klicanje, da je odejo odtegnil z glave in je napeto poslušal.

Čuj, že bije plat zvona. Čudno votlo in tesno zvone klici zvona v noč kakor proseč: „Pomagajte!“

Ne, poslušni! Jezno zvone sem v sobo, kakor bi vprašali in očitali:

„Gregor, Gregor, kaj si storil?“

Gregorja je stresel mraz.

„Kaj, če zgori cerkev! Zvonik je krit s škodlicami, lahko se vname. A tega nisem nameraval, Bog ve, da ne! In če zvonovi popadajo z zvonika in se zdrobijo! Bilo bi grozno!“

Zazeblo ga je v srce. Ker nenadoma se je domislil stare pripovedke. Bog ve, kdaj jo je slišal, Bog ve, kdaj jo je že pozabil. A zdaj je oživela v duši tako nenadoma, kakor bi jo čudež obudil v življenje.

O hudodelcu je pripovedovala ta zgodba, ki je šel in zažgal hišo božjo, posvečeno cerkev. In zgorelo je, kar more ogenj razjesti in uničiti; še zidovi, trdni, za stoletja zidani, so se razrahljali in razmajali.

V zvoniku pa so od vročine popokali zvonovi, z mnogimi močnimi in svetimi blagoslovi maziljeni in posvečeni. Pogorela so mogočna hrastova bruna odrov in se zrušila. Tako so zvonovi popadali v globočino in se razbili in razdrobili. Vlití so morali nove; a ti niso peli kakor prejšnji.

A tudi stari, zdrobljeni, niso bili mrtvi, dasi so jih odpeljali v daljnje mesto, kjer so jih baje prelili. Onemu zločincu, požigalcu, so zvonili noč in dan. Kamorkoli je šel, je šla za njim njih pesem, žalostna, še žalostnejša nego pesem, ki so jo tolikokrat peli umrlim. Če je legel, so mu zvonili brez prestanka, in ni mogel zaspati. A če je kdaj zadremal, povsem izmučen in na smrt utrujen, glej, planil je nenadoma sredi spanja pokonci kakor nepričakovano ob počitku, v snu obstreljena zver. Kriknil je, dvignil roke in zaprosil: „Usmilite se! Pustite me, pri svetih ranah Gospodovih!“ A prošnje nesrečneža so izzvenele v zrak neuslišane . . . Še ko je molil, so mu zvonili zvonovi z vednim očitanjem med molitev. Tako je vedel: „Ni uslišana!“ . . . Na vseh potih so zvonili za njim. Tako dolgo, da jim je v blaznem obupu skušal uteči v tišino jezera in se je potopil v globočino. Skrivnostne moči jezera so ga obdržale v hladnem grobu in mrtvega trupla niso marale dati na svetli svet. A še v globočini in v grobu ni imel miru. Šel je včasih v tistem mraku, v sanjavi noči zapoznel popotnik mimo mesta, kjer se je nesrečnež sam sodil za svoj zločin; a čuj, nenadoma so se oglašili iz valov zvonovi razločno in jasno, napol otožno, napol grozeče. Pokrižal se je popotnik in je stopil hitreje.

„Kaj sem storil! Ko bi se zgodilo tako tudi meni! A ne! Cerkev ubranijo! Da bi jo! Oče naš . . .“

A ni mogel moliti. Enozvočno bobnenje zvona ga je motilo, vsega razburjalo. Med stok zvona je zazvenel jasni, zategli zvok roga, ki je klical gasilce. Kmalu je zaslišal sem od gasilnega doma, stoječega le nekaj korakov za bajto na prostem

polju, glasna, odločna povelja. V prihodnjem hipu je hitel mimo z glasnim hruščem voz z brizgalnico. Skoz pricestni okni, zastrti s starimi, nekdam rdečimi, zdaj obledelimi zavesami, so zasevali za hip plameni bakelj, napol ležeči od nagle vožnje, skoro rdeči. Kakor velike, zlo naznanjajoče večje so hiteli mimo, in soba se je spet pogreznila v težeč molk.

Gregor je strmel nepremično proti oknom ob cesti. Čutil je, vedel je: Vsa vas je že pokoncu! „Le mene ne bo iz bajte. A če baš to zbudi sum? Pa porečem: Bil sem popolnoma pijan. To vražje žganje!“

Ni samo hlinil srda, resnično in istinito mu je napolnil srce do vrha. Stisnjeno pest je položil na čelo, kakor bi hotel sam sebe udariti in kaznovati, ali kakor bi se nameraval maščevati nad žganjem, ki ga je napravilo za zločinca.

„Ko bi ne bilo žganja! Trezen tega ne bi storil. Ne zadnjič in ne danes! Še v ječo me spravi ta strašna pijača.“

Zvon je utihnil. A šum in šunder na cesti ni ponehal, le rastel je. Ljudje so hiteli mimo ceste venomer.

Gregor je pridrževal sapo in je prisluškoval. Ujel in razumel je iz naglih, mimo hitečih pogovorov zdaj posamezno besedo, zdaj pol stavka, zdaj ves stavek. Skoro vse misli in vse govorjenje se je stekalo v eno vprašanje: „Kako je nastal požar? Ali je kdo zažgal?“

Odgovor je bil vedno isti: „Skoro gotovo. Ni drugače mogoče. V tako kratkem času že drugič!“

„Torej vsi mislijo, da je zažgano. — A kako bi mogli sumiti ravno mene? S kako pravico? Ker mi je krčmar odpovedal službo? A ima tudi druge neprijatelje, dovolj jih ima. Zakaj bi moral zažgati ravno jaz? Kaj mi morejo dokazati? Kdo me je videl? Zakaj me ni prijel, čemu ni zavpil, da bi slišala vsa vas: „Požigalec!“

Bled strah in mlado, cvetoče upanje sta se borila v mislih.

„Saj me tudi zadnjič pri Smrekarju niso sumili, vsaj očitno ne, tožil me ni nihče. Res, tedaj sem šel k ognju, dasi gasil nisem mnogo. A rekel ni nihče ničesar . . . Tudi Smrekar je prejel, kar je zaslužil. Kaj pa mi je stopal na pot? Kaj pa njemu mar, če dam jaz njegovi dekli kak dar! Iz dobrote sem ji dal, od svojega, težko prisluženega. A ta se napihne: Ne trpim tega! Kakor bi od njegovega jemal in dajal! Prejel je plačilo.“

Že umrli in pozabljeni, ker s požigom nasičeni srd je iznova dvignil v srcu zmajevsko glavo, je lizal s plamtečim jezikom okoli sebe, brizgal

strup v vse kote srca in podžigal z zelenim, strašnim pogledom uspavane strasti.

„Ali smejo imeti vsi svoje veselje, le jaz ne?“

Brez odpora se je vdal mislim, ki so ga utrujale in so mu pile moči, od razburjenja že itak skrajno napete.

Nenadoma mu je vstala pred dušo žena, z otrokom v naročju. Ob novi prikazni so se umikale prejšnje misli, srd je ponehaval.

„Smrekarica z otroki se mi je pač smilila.“

Spomnil se je, kako je sedela, le za silo oblečena, na pragu sosednje hiše, z dojenčkom v naročju, kopa nedoraslih otrok okoli nje. Vsi so jokali. Šel je ravno mimo. „Kaj misliš, Gregor,“ — mu je govorila ihte — „kdo nam je to naredil?“ — „Sam Bog ve. Ko bi ga jaz dobil —.“ Naglo je pretrgal nit govorjenja, sredi stavka, ob pričeti grožnji.

„Kam naj zdaj gremo? Kaj naj počnem z otroki?“

Sklonila se je nad dete na prsih in je jokala, da bi se kamenu smilila.

Tedaj se je odtajalo za hip tudi njemu srce.

„Bog bo pomagal, Smrekarica.“

A čutil je laž in hinavstvo svoje tolažbe, čutil, kako je nevreden, da govori o Bogu. Naglo je odšel v noč, brez slovesa.

A zdaj jo spet vidi, kako sedi na pragu, žalosti in obupa podoba, usmiljenja vredna. Kakor bi sedela tik postelje, jo gleda.

„Ah kaj, saj sta imela zavarovano. In kaj me je jezil! . . . Dobro da me ni nihče naravnost obdolžil. A zdi se mi vendar, da me gledajo postrani.“

Morda pa se le motim. — Seve, siromak sem; takega sme vsak. A oni, bogatini — gostilničar še posebno . . .“

Spet je drdral mimo voz s težkim, glasnim hruščem, ker cesta je bila pred kratkim nasuta z gramozom. Kakor bi se za hip odprle velike, strašno plamteče oči, se je zazdelo Gregorju, ko so spet švignili mimo plameni bakelj. Za prvim vozom je hitel drugi, po kratkem odmoru tretji.

„Iz mesta!“ — je pomislil Gregor. — „Ti obvarujejo cerkev. Tej nisem nameraval škodovati! Kako bi, saj sem vendar še minoli teden popravljaval streho in žlebove, ker je ob dežju vedno teklo po zidu.“

Zadihal je prosteje.

„Gostilničar pa — ali ni zaslužil, kar je prišlo nanj? Ali je bilo treba, da mi je odpovedal službo in je najel drugega? Spodil me je, lahko rečem. Ker sem vsak dan pijan, pravi.“

Postal je v mislih. Še bolj trpko, še bolj težko mu je leglo na srce.

„Res, pitje je moja nesreča. Ko bi žganja ne bilo! Morda bi ne bilo prišlo tako daleč. Ne, gotovo ne bi! Vsega tega ne bi imel na vesti.“

Zaječal je pod težo, ki jo je v tem hipu začutil na vesti. Globlje mu je upognila voljo in moč nego ves ta večer do sedaj. S silo se je je poskušal otresti.

„Kaj bi to! Krčmarju je seve lahko: Vsak dan je mesa in pšeničnjaka sit in vino pije najboljšo. A jaz! — Resnica je sicer resnica, in to moram priznati: Sile mi ravno ni bilo v njegovi hiši. A da me je spodil! Sedaj pa ima!“

Sceste je zaslišal krepke, enakomerne korake.

„Ali gredo spet vojaki? A, gotovo. Tudi pri Smrekarju so pomagali. Neumno! A ne, nocoj je prav, da so prišli. Tem bolj gotovo ohranijo cerkev. Drugi stoje, zijajo, kričijo, letajo kakor brez glave sem in tja. Poprosiš jih desetkrat: Primate! Pomagajte! — pa še ničesar pravega ni. Vojaku višji zapove: Delaj! — in dela kakor stroj. — Zdaj se ni treba bati za cerkev.“

Precej umirila ga je ta zavest. Mirneje, bolj trezno in urejeno je jel misliti na prejšnji večer, na zadnje dni.

Že tisti dan, ko mu je gospodar službo odpovedal, se mu je porodila v srcu misel: „Maščujem se! Tako se maščujem, kakor sem se Smrekarju.“

V prvem trenutku se je ustrašil misli. Ustavljaj se je, branil se je.

„Ne, nikoli več! Vesel moram biti, da me niso zasačili že prvič, da me niso pred vsem svetom osumili, glasno me obtožili. Ker kaj bi mogel reči v svoje opravičenje in v zagovor? Kako in s čim bi mogel dokazati ničnost njihove obtožbe? Osramočen bi moral povesiti oči, umolkiniti bi moral pod težo greha in njihovih obtožb. — Ne več, ne več! Glej, celo stanovanje mi je dal v svoji koči, dokler ne dobim druge službe. Torej vendar ni brez srca.“

Dokler je bil trezen, je mislil tako.

A proti večeru ga je že zmagovala moč žganja, ogenj pijače mu je podžigal voljo in strasti. Huje nego druge večere se je napil tisti večer, iz jeze, da je ob službo.

V pijanosti je zaslišal sladke besede tajnega vabila glasneje: „Maščuj se, Gregor!“ — „Ne, ne več! Dovolj je nesreče pri Smrekarju.“ — „Ali si ti šema, Gregor! Si pač siromak, tudi na duhu. Vsak stori s teboj, kar hoče. Še hodili bodo po tebi!“ — „Ali po meni? Kdo trdi to, za vraga?“ — „Ubožec si, Gregor, velik ubožec! In strahopetnež! Zato te pa vse zasmehuje in zaničuje.“

Omamljal ga je tajni glas, sladko vabljev in vsiljiv obenem.

„Da me zasmehujejo? O, ne bodo me več dolgo.“

Sklep je dozoreval.

A ko je pijanost prespal, so se omajali zlostni naklepi, zrušili so se v nič. Vabljenju, ki mu je spet trkalo na srce, ni maral odpreti. Srdito je zapiral srce.

A zvečer, ko se mu je spet razlil po žilah plamen žgane in žgoče pijače, je odprl iznova ušesa, srce in dušo in je posluhnil.

„Res, zaslužil bi gostilničar. A če me zasačijo! Za Kristusa, leta in leta me zapro.“

„Smešno! Ali so te zasačili pri Smrekarju? In so te zaprli? Obesili so te, Gregor, kaj?“

Norčevalo se je iz njega. Jasno je slišal zasmehljivi, zaničljivi smeh iz globočine srca.

„Ne upaš, Gregor!“

„Ne upam? Kdo pravi to?“

„Saj si tudi pri Smrekarju trepetal.“

Zamislil se je.

Res, trepetal je. A obenem je bila čudna slast v tistem groznem, drhtečem strahu. Slast in groza v misli: „Posveti se, pa me prime krepka roka, in sovražen glas mi zakriči v obraz! „Lopov! Požigalec!“ Slast in groza v misli: „Posveti se, in moje delo je končano: Poplašal sem ga z obrestmi.“ Slast in groza v slednjem koraku, v vsaki kretnji, ko se je tiho plazil k skednju, ves ovit v temo noči, a vedno boječ se, da je še pre-svetla, da ga vsa ta neproderna množica teme vendarle premalo varuje. Slast in groza v roki, ko se je priplazil k slami in je tiho, pod suknjo, kakor bi pihal silen piš, drgnil žveplenko ob škatljico. Slast in groza v srcu in očeh, ko je potisnil mali plamenček pod slamo, in ga je ta takoj potegnila nase in ga vsrkala vase, kakor bi ga bila čakala težko in hrepeneče.

Slednji dan se je bojeval, slednji dan se branil, zmagoval, omahoval, podlegel, a se spet dvignil, se spet silovito in srdito ustavljal. Teden tako, tri tedne, mesec dni.

Snoči je podlegel . . .

„Ko ne bi bil! tako pil! Že dolgo me ni tako premagalo. To je bila nesreča.“

V sosednji vasi je popival; sam zase, ker družba ni posebno marala zanj, on ne za njo. Za mladino je bil prestar — petdeseto leto se mu bliža večeru — med može, gospodarje, ni prav sodil in se ni mešal mednje. Med tednom je drvaril, precej zaslužil. Skoro vse je zapil v soboto zvečer in snočnji, nedeljski večer.

Ves omamljen se je napotil iz krčme. Le iztežka, napol jasno, kakor bi vse plavalo v pepelnatosivi megli, se spominja posameznih dogodkov

tistih ur. Vmes, res, mu zasveti ta ali oni pred dušo kakor strašen blisk iz še bolj strašne noči.

Prek na polje je zaslišal glasno petje in vpitje iz krčme ob cerkvi, iz prejšnjega svojega doma. Dražilo ga je to petje, ranilo in srdilo ga.

Ni zavil v bajto. Skozi vas se je napotil, šel je mimo krčme, enkrat, dvakrat, z mržnjo in srdom v duši.

„Gregor, nocoj!“

„Ali bi res?“

„Nocoj! Nedelja je, ves dan delo. In dolgo ostanejo pokoncu, vsi bodo utrujeni. Ko pivci odidejo, zaspe domači kakor ubiti. Tedaj, Gregor!“

„Ne vem.“ — Postal je ob voglu, zagledal se v vežna vrata. — „Ali bi stopil noter?“

„Ne hodi, Gregor. Ni treba, da te vidijo.“

Zavil je okoli hlevov. Skozi motno, umazano okno je pogledal v hlev. Videl je, kako se hlapec, njegov naslednik, mlad osemnajstleten fant, ravno razpravlja, da leže.“

„Tudi ta kmalu zaspi.“

Čez nekaj trenutkov je starikavo, brljavo okno v zidu otemnelo. Hlapec je ugasnil leščerbo in je legel.

„Ko bi zdaj stopil na skedenj.“

„Ne še, Gregor! Pride kdo iz krčme in te vidi.“

Nekaj časa je slonel ob zidu, oddihaval si, počival. Ker v glavi se mu je vrtelo, in noge so bile težke in nepokorne.

„A tu me kdo najde. Domov pojdem.“

Doma je odklenil z nerodno roko, stopil počasi v temno sobo.

„Težko stojim. Zaspan sem. Ležem.“

„Ne. Zaspíš in spet ne izvršiš.“

„Pa se pokrepčam.“

Vzel je s police steklenico, do polovice napolnjeno z žganjem. Nagnil je, žejno pil.

„To krepča! Pa pojdem nekoliko po polju, med njivami, ne po stezi. Tam me nihče ne sreča. Kdo bi hodil tam ob tem času!“

Spet je pil. Izpil je do dna. Z rokami je tipal temo in po temi pred seboj, da je našel duri in ni butnil obnje. Ne sobnih duri, ne vežnih vrat ni zaklenil za seboj.

„Saj se kmalu vrnem. In da ne bo treba odklepati.“

Ko je zavil s ceste na polje, je začul cerkveno uro; bila je enajst.

„Ne bo treba več dolgo čakati, mislim. Glej, v vasi ni nobene luči več razen pri krčmarju.“

Počasi je stopal po mehki travi med njivami. Omahoval in švedral je sem in tja, včasih se opotekel tako nevarno, da bi skoro padel.

„Nekoliko preveč sem ga . . .“

Ni še minilo četrť ure, je zaslišal sem s ceste glasno govorjenje, vmes smeh.

„Že gredo! Morda so odšli vsi, in kmalu zapro.“

Zavil je nazaj proti vasi. Postavil se je ob voglu hlevov, naslonil se je ob zid in poslušal. Ni slišal vpitja iz gostilniške sobe, niti govorjenja. A luč je še svetlikala skozi bele zastore, kakor bi se smejala hladni, črni noči.

„Najbrž pospravljajo. Potem morda takoj ležejo.“

Sedel je na sklad drv, zložen ob zid. Ker stati skoro ni več mogel.

Moral je zadremati. Ker ko je spet dvignil glavo in pogledal proti hiši, so bila že vsa okna oslepela in otemnela. Mir, tišina kakor pod mrtvaškim prtom je ogrinjala hišo, cerkev, vso vas.

„Zdaj, Gregor!“

Planil je kvišku, kakor bi bil v nevarnosti, da zamudi opravke, ki bi naj odločil o vsem njegovem življenju. A se je opotekel in se moral zagrabiti ob zid, da ni padel nazaj na drva.

„Zdaj ali nikoli, Gregor!“

Zbral je vse moči in je stopil proti skedenjskim vratom. Kar najtiše je mogel, jih je nekoliko odprl. Nalahko so zaškripala. Postal je, poslušnil. Vse tiho! Naglo je vstopil.

Kje je slama in seno, je vedel. Ni bilo treba iskati . . . „Rrsk . . .“ Že je gorela žveplenka, že je tlela slama; rumen, trepetajoč jezik se je iztegnil iz nje, kakor bi siknil proti njemu.

Še v pijanosti je spet začutil ono vročo slast in ono drhtečo grozo, kakor pred meseci pri Smrekarju! „Ako mi pride pred vrati kdo nasproti in mi poreče: Kaj si iskal, kaj si delal v skednju? Ali si podnetil ogenj? Požigalec!“

A tiha je bila noč in mirna, ko je stopil na plano. Na levi se je belila hiša krčmarjeva kakor velikanska barka, ki tone v mračnih morskih valovih. Z desne so strmeli nanj zidovi cerkve, še bolj zabrisani, še bolj pogreznjeni v mračne globočine noči.

„Stoj!“

„Kdo?“

Postal je. Ne, nikogar ni! Le lastno misel je slišal, glas vesti: „Postoj! Vrni se! Pogasi!“

A ni poslušal. Hitro je zavil za vogel, krenil dol po polju. Postal je med njivami in se ozrl.

„Morda ne gori? Če sem slabo podžgal in ugasne?“

Ne mogel bi reči v prvem hipu, ali je začutil v srcu radost ali srd. Le da mu je zelo hladno — september je šel h koncu — je čutil.

Šel je povsem dol do gozda. Noč je visela čez smreke kakor velikanska črna plahta, ki jih hoče zadušiti pod seboj. A navzlic tej teži se je gibalo v vrhovih, šepetalo je s čudnimi, grozečimi glasovi. Spodaj pod gozdom je šumela reka.

Nenadoma se mu je zazdelo, da se iztegajo iz globočine, iz sredine lesa mračne velikanske roke in segajo po njem.

„Vsi dobri duhovi hvalijo Gospoda Boga“ — se je preplašil in se pokrižal. — „Ni varno tukaj. Domov pojdem.“

Tiho, previdno, kolikor je ob težki pijanosti mogel, je vnišel v temno čumnato.

Že se je nameraval sleči in leči, kar ga spet vsega vznemiri misel: „Ali sem, ali nisem?“

Sedel je oblečen na posteljo in je premišljeval. „Ali bi pogledal? A nevarno je. Če me kdo sreča, vpraša: Kaj kolovratiš tod? In ako gori, ali ne bo prijel takoj mene: Tvoje delo je to, Gregor.“

Segel je po steklenico. A bila je prazna. Le nekaj kapljic mu je kanilo na jezik. Žejno in željno jih je posrkal.

Dolgo se je bojeval. Vse duševne in telesne moči so se mu napenjale, v sencih mu je tolklo kakor s kladivom, srce mu je bilo, da ga je slišal. — Polagoma se ga je pollaščevala čudna omamnost. Nagnil je glavo na prsi, malone zadremal je, onesvestil se.

„Saj ničesar ni!“ — si je govoril v dremotnih mislih. — „Saj niti zažgal nisem. Bile so le sanje, težke in grde.“

Nenadoma je planil pokonci.

„Pogledam. Saj ni res, ne more biti!“

Naglo je šel iz sobe, hitel skozi vas proti krčmi. Tedaj je videl na lastne oči grozo in gorje in si je moral priznati:

„Tvoje delo, Gregor!“

„O Jezus, kaj sem storil“ — je zavzdihnil in zaječal ob groznem spominu s tihim glasom, da je komaj sam sebe slišal, a neskončno bolešno in obupno. — „Žganje, žganje! Ne pijem več. Sicer me satan zmoti še v tretje. Ko bi le sedaj srečno minilo!“

Hrušč in hrup zunaj mimoidočih je precej ponehal. Le posamezni so šli mimo, počasi, kakor bi se jim ne mudilo. Večinoma so se pač vračali v sosednje vasi ali v mesto.

„Da so le cerkev rešili“ — je slišal od zunaj ženski glas. — „A bila je res v skrajni nevarnosti.“

„Človek bi skoro rekel, da je čudež. Ogorki so kar padali na streho zvonika.“

„Sreča, da je snoči nekoliko dežilo.“

„Da, sreča“ — je mislil Gregor.

MEDICINSKI ŠTUDIJI AMERIKANK: V SECIRNI DVORANI.

Nenadoma je zaslišal zunaj glas Smrekarjev.
„Ko bi tega satana, ki zažiga, dobili! V ogenj bi ga vrgel!“

„Drugega res ne zasluži“ — je pritrdil glas, Gregorju povsem neznan.

Gregorja je streslo v postelji.

„Ali je prišel nalašč sem pod okno, da mi to pove? V ogenj! To bi bila nagla sodba in kazen.“

Začutil je bolečino po vsem telesu; ali od strahu, ali ker je ležal ves večer nepremično, sam ni vedel. Ni se upal ganiti in obrniti, ker se je bal, da postelja zaškriplje.

„In sam Bog ve, ali zunaj kdo ne prisluškuje.“

Brez šuma, oprezno je potegnil odejo čez glavo, polno težkih misli, bolno od težkih misli.

„Tako mislijo in sodijo? V ogenj! . . . Samo sedaj še naj mine brez hudih posledic — nikoli več! Obljubim ti, o Bog . . . Oče naš . . .“

Pričel je moliti. A misli so mu poletavale spetinspet k ognju. In podile so druga drugo, kakor se pode na nebu oblaki ob silnem viharju. A glej, hipoma so se mu spet vse zmedle, zmešale se, zavozljale, kakor če se prenašlo zvija štrana.

Trgal jih je, kakor bi trgal zavozljane niti, da bi ga povsem ne opletle z grozečimi svojimi zankami.

Pričel je misliti na delo v gozdu.

„Tako j zjutraj, navsezgodaj, grem v gozd. Ves teden bom delal. In denarja ne zapijem.“

Nenadoma so se mu spet zmedle misli, zmešale, zavozljale se.

„V ogenj! To bi bilo!“

Slišal je pod odejo, kako so drdrali in ropotali mimo vozovi.

„Vračajo se. Torej je pogašeno . . . Ali je pač kdo opazil, da mene ni pri ognju? Če sumijo, gotovo so. Zjutraj izvem.“

Kmalu nato je slišal enakomerne, krepke korake vojakov.

Dolgo je tako ždel pod odejo. Ker ko je malo poškilil izpod nje, se mu je zazdelo, da se tema v sobi trga in razčesava in se v velikih capah ziblje v kote ter se pileplja na umazane stene. Na okno pa je naslanjala prva zarja blede svoj obraz in je strmela z radovednimi očmi skozi obledele zastore.

Dneva pa se je bal še bolj nego noči.

„Tedaj moram pred ljudi. In kako jim pogledam v oči, dvakratni požigalec!“

Naenkrat je glasno udarilo po vežnih vratih.
„Odpri!“

Gregor se je prepadel, da se je zganila vsa postelja in je zaškripala.

„Zdaj je konec! Zdaj me imajo!“

Tesneje je pritisnil odejo k sebi, mašil je ž njo ušesa, v katerih mu je brnelo od močnega udarca.

„Zdaj je treba, da se potuhnem. Ničesar ne slišim. Spim.“

Zasmrčal je naglas. A se je glasilo v tihi praznoti sobe tako nenavadno in čudno, da je takoj utihnil.

„Ali odpreš ali ne?“ — je zaklical isti osorni glas. In spet je udarilo ob vrata, še močnejše, da je zapah zajechal.

„Zdaj ni več rešitve!“

Privzdignil je glavo.

„Kdo pa? Kaj pa?“ — je zaklical ter se je trudil, da bi bil glas zaspan in začuden.

„Odpri! Ali ti sam spiš, ko je vsa vas pokonci?“

„Kaj pa je? Malo počakaj, da se oblečem. Kaj pa hočeš?“

„Odpri, ne izprašuj!“ — je odgovoril oni zunaj, odločno in kratko.

V naglici je nategnil hlače. Brez sukneje in brez telovnika, bos, je stopil v hladno vežo, na vlažna ilnata tla. Počasi je odrinil zapah.

Vrata so se naglo odprla. Prva jutranja svetloba se je razlila po veži.

Gregor je stopil nazaj, povsem do sobnih duri: Orožnik je stal pred njim in ga je meril s presunljivim, bodečim pogledom.

Gregor je odprl usta, a reči ni mogel ničesar. Zazibal se je, zašumelo mu je v glavi. Bilo mu je, kakor bi se pogrezal v šumeče valove, ki se besno zaganjajo vanj, se zgrinjajo od vseh strani nad njim, ga vlečejo in pehajo v globočino . . .

Ves zadrhtel pa je in se je nehote skrčil in zvil v dve gube kakor osemdesetleten starec, ko mu je položil orožnik roko težko na ramo in je glasno izpregovoril tik pred njegovimi očmi:

„Požigalec!“

POMLAD.

Zložil Silvin Sardenko.

1.

Šel sem ob gredi.
Rože prebele
so zadrhtele:
„Svojih pa rož
videl ne boš.“

Tam v drevoredi
ptice so smeje
zagostolele:
„Tvojih pa ptic
zmolknil je klic.“

Kaj vas pa vprašam,
stvarce na gredi
in v drevoredi?
Tudi brez vas
je jasen obraz!

Saj se ponašam
z rožo krasnejšo
s ptico milejšo:
V mojih gredeh
večen je smeh.

2.

Pogledal v čisto sem oko
in videl čisto sem zlato,
ki z vsemogočno si močjo
ustvaril ti ga, Stvarnik moj.

Pogled nebeško je sijal,
od sebe sam se ni prižgal,
kot sam od sebe presvetal
ni vnel se zvezdnati nebrotj.

Vsi milijoni z visočin
enakih nimajo milin,
kot en pogled jih iz globin
oči premilih izžari.

Ob njem mi sladka se bolest,
budi trenutna se zavest:
da gledam s čudovitih mest
svetost nadzemeljskih oči.

3.

V moji gori
še teko studenci,
iz katerih
nisem še zajemal.

V mojem kresu
tiho tle plameni,
ki doslej jih
nihče ni še vnemal.

V mojem vrtu
klijejo cvetovi,
ki jih ni še
solnčni dan objemal.

V duši ni se
še pomlad razcvela,
brst zakriva
jo pred mrazom krutim.

V srcu ni je
one še ljubezni,
ki v trenutkih
vzvišenih jo slutim.

V pesmi moji
ni še onih glasov,
kot jih včasih
sam natihem čutim.

ROMANCA.

Zložil Leopold Turšič.

Potrkal na vrata nekoč je berač:
žarela mu zarja je rožna z obraza —
in židana volja v njegovih očeh,
kot sredi pustinje samotne oaza . . .

— No, striček popotni, odkod ste pa Vi?
„Tam doli, dobrotni gospod, od Zaklanca —
Kaj me ne poznate? — Saj stara sva si,
če več ne, od lanskega leta že znanca . . .“

— Se res ne spominjam — „I, tale klobuk,
gospod, veledušno ste dali mi lani . . .
Pod streho njegovo kaj srečen sem bil,
zato sem ga nosil — takole — postrani.“

— Tako? Že mogoče . . . „Res, srečno lovil
kot ribič sem vanj desetice bleščeče. —
Le škoda, gospod, kar je luknjo dobil,
zaboga, zavraža — ni prave več sreče . . .“

Zasmejal se on je, zasmejal se jaz . . .
„Da stara se sreča nadalje ohrani —
gospod, če imate primeren klobuk,
bodite spet dobri, kot bili ste lani! . . .“

Dobil je po želji berač — humorist . . .
„Poskusiti treba, če groše drži še —
vrzite Vi prvi vanj grošek svetel,
potem pa takoj grem od hiše do hiše! . . .“

Še grošek dobil je . . . In rožni obraz
objemalo mu koprnenje je silno:
Postrani nadel si je novi klobuk —
zavil jo po srečo je v bližnjo gostilno . . .

SIMBOLIZEM V FRANCOSKEM PESNIŠTVU.

Napisal Izidor Cankar.

(Konec.)

To je nova in dokaj nenavadna teorija mišljenja, čutenja in življenja sploh. Huysmans jo je hotel popisati in je v svojem romanu „A rebours“ poslal junaka Des Esseintesa v samoto, da živi simbolistično življenje. Jörgensen¹ povzema njegovo življenje takole: „Predstava, slika, ki naj ga zadovolji, ne sme nikakor biti enostavna, temuč mnogovrstna, skrivnostna, veliki množici nepristopna. Des Esseintes je virtuoz, ki naj mu služi njegova narava za instrument. On se ne zadovolji stem, da uživa vsako čutno zaznavo zase, temuč želi občutiti, kako reagirajo tudi vsi drugi čuti na ta mik. Des Esseintes meni, da odgovarja na primer vsaki zaznavi okusa glas kakega instrumenta. Tako korespondirajo mehki, jasni toni klarineta z okusom likerja Curaçao, lovski rog z whiskyjem, žitno žganje z violino itd. Da, podobnost med glasom in okusom gre še dalje — tako je n. pr. benediktinski liker spodnji ton k zgornjemu tonu zelene Chartreuse. Tako moreta jezik in nebo igrati cele skladbe — solo aquavita, duet ruma in z geneverom, tudi kvartete, mrtvaške koračnice itd.

Veliko bogatejšega in finejšega užitka pa daje dekadentnemu puščavniku vonj. On je umetnik v parfumi, ki mu morajo istočasne ali zaporedne vonjave služiti kot muzikalične teme. Pred svojim pisalnikom, polnim ekstraktov in esenc, sklada svoje „aromatične kitice“, ki ga nosijo v pesniške vizije in v sanjave pokrajine. Taka parfumska pesem se začne n. pr. stem, da poškropi virtuoz vonja tla z nekaj kapljicami parfuma New mown hay. Takoj se razprostre pred njim neskončen, zelen travnik in na njem vozijo v solncu veseli ljudje mrvo... Nato vzame steklenke, zaznamenovane z napisom ‚Tuberosa‘, ‚Oranža‘, ‚Mandeljnov cvet‘ — in španski bezeg cvete in lipe dehtijo... Na to spomladno razpoloženje pade potem zverinski duh po človeku: Opopanax, Bouquet de Chypre, Sarcanthus — ozračje napudranih in naličenih žensk... Potem zopet izginejo ti vznemirjajoči duhovi in mrva dehti nanovo na velikem travniku... Kosček styraxa, razgret med prsti, pričara zopet podobe velikomestnega življenja — sedaj diši po guttaperchi, kemikalijah, premočovem dimu — in na robu zelenega travnika se kadijo črni dimniki... Proč

s styraxom in nov dež New mown haya priključijo zopet podobe iz kmetskega življenja.“

Teorija korespondenc je postala za simbolično pesništvo odločujočega pomena. Sedaj ni več pesem samo ritmično izražanje čustev z besedami, marveč mora verz pobuditi v poslušalcu čustvo s svojo godbo samo, s svojimi glasovi, brez ozira na pomen posameznih besed. Simbolist nadalje ne izkuša delovati z logično retoriko, temuč z množico navidez neenotnih podob, ki pobude v čitatelju razpoloženje, ki mu ga hoče pesnik sugerirati. To je potem pesniško rekreirana korespondenca zvokov in pojmov ter posameznih navidez nesoglašajočih predstav. Berite glasno naslednjo pesem Emilea Verhaerena:

Le vieux crapaud de la nuit glauque
Vers la lune de fiel et d'or,
c'est lui, là-bas, dans les roseaux,
La morne bouche à fleur des eaux,
Qui rauque

Là-bas, dans les roseaux,
ces yeux immensément ouverts
Sur les minuits de l'univers.
C'est lui dans les roseaux,
Le vieux crapaud de mes sanglots

Monotones, à fleur des eaux,
Monotones, comme des gonds,
Monotones, s'en vont les sons
Monotones, par les automnes.

Les lamentables lamentos
Du vieux crapaud de mes sanglots.¹

¹ Stara krastača temnozeleno noči
zamolklo reglja na žolčavo in zlato luno
tam med trstjem
ust otožnih kot povodno cvetje,
zamolklo reglja

tam med trstjem
z očmi, neskončno odprtimi
v polnoč veselstva.
Tam med trstjem
stara krastača mojih vzdihov

monotono kakor povodno cvetje,
monotono kakor tečaji,
monotono se izgublajo glasovi,
monotono, skoz jesenske čase.

Seveda je ta prevod — kakor tudi vsi drugi tukaj — le prevod posameznih besed, ne prevod pesmi.

¹ J. K. Huysmans, 29, 30, 31.

Neprestano ponavljanje globokega samoglasnika *o* označuje monotono žalost, globoko jecanje duše, ki obupuje. Zmedene predstave, zaigrane v temnozeleno barvo umrlih voda in žolči, razdražijo bralca domišljijo, da skoro sam čuti težo pesnikove boli in to tem bolj, ker Verhaeren ne določi natančneje svoje žalosti, temuč jo samo opisuje s hripavimi glasovi noči kot simbolom človeške boli sploh. — Gotovo je ta način nov in nenavaden, tudi je hipoteza, ki ga je rodila, le čuvstvena in znanstveno slabo podprta, a je sposobna ustvariti lepe pesmi in jih je tudi ustvarila.

Iz teorije korespondenc je tudi razložiti nekatere čudne izraze prvotnega simbolizma, ki so služili njegovim nasprotnikom za sredstvo, da osmešijo celo strujo. Tako so nastajali n. pr. epiteti kot: plava ali trioglata misel, rumeno razpoloženje, vijoličasta želja . . . ali kaj podobnega. Po tem, kar smo govorili, niso ti izrazi tako smešni in nemo-goči, dasi so bizarni. Simbolistu vzbujajo vsaka barva posebno čuvstvo, zato z barvo natančneje določa svojo misel ali razpoloženje.

Simbolist vidi korespondenco tudi med glasovi in barvami, ne le med barvami in čuvstvi. Kakor imamo skalo barv, tako da obstoji tudi skala samoglasnikov, ki odgovarja barvni skali. To razlaga n. pr. Rimbaud v naslednjem sonetu:

A noir, E blanc, I rouge, U vert, O bleu voyelles
Je dirai quelque jour vos naissances latentes.
A, noir corset velu des mouches éclatantes
Qui bombillent autour des puanteurs cruelles,

Golfe d'ombre; E, candeur des vapeurs et des tentes,
Lance des glaciers fiers, rois blancs, frissons d'ombelles;
I, pourpre, sang craché, rire de lèvres belles
dans la colère ou les ivresses penitentes;

U, cycles, vibrations divins des mers virides,
Paix des pâtis semés d'animaux, paix des rides
Que l'alchimie imprime aux grands fronts studieux;

O, suprême Clairon, plein de strideurs étranges,
Silences traversés des Mondes et des Anges:
— o l'Omega, rayon violet de Ses Yeux!¹

¹ Črni A, beli E, rdeči I, zeleni U, plavi O, enkrat razodenem vaša skrita rojstva.
A, črni korset, porasel z blestečimi mušicami, ki brenče krož krutih smradov,
Zaliv sence; E, belota par in šotorov, kopje ledenikov, belih kraljev, drhtenje kobul; rdeči I, izpljuvana kri, smeh lepih ustnic v togoti ali spokorni opojnosti.
U, krogotočje, božanski trepet zelenih morij, mir pašnikov, posejanih z živino, mir gub, ki jih vtisne alkimija v velika, miselna čela.
O, prvi rog, poln čudnega jecanja, molk, preprežen s svetovi in angeli:
— O omega, višnjevi žarek Njegovih oči!

Rimbaud je šel še dalje; v tem sonetu ni le izkušal pokazati odnosa med barvo in zvokom, temuč tudi odnos med zvokom in posameznimi predmeti. Jasno je, da je tukaj polje fantaziji široko odprto in da je vse odvisno le od individualnega opažanja. To dokazuje naslednji sonet, ki drugače določuje barvo samoglasnikov:

Pour nos sens maladifs voluptueusement
Les sons et les couleurs s'échangent. Les voyelles,
En leurs divins accords, aux mystiques prunelles
Donnent la vision qui caresse et qui ment.

A, claironne vainqueur en rouge flamboient.
E, soupir de la lyre, à la blancheur des ailes
Séraphiques. Et l'I, fifre léger, dentelles
de sons clairs, est bleu célestement.

Mais l'archet pleure en O sa jaune mélodie,
Les sanglots étouffés de l'automne pâlie,
Veuve du bel'été, tandis que le soleil

Des ses baisers saignants rougit encore les feuilles.
U, violet d'amour, à l'avril est pareil:
Vert, comme le rameau de myrte que tu cueilles.¹

Po tej poti so prišli simbolisti do prepričanja, da je godba, glasovni kolorit pesmi glavno, njemu žrtvujejo sintakso, naravni pomen besed in jasnost. Stéphane Mallarmé, začetnik simbolistične šole, je prostovoljno teman in nejasen, prostovoljno slovnično nepravilen, ker daje vsaki pesmi po več značenj in se ravna izključno po svojih muzikalnih pravilih. Zato so njegove pesmi skoro nerazumljive in je dolgo časa živela v javnosti misel, da so le mistifikacija. Godba, godba verza nad vse — z njo je vse izraženo, kakor pravi Verlaine:

De la musique encore et toujours!²

Umevno je, da so simbolisti zavrgli klasična pravila glede verzificiranja kot nepotrebna in pravi poeziji škodljiva: zapovrstnost moških in ženskih rim ni obvezna; ednina se sme rimati z množino; če je potrebno, sme asonanca nadomestiti rimo;

¹ Našim bolnim čutom se zvoki in barve menjajo. Samoglasni ustvarjajo s svojimi božanskimi akordi mističnim očem vizijo, ki boža in laže.

A, zmagoslavni rog v rdečem žarenju.
E, vzdih lire kot belota serafskih peruti. In E, lahen žvižg, čipka jasnih zvokov, je plav kot nebo.

Toda v O poje lok svojo žolto melodijo, zadušeni vzdih obledela jeseni, vdove lepega poletja, medtem ko solnce

še rdeči listje s krvavimi poljubi.
U je podoben aprilu:
zelen kot vejica mirte, ki je trgaš.

² Godbe, še godbe in vedno!

hiatus je dovoljen, če ni slaboglasen; pesnik sme premakniti cezuro, kamor se mu zdi potrebno, itd.¹ Ko so simbolistom očitali, da si s tem hočejo le olajšati delo, so samozavestno odgovorili in ne po krivici: „Noben umetnik, tudi pesnik ne potrebuje olajšujočih pravil; stari verzi so tiranski, ne zavaljo svojih tesnih pravil, temuč zavaljo svojih samovoljnih pravil.“

* * *

Gotovo vzrok in morda tudi posledica tega estetskega naziranja so bile umske zablode. Čisto umevno je, da so simbolisti, ko so istovetili sebe z vesoljstvom, zašli v panteizem ter da je njih poezija amoralna in nemoralna.

Čudno se je združila s panteizmom srednjeveška mistika. Ne mistična vera, temuč mistična čuvstvenost, prosti, vseobsegajoči polet mistične duše, potapljanje v vesoljnost božjo ter primitivna, pikantno naivna oblika mističnih spisov — to je mikalo simboliste. „Oni so nehali verovati, toda v srcu jim je ostal meglen in vsiljiv spomin na prepovedano. In kakor ne verujejo, tako se tudi prav nič ne obotavljajo prekoračiti teh zakonov, a vendar hočejo čuvstvovati, kakor bi še vedno verovali, ter okusiti slast tistega, kar imenujejo teologij greh zlobe, greh satana in vseh prokletih; oni hočejo kljubovati prepovedi zato, da žalijo Boga, prekršiti zakon zato, da podvoje svojo slast. (Njihov) misticizem išče torej čuvstev, ki se jim zde sladka, ker so prepovedana. Ekstazo, do katere je čiste mistike dvigala vnema njih molitev, dosežajo ti psevdomistiki z izžemanjem svojega organizma.“² Njih misticizem obstoji v tem, da so potvorili duhovno naslado, da ljubijo duh kadila in brljenje tankih, kapajočih sveč v mračni cerkvi, da izrabljajo besedo starih mistikov in krščansko terminologijo v profanem ali bogokletnem zmislu, kakor Baudelaire, ko poje:

Je t'adore, ô ma frivole,
Ma terrible passion!
Avec la dévotion
Du prêtre pour son idole.

Je veux bâtir pour toi, Madone, ma maîtresse.
Un autel souterrain au fond de ma détresse.³

Vendar niso simbolisti toliko neverni, kot bolestno razsanjani. Oni radi slišijo in govore o ne-

vidnem, ljubijo tihoto samostanov in ascetske poteze menihov (Verhaeren), manjka jim pa umskega in moralnega spoznanja. Nekateri izmed njih so našli nazaj pot h krščanstvu; drugi tavajo po brezciljnih potih agnosticizma brez miru in zadovoljstva in le semintja se jim dvigne krik prav iz dna srca, kot je zajecal n. pr. Maeterlinck k Bogu:

Mon âme a peur comme une femme.
Voyer ce que j'ai fait, Seigneur,
De mes mains, les lys de mon âme,
De mes yeux, les cieux de mon coeur!

Ayez pitié de mes misères!
J'ai perdu la palme et l'anneau;
Ayez pitié de mes prières,
Faibles fleurs dans un verre d'eau.

Ayez pitié du mal des lèvres,
Ayez pitié de mes regrets;
Semez des lys le long des fièvres
Et des roses sur les marais.

Mon Dieu! d'anciens vols de colombes
Jaunissent le ciel de mes yeux,
Ayez pitié du lin des lombes
Qui m'entoure de gestes bleus!!

In ko se je Paul Verlaine vrnil v Cerkev, ko se je „vrnil domov k Bogu mladosti“, kakor pravi sam, je zapel v svoji zbirki „Sagesse“ (Modrost) pobožne pesmi, ki jim ni mnogo ravnih v svetovni literaturi. Le en sonet! Bog ga vabi, naj ga ljubi, in Verlaine odgovarja:

— Seigneur, c'est trop! vraiment je n'ose. Aimer qui?
Vous?

Oh! non! Je tremble et n'ose. Oh! vous aimer je n'ose,
Je ne veux pas! Je suis indigne. Vous, la Rose
Immense des purs vents de l'Amour, ô Vous, tous

Les coeurs des saints, ô Vous qui fûtes le Jaloux
D'Israël, Vous, la chaste abeille qui se pose
Dur la seule fleur d'une innocence mi-close
Quoi, moi, moi, pouvoir Vous aimer. Etes-vous fous?

¹ Moja duša je plašna kakor ženska.
Poglej, kaj sem storil, Gospod,
z rokami, lilijami svoje duše,
z očmi, nebom svojega srca.

Usmili se mojih bed!
Izgubil sem palmo in prstan;
usmili se mojih molitev,
slabotnih cvetov v kozarcu vode.

Usmili se bolnih mojih ustnic,
usmili se mojega kesanja,
posej lilij ob mojem nemiru
in rož na močvirju.

Moj Bog, davni poleti golobov
žoltijo nebo mojih oči,
usmili se pasu okrog ledij,
ki me obdaja s plavim objemom.

¹ Où nous en sommes? 72. 73.

² Poésie contemp. 109.

³ Obožujem te, frivolna,
strašna strast!
S pobožnostjo
svečenika za svoj idol!
Zgraditi ti hočem, Madona, gospa,
podzemski oltar na dnu svoje bede.

Père, Fils, Esprit? Moi, ce pécheur-ci, ce lâche,
Ce superbe, qui fait le mal comme sa tâche
Et n'a dans tous ses sens, odorat, toucher, goût,

Vue, ouïe, et dans tout son être — hélas! dans tout
Son espoir al dans tout son remords que l'extase
D'une caresse où le seul vieil Adam s'embrase?¹

Vendar so to le posamezni klici srca, ki je v stiski; sicer v simbolistih ni religioznosti. Pomanjkanje verskega čuta pa je vodilo tudi k zablodam okusa. Tipaje po novih, nenavadnih čustvih, razjedani od strasti in dvomov, užitka siti do gnusa in kjubtemu nemirni in neupokojeni, brez direktive in moralne opore so marsikateri posegli po nenavadnem, izjemnem, grozotnem, odurnem.

Tako novo čustvo je rodilo pri simbolistu kult roke, ki ga stari niso poznali. Simbolistu je roka simbol osebe in značaja; ozka, bleda dlan z dolgimi, nervoznimi prsti razodeva dekadentu vso dušo in mu je vedno nov predmet pesmi.

Maeterlinck časti na podoben način v svoji drami „Pelléas et Mélisande“ — lase. Tuja princesa Mélisande ima dolge, dolge lase. V grajskem stolpu si zvečer pri oknu spleta bogate kite, ki vise ob zidu. Spodaj prihaja njen ljubimec Pelléas.

Pelleas: Hola! Hola! ho!

Mélisande: Kdo je tam?

P.: Jaz, jaz, jaz! . . . Kaj delaš tam ob oknu prepevaje kot ptica, ki ni od tukaj.

M.: Spletam si lase za noč.

P.: To sem torej videl na zidu! . . . Menil sem, da je žarek luči.

M.: Odprla sem okno. V stolpu je prevroče; nocoj je lepa noč

— — — — —

P.: Ah! Mélisande! . . . Ah! ti si lepa . . . ti si tako lepa . . . skloni se . . . skloni se! . . .

— — — — —

M.: Ne morem se več skloniti . . . Saj sem že na tem, da padem . . . Ah, ah! moji lasje so zdrknili s stolpa. Njeni lasje se usujejo, ko se sklanja, in poplavijo Pelléasa.

¹ Gospod, to je preveč! Resnično, ne smem. Ljubiti koga? Tebe?

Ah, ne! Trepečem in ne smem. Ah, Tebe ljubiti ne smem, nečem! Nisem vreden. Ti, Roža neskončna čistih vetrov Ljubezni, o Ti,

srce vseh svetih, o Ti, ki si bil gorečnik Izraela, Ti, čista čebela, ki počije le na polodprtem cvetu nedolžnosti, kaj, jaz, jaz, da bi Tebe mogel ljubiti? Ali blazniš?

Oče, Sin, Duh? Jaz, ta grešnik, strahopetec ošabnež, ki dela zlo kot svojo nalogo in ki ima v vseh svojih čutih, vonju, tipu, okusu,

posluhu, vidu in v vsem svojem bitju — ah, v vsem svojem upanju in vsem svojem kesanju le ekstazo naslade, v kateri se stari Adam razgreva.

P.: Ah, ah! Kaj je to! . . . Tvoji lasje, tvoji lasje gredo k meni! . . . Vsi tvoji lasje, Mélisande, vsi tvoji lasje so padli s stolpa! . . . Držim jih v pesteh, držim jih v ustih . . . Držim jih v rokah in si jih ovijam krog vratu . . . Nič več ne bom odpri rok nocoj . . .

M.: Pusti me, pusti me! . . . Padla bom! . . .

P.: Ne, ne, ne! . . . Nikdar nisem videl las, kot so tvoji, Mélisande! . . . Glej, glej, glej, oni prihajajo iz take višine in me poplavlajo prav do srca . . . Poplavlajo me prav do kolen. Tako so mehki, tako so mehki, kot bi padali z neba! . . . Nič več ne vidim neba skoz tvoje lase. Vidiš, vidiš, moje roke jih ne morejo nič več držati . . . Živijo mi v rokah kakot ptiči . . . in me ljubijo, me ljubijo tisočkrat bolj kot ti.

It'd. itd.

Toda to je samo novo in malo nenavadno, a ni slabo. Drugi simbolisti — deloma tudi Maeterlinck sam — pa kažejo neko nezdravo nagnjenje do izjemnih predmetov, do perverznosti in grozotnosti. V življenju otopela srca potrebujejo močnih mikov, da se zgagejo, in domišljija nekaj izrednega, da se razgreje. Baudelaire, ki je šele predhodnik simbolistične šole, je v tem oziru gotovo dosegel rekord. On opeva „Mrtvega psa“ takole:

Regarde, dis je alors, comme en cette carcasse,
En ce chien mort liquefié,
Un monde tout entier va, vient, passe et repasse,
Multicolore et varié!

Dans ces orbites creux, entre ces crocs fétides,
Vois, par ce printemps radieux,
Les rendez vous d'amour des cloportes avides
Et des charançons noirs et bleus.

Les mouches à charbon, lustrant leurs fines ailes.
Pompent à deux les boyaux mous,
Regarde, les vois-tu, mâles avec femelles?
C'est partout l'amour; aimons-nous!¹

To ni ironija. To je hlepenje po vedno močnejših afektih, žeja zalkoholizirane duše po vednem krepkejšem strupu.

¹ Poglej, sem dejal, kako v tem okostju, v tem zvodenelem psu hodi, prihaja, odhaja in se vrača cel svet zasé, pisan in raznovrsten.

V teh globoko vdratih očeh, med smrdljivimi zobmi — glej, sredi te žarke pomladi, ljubavne sestanke požrešnih žuželk in črnih in plavih črvov.

Muhe v lesketu svojih finih peruti srkajo v parih mehko črevesje; poglej, ali vidiš samice in samce? Povsod ljubezen; ljubiva se!

Izjemnost predmetov, do skrajnosti individualizirana čuvstvenost, upor proti vsej tradiciji in temotnost je tudi delen vzrok, da poezija simbolizma ni poezija mase. Toda simbolisti si zaradi tega ne belijo glave; oni odrekajo masi pravico estetske sodbe in hočejo biti pesniki umske elite ter se sklicujejo na sodbo zgodovine.

* * *

V tem kratkem in površnem pogledu na francosko simbolistično slovstvo je ostalo mnogo nepaženega. Obdelati bi bilo treba posebe Baudelairea, Verlainea, Régnierja, Verhaerena; potem bi postalo bolj jasno, kaj so „dekadenti“ ustvarili

velikega in trajnega, medtem ko smo sedaj videli skoro samo njihove kurioznosti. Med njimi so veliki pesniki. Kar je zagrešila mladeniška ekscentričnost in napačna estetska teorija, je popravil živi umetniški čut.

Pa tudi z monografijami bi predmet še ne bil izčrpan; najzanimivejša vprašanja bi vendarle ostala nerešena. Kako je nastal simbolizem? Pod katerimi direktnimi književnimi ali morda filozofskimi vplivi se je razvila ta struja? Kako razvojno semetiči v njej? In slednjič bi ne bilo brez pomena preiskati simbolizem na Slovenskem, njegov postanek in razvoj, njegovo domovino in njegove pridobitve.

BORBE Z LEDOM IN TEMO.

Spisal dr. V. Šarabon.

Normanske naselbine v Grenlandiji.

(Dalje.)

Na dveh krajih so Normani ostali, v koloniji Österbygd v današnjem okraju Julienhaab in pa Westerbygd severozahodno odtod, v okraju Godthaab. Obe te naselbini sta na zahodni obali Grenlandije, med 60 in 65°N. Österbygd je bila gosteje poseljena, tam je bil tudi Eirikfjord z Brattalidom, vsega skupaj so našeli 190 hiš, dvanajst cerkev, dva samostana, v Westerbygd pa štiri cerkve in 90 hiš. Če računimo na vsako hišo oziroma domovje sedem duš, dobimo 1960 prebivalcev, recimo 2000; ker so bili pa tako raztreseni, je bilo treba toliko cerkev. Drugi zopet pa naračunijo več prebivalcev, tako Fischer J. 3000 do 4000.¹ Četudi bi jih bilo toliko, je to število jako majhno. Škof je stanoval, kakor rečeno, v Gardarju, kjer so kakor drugod dobili v devetnajstem stoletju mnogo ostankov starih normanskih naselbin. Po pripovedovanju Italijana Nicolo Zeno so bili v teh krajih tudi vroči vrelci in en tak vrelc je grel s svojo toploto vse celice celega samostana in menihi so uporabljali vodo za pripravo jedil. Tudi pesmi so skladali in nekateri odstavki Edde so baje grenlandskega izvora.

Pokrajine severno odtod, kamor so hodili na lov, so imenovali Nordrsetur. Kako daleč proti severu so prišli, ne vemo natančno; mislijo, da do današnjega Upernivika (73°N, torej tako daleč

kakor Evropci šele v devetnajstem stoletju).¹ Gnala jih je proti severu poleg lova tudi radovednost, hoteli so odkriti nove kraje in videti Eskime, na katerih sledove so v Južni Grenlandiji sicer zadeli vsak trenutek, a Eskimi so bili izginili. Tako nam poročajo o dveh duhovnikih, ki sta se odpravila na pot samo zaradi Eskimov, videla marsikaj novega, a tudi ta dva nista zadela na domačine.² Neki Thorgil je prišel tudi na negostoljubno vzhodno obalo, a izgubil je ladjo in večino spremljevalcev. Leta 1194. so odkrili deželo Svalbard (gl. str. 106), ki jo vidijo danes v otoku Jan Mayen ali pa v Spitsbergih.

Pečali so se Normani z živinorejo (ovce, koze, govedo, redili so tudi majhno vrsto konj) in z lovom na kite ter tulnje in bele medvede; lov je bil njihov glavni zaslužek, kitov navedejo 21 vrst, tulnjev šest vrst, za mroža so si pa na nejasnem, ali naj ga prištevajo kitom ali tulnjem. Tudi severni jeleni so bili takrat doma v Grenlandiji, sedaj jih ni več. Imeli so hleve za krave, konje, ovce in koze, skednje za seno, shrambe, ograje za malo živino, ograjeno polje, ravnotako travnike

¹ Dobili so v teh krajih kamene z runami, ki nam pravijo, da so tukaj prezimili trije možje in zapustili poročilo o svojih dogodkih.

² Pač pa nam pripoveduje neki drug popis o Skrälingih, s katerimi so se sestali Normani ob obali Baffinovega zaliva, kojega so raziskali na vse strani, v notranjost in daleč proti severu. Potopis je iz leta 1237.

¹ J. Fischer: Die Entdeckungen der Normannen in Amerika, Freiburg i. Br. 1902.

in pašnike, prostore za čolne itd. Hiše so si zidali kakor na Islandiji iz kamenja in ruš, le izjemoma so uporabljali ilovico, shrambe i. dr. je bilo pa samo iz kamenja. Les jim je naplavilo morje, kakor že vemo, le semtertja so ga dobili tudi iz Marklanda.

V knjigi „Königsspiegel“, spisani v sredini trinajstega stoletja na Norveškem, čitamo marsikaj o tamošnji naravi in življenju Grenlandcev. „Je pa tukaj tako, da je vse drago, kar pride iz drugih dežel; kajti Grenlandija leži tako daleč od drugih pokrajin, da jo redkokdaj kdo obiše. In vse, s čimer si hočejo opomoči, morajo kupiti od drugih, bodisi železo ali pa tvarino za zidanje hiš. Te-le reči pa izvažajo v zameno za kupljeno blago: usnje, kože domače živine, kože tulnjev, zobove mrožev in vrvi iz mroževih kož.“ Omenimo naj, da imenuje papeževa bula iz leta 1282. desetino, ki so jo plačevali Grenlandci, in da našteje sledeče vrste: volovske kože, kože tulnjev in zobove mrožev.

„Ker pa vprašaš, ali je tam kaj žita ali ne, mislim, da je stem deželi le malo pomagano. Vendar se dobijo mošje, ki so poizkusili sejati, toda kljubtemu obstoji večina prebivalcev iz ljudi, ki ne vedo, kaj je kruh in ki sploh še nikdar kruha niso videli. — Malo je pa ljudi tukaj, kajti le mal del zemlje je toliko odtajan, da ga lahko obdelujejo. Če pa vprašaš, od česa živijo v onih krajih, ker nimajo žita, moraš vedeti, da ljudje živijo od več stvari kakor samo od kruha. Tako pravijo, da je tam dobra paša in velike hiše; kajti ljudje v Grenlandiji imajo dosti goveje živine in ovac in napravijo veliko surovega masla in sira. Ljudstvo mnogo živi od tega, potem pa tudi od mesa in različnega lova, bodisi na severne jelene ali kite ali tulnje ali pa bele medvede. In od tega se živijo ljudje v Grenlandiji.“

„Königsspiegel“ popisuje jako dobro led okoli Grenlandije in pravi, da se je tam že marsikdo ponesrečil, marsikdo se pa tudi rešil. Zlasti mnogo nesreč se zgodi na vzhodni obali, ki je čisto drugačna; zato so prišli tukaj tudi kvečjemu do 69°N. „Led je pa včasih tako raven, kakor če bi bil nastal na morju samem, štiri do pet komolcev je debel in se razteza tako daleč od dežele proč, da morajo ljudje potovati do roba štiri do pet dni. Te ledene gruče pa se raztezajo bolj na severovzhodu in vzhodu kakor na jugu, južozahodu in zahodu in kdor hoče priti na deželo, mora iti okoli nje v smeri proti južozapadu ali zapadu, dokler ni izvun nevarnosti, ki mu preti od ledu, in šele tedaj sme jadrati proti suhemu. Večkrat pa se je zgodilo, da je kdo prehitro stopil na zemljo in zašel med led. Mnogi so poginili, mnogi

se rešili in nam pripovedovali o tem. Led je pa jako čuden: včasih je popolnoma miren, včasih zopet plove tako hitro po morju kakor ladja ob ugodnem vetru; so pa tudi na morju ledene gruče drugačne kakovosti, Grenlandci jih imenujejo „falljöklar“. Zdi se, kakor bi gledala visoka gora iz morja, in ne zmenijo se za drug led, temveč so same zase.“

Vedeli niso, ali je Grenlandija otok, ali pa je zvezana z Evropo in Azijo; vendar so mislili, da obstoji neka zveza z vzhodom zaradi živali, ki bi

SV. FRANČIŠEK ASIŠKI.
(Kip Fr. Pengova.)

po njihovem mnenju ne mogle živeti na otoku. Pripovedovala je neka pravljica o možu, ki je prišel iz dežele Bijarmijcev skoz deželo Finov peš v Grenlandijo in imel s seboj kozo, katere mleko mu je bilo v hrano.

Podnebje je po teh starih poročilih dosti ugodno; pozimi je vedno tema, poleti dan, a solnce ima več svetlobe nego gorkote; vendar pa slednja zadostuje, da raste dobra in lepo dehteča trava na krajih, kjer se zemlja sploh odtaja. Tudi o polarni luči govorijo; mislijo pa, da je to posebno grenlandska prikazen; razlagajo jo na različne načine.

Henrik Rink, nekdanji guverner danskih naselbin v Grenlandiji, je bil tam 16 zim in 22 poletij, piše leta 1877.: „Čudimo se, kako so mogli Eirik in njegovi nasledniki v par letih odkriti toliko neznanega, kar so mogle v modernem času šele opetovane ekspedicije v preteku enega stoletja, podpirane od vseh mogočih faktorjev: veda je napredovala, izumili so nove iznajdbe, vlade so jih podpirale. Prva ovira, na katero so zadeli Normani, je bil rob v vodi plavajočega ledu (nemško: Treibeis), ki navadno oklepa deželo in je splošno tako ozek, da brodarji deželo vidijo, a zopet tako gost in debel, da ga skoro ni mogoče prodreti. Če se pa komu posreči priti na obalo, zadene na labirint skal, otočičev in strmega predgorja, vse prazno in zapuščeno, na prvi pogled brez vsega, kar bi moglo nuditi človeku sredstva za obstanek. Številni zalivi se vijejo med otoki in polotoki v notranjost dežele in tu, 50—60 km in še dalje od začetka zalivov, vidimo male koščke ravne zemlje, ki se je zdela starim odkriteljem tako nekako pripravna za naselitev. Kako so pa dobili te krpice ravnega sveta, daleč oddaljene druga od druge, popolnoma skrite za skalnatim predgorjem, pokritim z ledom, temu ravno se moramo čuditi. (Tu popisuje Eirikove borbe in pravi nazadnje:) Četudi dandanes to obalo poznamo čisto natančno, četudi imajo Danci tukaj čez sto let svoje naselbine, vendar nismo zasledili krajev, pripravnejših za koloniste, kakor so oni, ki jih je označil Eirik svojim tovarišem.“

Grenlandci in Eskimi; naselbine propadejo; Grenlandci izginejo.¹

Eskimi so najsevernejši narod na zemlji; „pokrajine morskega ledu in mraza so njihov svet“. Stanujejo od polotoka Čukčov do vzhodne grenlandske obale in v teh mejah so se razvili do naroda, kakršen so danes. Vsi so istega plemena in

¹ Po Nansenu.

govorijo isti jezik. „Oči imajo majhne in poševno ležeče; nos majhen in potolčen, ozek med očmi, spodaj širok; lica so široka in okrogla s predstoječimi kostmi, čelo navzgor vedno ožje, spodnji del obraza širok in krepko razvit, lasje črni in gladki, polt svetlorjava. Povprečno niso zelo majhni, kakor se navadno čita, temveč bolj srednje postave.“

Odkod so prišli, ni natančno določeno; središče njihove kulture je lov, zlasti lov s harpuno, deloma v kajaku, deloma ob robu ledu. Ker je na zahodni obali Severne Amerike vse polno morske divjačine različnih vrst, vidijo v teh krajih zibelko njihove kulture, na podlagi katere so si osvojili vse arktične pokrajine ameriške. Vedno so živeli tam, kjer je bilo dosti divjačine.

Gotovo so že dolgo časa bili sami zase, ker se tako zelo razlikujejo od drugih narodov.

V Grenlandijo so prišli mnogo pred Islandci okoli Baffinovega zaliva čez Smithsund. Prometna sredstva so jim bila kajak in drugi čolni na prostem morju; na ledu pa sani z vpreženimi psi. Tako je tudi danes: Poleti lovijo v kajaku, pozimi s pomočjo sani; v tem letnem času stanujejo najrajši v hišah (kočah) iz kamenja ali pa tudi iz snega, poleti pa potujejo okoli in iščejo krajev, pripravnih za lov v kajaku. Tako so prišli v Grenlandiji proti jugu do 72—68°N, naprej proti jugu pa ne, ker se lov ne izplača več. Na vzhodno obalo so dospeli ali od Smithsunda naprej okoli Severne Grenlandije, ali pa od juga proti severu; vprašanje še ni rešeno.

Grenlandci so jih imenovali Skrälinge in jih imeli za zle duhove, o katerih je najbolje molčati; zato tudi tako malo govorijo o njih (besedo skräling so rabili v začetku sploh za izraz = škrat). Da so dobili Normani tukaj sledove njihovega bivanja, o tem smo že govorili. Historia Norvegiae (v 13. stoletju) poroča, da so Norvežani bili že informirani o Eskimih in da so ti večkrat zadeli skupaj z Grenlandci in se takoj tudi bojevali z njimi. Sage pa pripovedujejo malo o Eskimih, samo na dveh mestih. Morebiti so bili na Islandiji že tako znani, da se ni izplačalo govoriti o njih, vrhutega so bili pogani in zato je bilo najbolje, nič jih omeniti, kakor tudi ne marajo omeniti zlih duhov. V evropski literaturi večkrat čitamo o njih, saj so bili Evropcem čisto tuji in se je zato izplačalo posvetiti jim par vrstic.

Grenlandci pozneje v Skrälingih najbrže niso videli več svojih sovražnikov, zlasti ne, ko so se Eskimi pomnožili in se začeli seliti polagoma proti jugu, dočim so Grenlandci vedno bolj izgubljali zvezo z evropsko domovino. Naselbine normanske

so cvetele v 11. in 12. stoletju, deloma še v trinajstem, potem pa nastopi propadanje, poročila so vedno bolj redka, od leta 1410. naprej sploh prenehajo in Normani izginejo iz zgodovine. Vzrokov je več, zlasti izpremenjeno razmerje do Norveške. Okoli leta 1260. se je dotedaj prosta Grenlandija vdala Norvežanom, trgovina je postala kraljev monopol, samo njegove ladje so brodarile na „zeleni otok,“ navadno samo ena, imenovana „Knarre“ in „ravno to je bil začetek konca“. Za vsako vožnjo je potrebovala več let, večkrat se je tudi potopila; od leta 1410. naprej pa izgine vsak stik; vsaj nič več ne slišimo o tem. Vrhutega je bila Norveška nesrečna v domačih razmerah in popolnoma so pozabili na oddaljeno Grenlandijo, zlasti še, ko so se skandinavske države leta 1397. združile in je postalo glavno mesto Kodanj. Ko je zveza z Norveško prenehala, je prenehalo tudi vsako bodrilo, vsaka opora; dobivali niso več ne železa, ne kruha, ne moke, živili so se samo od mesa, kar gotovo ni dobro vplivalo na njihov razvoj (Eskimi so pa odnekdaj navajeni na tako hrano in zato jim ne škodi); a tudi živinoreja je nazadovala; začele so jih moriti nalezljive bolezni, zlasti „črna smrt“, ki je razsajala v 14. stoletju v Evropi in so jo zanesli tudi v Grenlandijo.

Ni čuda, da so stopili ostali Normani v prijaznejše odnošaje z Eskimi, na katere so bili takorekoč navezani, zapustili so svojo vero in se najbrže popolnoma pomešali z njimi; najprvo gotovo v severni Westerbygd, potem pa še v drugi. Ko so deželo zopet odkrili, so dobili tam samo Eskime. Da bi bili Eskimi Grenlandce iztrebili, tega Nansen ne verjame.

O zadnjem potovanju na daljni severni otok slišimo leta 1406.; morebiti je še pozneje kdo šel tja, a nam ni znano. Leta 1406. so se podali trije Islandci iz Norvegije v domovino, a jih je zaneslo in prišli so v Grenlandijo, ostali tam štiri leta in prišli leta 1410. nazaj na Norveško; njihova imena so: Thorstein Helmingsson, Snorre Thorvason in Thorgrim Solvason.

V drugi polovici 15. stoletja niso v Evropi nič več vedeli o odkritju Grenlandije in Amerike, vse je bilo pozabljeno. Sicer je še okoli leta 1490. papež Aleksander VI. imenoval nekega benediktinca za grenlandskega škofa, a pripomnil je, da že osemdeset let niso nič slišali o tamošnjih kolonistih. Listine, tičoč se Grenlandije, so obležale neopažene v vatikanskih arhivih in v islandskih bibliotekah.

Leta 1908. sta šla Amerikanca Stefansson in dr. Anderson v porečje Mackenzieja v Britanski

Severni Ameriki; tri leta niso skoro nič slišali o njih, šele sredi leta 1911. sta poslala več pisem v Novi York. Raziskovala sta pokrajino med Mackenziejem, Velikim Medvedjim Jezerom in reko Coppermine (copper = baker), obiskala tudi južni del velikega otoka Viktorialand (pravzaprav je Viktorialand samo del otoka, ki ima več imen). Tu in pa na celini sta videla več eskimotskih rodov, ki nikdar še niso bili naletili na bele ljudi; eden teh rodov ob reki Dease, ki se izliva v Veliko Medvedje jezero, je bil podoben Skandinavcem in sklepala sta iz tega, da imata pred seboj ali potomce starih Grenlandcev ali pa potomce udeležencev Franklinove ekspedicije (o tej pozneje). Dosedaj jima še nihče ne verjame, Franklinova ekspedicija se je ponesrečila ob otoku King William-Land, ki je jako daleč odtod, in nihče še ni dobil sledi od nje, akoravno je šlo kakih sto manjših ekspedicij iskat njene ostanke; da bi bili pa potomci starih Grenlandcev, je še neverjetnejše. Najbrže so vnuki lovcev, ki so se ob Hudsonovem zalivu pomešali z Eskimi.¹

Adam iz Bremena, okoli 1070.

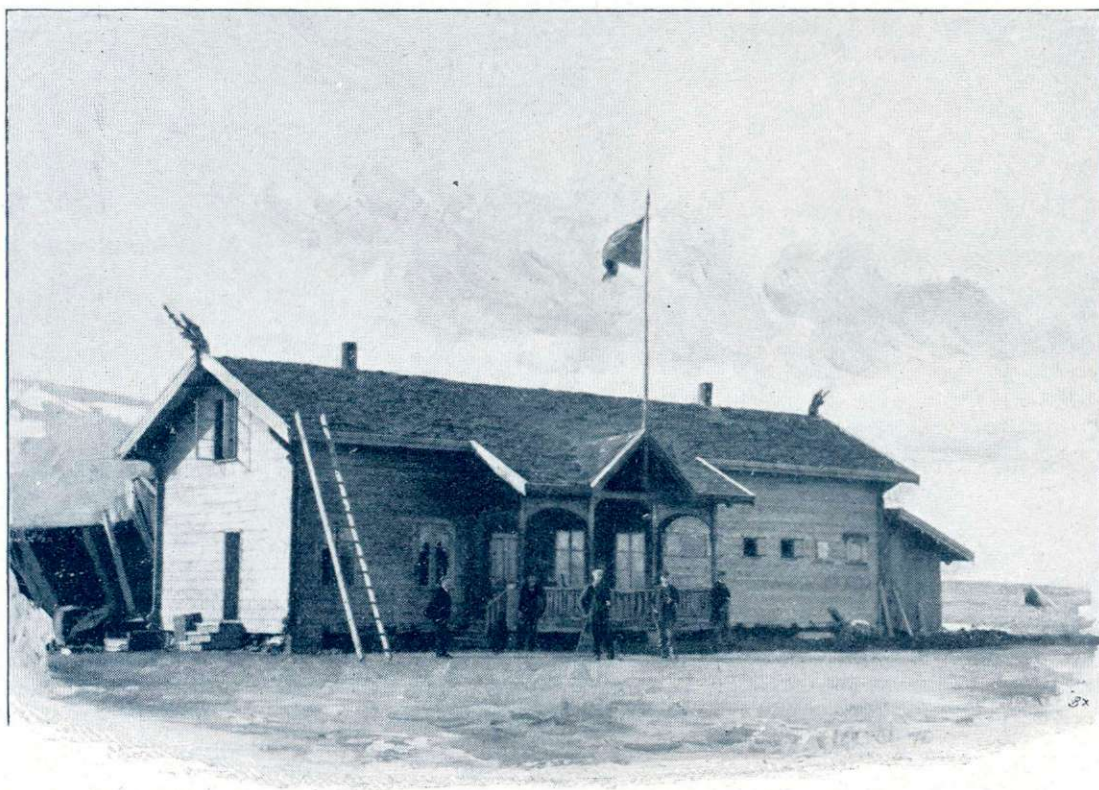
Z odkritju Normanov preneha starejša doba polarnih potovanj srednjega veka, šele koncem petnajstega stoletja si upajo Italijani in Portugizi v pozabljene pokrajine, misleč, da odkrivajo nov svet. Splošno so imeli v poznejšem srednjem veku skoro ravnotako čudne nazore o severu kakor prej, dokaz za to nam je Adam iz Bremena. Sicer jako učen mož, vendar ni mogel premagati predsodkov tedanjega časa. Ne pripoveduje nam samo o skandinavskem severu in njega prebivalcih, poroča tudi o Islandiji ter prvič v literaturi o Grenlandiji in celo o Vinlandiji. Okoli leta 1067. je prišel Adam v Bremen ter postal tam voditelj škofijske šole, je bil tudi nekoliko časa na dvoru danskega kralja Svein Estridsona. Ta kralj je imel izvrsten spomin ter je pripovedoval Adamu tako natančno o vseh činih svojih normanskih barbarov, kakor če bi bil imel vse napisano. Adam je pazno poslušal ter uporabil popis severnih dežel v četrti knjigi svojega velikega dela o zgodovini cerkve na severu. Norvežani so reven narod, za to plovejo po vsem svetu in ropanje po morju jim pri naša največje bogastvo. Odkar so pa postali kristjani, je bolje; celo plemenitnike redi živinoreja in delo rok. Blizu dežele Estov prebivajo Amaconke, njihovi otroci moškega spola so pasjeglavci; glavo imajo na prsih in lajajo, videti jih je kot ujetnike

¹ O tem tudi Peterm. Mitteilungen, 1911, 11, stran 274—75.

po ruskih sejmih. „V Sklavoniji in Rusiji (Ruzia) lovijo bizone.“

Visoko na severu, naprej še od Norvežanov, pa stanuje poganski narod čarodejcev, ki pozna usodo vsakega človeka na zemlji in ki ima tako močne pregovore in reke, da potegnejo z njimi velikanske kite na breg. Tam so tudi gozdni možje, oblečeni v kožuhovino, govoreč neznan hreščec jezik. Ne morejo živeti brez snega in prehitijo divje živali v najglobljem snegu. To so Skridfinni. (Glede čarovnij itd. pozneje pri Laponcih.)

Nadalje je pa samo morje, ki oklepa celo zemljo, led je tam in tema, morske pošasti se preganjajo po gostem slanjem morju. (Tu se spom-

NAJSEVERNEJŠA POŠTA.

nimo na pljuča pri Pytheasu, na mare cronium, concretum, pigrum itd.)

Otok Thule, v neznanski razdalji od drugih, leži daleč zunaj v oceanu in Adam pravi, da ga zelo malo poznajo. Ko se solnce obrne, ni tam nikake noči in obratno. „Sedaj imenujemo Thule Islandijo zaradi ledu, po katerem je morje zvezano.“ Zelo velik je ta otok, veliko narodov prebiva na njem, hranijo se od mesa živine in se oblačijo v volno. Sadja nimajo in zelo malo zalogo lesa, zato živijo v podzemskih jamah skupno z živino. Led je od starosti tako črn in suh, da gori (vulkanski pojavi).

„Je pa še veliko drugih otokov v oceanu in Grenlandija ni najmanjša med njimi. Ljudje so tam modrozeleni od morske vode in od tega je dobila pokrajina ime. Živijo nekako tako kakor Islandci, a so grozovitejši in nadlegujejo brodarje

z roparskimi napadi. Kakor pravijo, je prišlo pred nedavnim časom krščanstvo k njim.“

Tudi o Vinlandiji vé poročati. „Vrhutega je govoril danski kralj še o nekem drugem otoku, ki se imenuje Vinlandija, ker raste tam trta kar sama in daje najboljše vino. Obilo je v tej deželi nesejanega žita.¹ Za tem otokom, pravi danski kralj, pa ni v morju nobene dežele več, kjer bi bilo možno stanovati, temveč vse, kar je zadaj, je polno ledu in neizmerne teme. To je izkusil nedavno Harald, knez Normanov; želja, izvedeti kaj novega, ga je gnala v severni ocean, prebrodil ga je v celi širjavi s svojimi ladjami, meje izgublajočega se sveta so se slednjič stemnile pred njegovimi očmi in komaj še je obrnil ladje ter ušel velikanskemu vrtincu v prepadu.“

Med drugim ima Adam v svojih spisih tudi poročilo o potovanju frizijskih plemenitašev proti severu. Imenujejo jo prvo nemško ekspedicijo proti tečaju.² Adam pripoveduje: „Nadškof Adalbert blagega spomina mi je pravil, da je jadralo za časa njegovega prednika nekoliko plemenitašev iz Frizlandije proti severu, da bi raziskali morje; kajti po mnenju ljudi ni od izliva Vezere v ravni črti nobene dežele več, temveč samo morje, imenovano Liber-morje. Da bi torej izvedeli resnico o tem interesantnem vprašanju, je šla cela družba z velikim veseljem od frizijskega brega na pot. Pustivši za seboj na eni strani Dansko, na drugi

Britanijo, so prišli do Orkadskih otokov, pustili jih na levi, ravnotako Norvegijo na desni ter dospeli po dolgi vožnji do ledene Islandije. Odtod so plovili še dalje do najskrajnejšega severa, priporočivši svoje nadaljno potovanje vsemogočnemu Bogu in svetemu Willebadu. Prišli so pa naenkrat v ono temno meglo otrplega oceana, ki so jo komaj prodrli z očmi. In glej, nestanovitni tok morja, ki se obrne tam gori nazaj k skrivnim studencem svojega izvora, je potegnil s seboj brodarje, ki so bili v hudi stiski in so že obupovali ter mislili samo

¹ Glede vina in žita je pripomniti isto kot prej; tudi Normani so poznali pravljice o „srečnih otokih“, ki so morale biti takrat splošno razširjene in so zašle tudi v Adamov popis.

² J. G. Kohl: Die erste deutsche, von der Weser aus um das Jahr 1040 veranstaltete Entdeckungsreise zum Nordpol. Peterm. Geogr. Mitteilungen 1869, str. 11—19.

na smrt. Tam, pravijo, je oni vrtinec s prepadom, ona globočina brez dna, ki požre vse morske tokove ter jih zopet vrže na dan, in to imenujemo plimo in oseko. Zopet so se priporočili Bogu, naj se usmili njihovih duš; sila morja, kipečega nazaj, potegne nekatere ladje popolnoma za seboj, druge pa vrže po dolgem ovinku nazaj. Pomažali so si z veslanjem in z božjo pomočjo so bili rešeni. Tako so srečno ušli meglam in mrzli ledeni pokrajini ter nenadoma priveslali pred neki otok, obdan od visokih kleči kakor mesto od zida. Hoteli so si

Po tolikih čudeznih dogodbah so dospeli v Bremen, kjer so vse natančno po vrsti povedali nadškofu Alebrandu; nato so pa za rešitev in srečno vrnitev darovali Bogu in njegovemu spoznavalcu Willebadu.“

Potovanje Frizov nas po vseh okolnostih prepriča, da so bili res daleč za Islandijo, kako daleč, tega seveda ne povedo. Kar je čudeznega, je izraz takratnega naziranja o polarnih pokrajinah. Najbrže so odšli iz Bremena, namen jim je bil odkritje in raziskovanje neznanih dežel, morebiti

ESKIMI PRED SVOJIMI KOČAMI.

ga ogledati in so stopili na suho in našli ljudi, ki so se opoldan skrivali v podzemskih votlinah. Pred votlinami je bilo vse polno posod iz zlata in druge dragocene tvarine; vzeli so kolikor so mogli vleči ali nesti in se veseli podali zopet proti ladjam. Ko pa pogledajo nazaj, vidijo za seboj može čudovite velikosti, ki jih imenujemo pri nas ciklope, in pred njimi izredno velike pse. Enega izmed rudarjev so prijeli ter ga takoj raztrgali, ostali so pa prišli srečno na ladje; a ko so bili že na morju, so velikani še vedno vpili za njimi.

tudi razširjenje krščanstva, misijoni itd., zlasti če je nadškof iz Bremena sam pomagal pri odpravi ekspedicije, kar je zelo verjetno. Da so imeli pa frizijski junaki tudi stranske namene, vidimo iz zadnjih stavkov, ko pridejo na neki otok in vzamejo kolikor morejo; imenovani otok imamo iskati med shetlandskimi ali pa med Färöeri, in skoro gotovo so se hoteli Frizi tudi malo maščevati za ropanja Normanov na Nemškem, v njihovi domovini. Normani so bili morski roparji in zato so imeli toliko zakladov nakopičenih. Rečemo lahko,

da je bila to v srednjem veku prva res polarna ekspedicija, odpravljena z namenom, raziskati severne dežele in priti do tečaja (in ultimum septentrionis axem).¹

Nekoliko let potem je poizkusil prodreti normanski kralj Harald Hardrade (Strogi) vnovič proti tečaju. Bilo je to najbrže okoli l. 1060.; popis zopet pri Adamu. Hotel je spoznati kakovost in prostranost morja onostran Thule (Islandije), a tudi on je s težavo in z naporom ušel „strašnim prepadam“ in vrtincem na koncu sveta, obdanem s temno meglo.

Kakor so se pobratili Frizi okoli leta 1040. v svrhu polarne ekspedicije, tako čitamo sto let pozneje o enakem podjetju Arabcev² iz Lizbon-

¹ Liber - morje; severonemška beseda libberig pomeni gostotekoče; morje se imenuje zato tako, ker zamrzne in se pokrije z ledeno mešanico (Eisbrei). V to morje so potem tudi prišli in niso mogli naprej, ker je začelo zmrzovati. Vrtinec je pa morebiti tok ob Vzhodni Grenlandiji; zahteval je nekaj žrtev. Nikakor pa ne smemo misliti na plimo in oseko; to je, kakor rečeno, samo odmev takratnega nazarja o različnih pojavih.

² Peschel: Geschichte des Zeitalters der Entdeckungen, Stuttgart 1877.

skega pristanišča. „Bili so vsi sorodni med seboj, pripravili so si vse potrebno za tako dolgo pot in sklenili so, ne vrniti se prej, dokler ne pridejo do najskrajnejše točke temnega morja,“ pravi Humboldt. Baje so plovili petintrideset dni po morju, a ne v smeri proti severu, temveč proti jugozapadu. Imenujejo jih „Al Magrurim“, blodeče brate ali pa ljudi, ki jih je varal up.

V smeri proti zahodu se je pa podal kmalu nato princ waleški, Madoc ap Owen Guineth; prišel je s svojimi tovariši v neznano deželo, južno-zahodno Islandije, videl tam marsikaj čudnega in pripovedoval o tem doma, vrnivši se iz tujine. Rojaki njegovi so hoteli obiskati znamenite nove kraje, vsi skupaj so se odpravili na pot z desetimi ladjami, a nihče več ni slišal kaj od njih. — Zopet sto let pozneje, 1281., ploveta po Atlantiku Genuježana Vadino in Guido Vivaldi, hoteč raziskati meje oceana; izginila sta, nič več se nista vrnila. Ista usoda je zadela najbrže tudi druga dva Genuježana, Teodozija Doria in Ugolina Vivaldija, ki sta šla (1292) morebiti iskat izgubljeno ekspedicijo, zraven pa tudi imela namen, spoznavati morje in njega obale. Ničesar ne slišimo o njihovih uspehih.

(Konec.)

VELI ŠOPEK.

Zložil Leopold Turšič.

Pred mano šopek velih cvetov
od ljubljenih natrgan rok . . .
Bogat sem bil, ko sem prejel ga,
zdaj šopek je in jaz ubog.

Srca skrivnostno hrepenenje,
kaj vračaš v daljo se? — Zamri!
Le solza kane naj na cvetje,
morda ga zopet — oživi . . .

OČE IN SIN.

Zložil B. Francè.

Pa je izžarelo jutro in poldan,
in ko se je nagibal že večer,
prav tih in lahek in zoran,
v srcu je očetovem zaplal nemir.

„Poglej, sin, to polomljeno drevo,
kot megla hipoma je vstalo
in ko nad njim je završalo,
vpognilo ga je in zlomilo na zemljo . . .“

„Moj oče —
zastonj za sina se bojiš!
Jaz iščem daljni, sveti paradiž
in kdor je mož,
(na čelu mojem čitaj, videl boš)
in kdor življenje s takimi očmi
zre kakor jaz — poti ne izgreši!“

In ko sem spet zapustil krov
domači: en zdihljaj za me,
zaupanje in blagoslov —
bolj močno, bolj veselo je srce . . .

CAMERA DELLA SEGNATURA.

Spisal A. Zupan (Rim).

(Dalje.)

Stem, da je dovršil stropne slike, je pa rešil Rafael šele majhen del svoje velike naloge; štiri stene so še čakale okrasitve, tu naj se poizkusi Rafaelova moč. Od teh sten sta dve večji in dve manjši, povrhu še od okna predrti. Tedve si je izbral Rafael, da na njiju poveliča Pravico in Poezijo in izrazi obširno svoje misli o njiju. Na steni pod alegorijo Pravice je naslikal Rafael tri slike, v odseku nad oknom govori še v alegorijah, ob straneh okna pa preide že v govor dejanja. Kakor na dlani je bila ideja, da določi Pravici za spremljevalke ostale tri glavne čednosti. Zato je Rafael združil na dveh marmornatih stopnicah Moč, Modrost in Zmernost v vrlo završeni kompoziciji ter je na njiju razvil celo vrsto gibanjskih motivov. Moč samozavestno boža leva, počivajočega v hrastovi senci ter zre preko genija, ki se vzpenja po njej in se igra s hrastovimi listi, na svojo tovarišico — dvozglavo Modrost. Tej drži genij zrcalo, da se v njem more vsestransko ogledati. Zato tudi baklja drugega genija, da ji z lučjo razjasni spoznanje. Modrost počiva na zgornji stopnici, Zmernost in Moč sta pa sedli na spodnjo, tako da je vsa slika komponirana na osnovi enakokrakega trikotnika. Zmernost dviga Modrosti nasproti pregrajo v znak mere; njen pogled pa išče papeža spodaj, da mu pove, naj sodi zmerno in modro ter naj sodbo tudi izvede z močjo. Te tri ženske postave so polne individualnega življenja, lepe in duhovite, pa tudi šesteri geniji so lepi.¹ Pogled Zmernosti dovede nehote na sliko širše strani ob oknu, kjer papež Gregor IX. s potezami Julija II. v bogatem papeškem ornatu izroča, obdan od kardinalov in dvora, konsistorialnemu tajniku odloke (decretalia), da jih ta izvrši. Na drugi strani okna pa sprejema cesar Justinijan, svest si svoje oblasti, znameniti zakonik od Trebonijana, ki naj vnaprej uravnava skupno življenje v bizantinski državi. Obe sliki sta zelo zelo poškodovani pa tudi ne največje umetniške dovršenosti; obrazi so precej brez izraza in dušnega življenja ni mnogo na njih.

Vprašanje nastane, kaj je Rafael pravzaprav naslikal v alegorični Pravici in treh slikah pod njo, katera je bila misel umetnikova o pravici,

¹ Steinmann, n. n. m. 148; nasprotno Wölflin n. n. m. 100, katerega sodba o tej sliki izzveni negativno.

pravosodju, zakonodaji. Odgovor na to vprašanje ni težak: Rafael hoče, da pravica ustvarja in čuva socialni red, ki je podlaga vsej ostali kulturi — kakor uči zgodovina in življenje — ter zato kaznuje vse prestopke in to tudi z mečem, če je treba. Če je namreč Rafael naslikal, kako Justinijan sprejema rimski zakonik in Gregor izroča odloke, in sicer na način, ki dokazuje, da on naslikanega akta ne obsoja, je jasno, da sta pravica in zakonodaja po mislih Rafaelovih upravičeni in potrebni za socialni red. Saj je naloga zakonov edino ta, da urejujejo družabne razmere, in naloga odlokov, da odpravljajo nesporazumljenja. Sploh pa Rafael oznanja isto še v dveh slikicah pod Justinijanom in Gregorjem. Napravljeni sta po njegovih kartonih v chiaroscuro-tehniki in na njiju izvršuje Pravica svojo nalogo v slučaju Zalenka, pogana, in zasledovalcev Suzane-Judinje.

Kakor opisano, podobno težko je bilo poslikati tudi nasprotno steno. Rafael je pa težkoče izborno premagal, kar priča o njegovem mojstrstvu. Nad oknom je naslikal vrh Parnasa, ki se ob straneh okna položno spušča nizdol, ter je sprejel v goste zbor pesnikov, uvrščenih in razdeljenih neprisiljeno, a pritem strogo po zakonih pravilnosti, ritmike in simetrije. Parnas je bivališče Apolona in Muz — njegovih družic, in tako je Apolon sedel v svojem domovju sredi Muz na vrhu gore v senco lavorov, v katerih vrhovih sapa prepeva svojo skrivnostno pesem. Hipokrena, studentec Muz, izvira pod njim, ob kristalnočistem izviru pa so se zbrale Muze okrog svojega boga. V najraznovitejših položajih obdajajo Apolona, tvoreč lepo, strogo simetrično, življenja in raznovrstnosti polno skupino. Sedel je Apolon, vzel v roko violo di Braccio in božanska roka je segla po loku, ki lahkotno drsa po strunah in jim izvablja skrite ubrane, nebeške melodije; Apolon sam spremlja te melodije s svojo božjo pesmijo, tako da vsako bilko Parnasovo preveva božansko petje. Akordi in harmonije Apolonove pesmi so povzročili, da je zbor pesnikov — zbran okrog svojega boga in zaščitnika — ostrmel in se koplje v brezmejni radosti, kakor jo v dušo pevčevo morejo privabiti samo božji glasovi. Homer, stasoviti slepec na levi, si ne more kaj, da ne bi dal duška notranjemu ognju in veselju, notranji

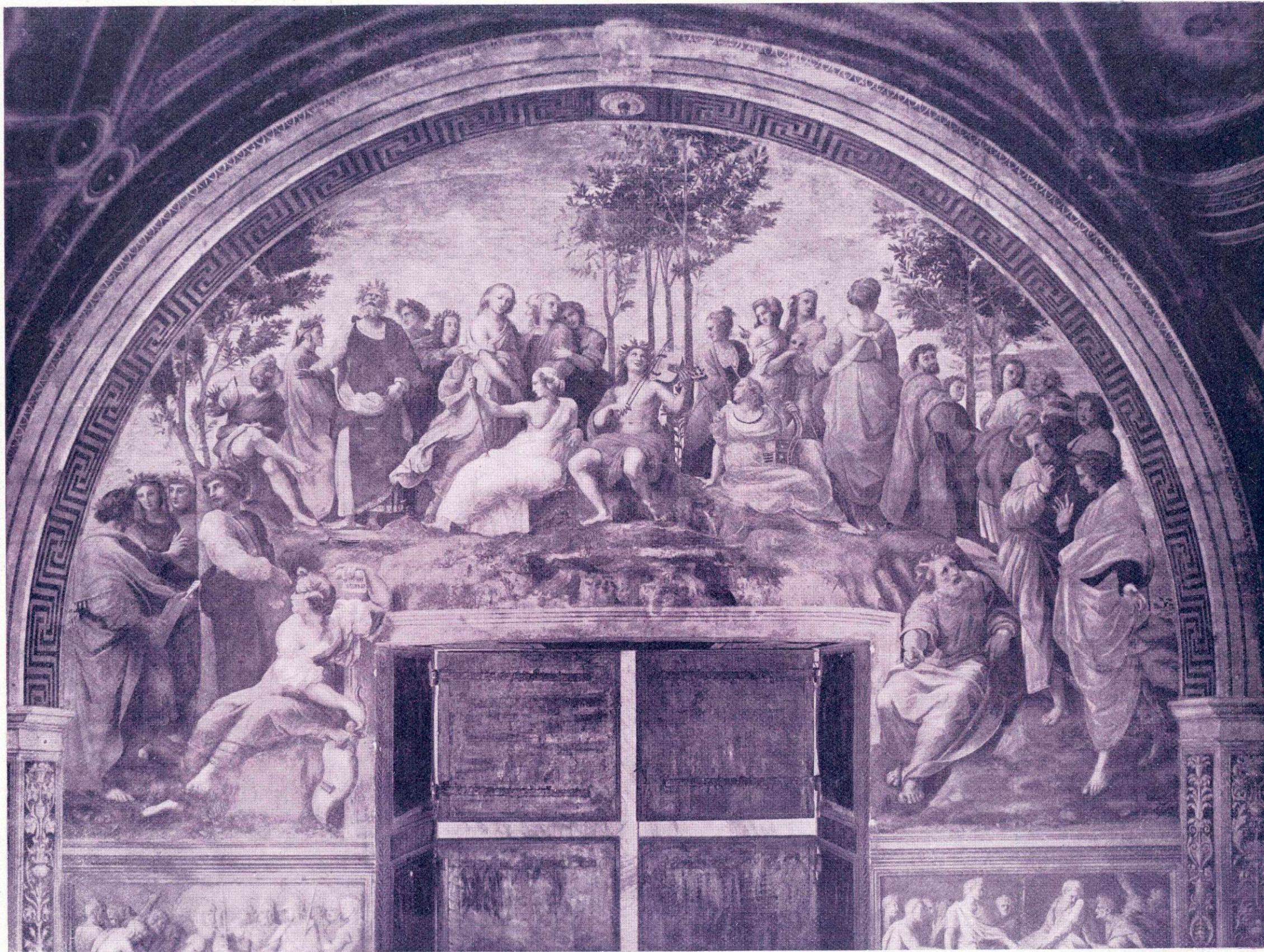
vznemirjenosti in navdušenosti, ki ju je v njegovi pesniški, za vse lepo vneti duši zanetil sam bog. Zato se pridruži Apolonu in njegovemu petju. Homerjeve verze in melodije pa, ki prekipevajo najčistejšega navdušenja, marljivo zapisuje mladenič na njegovi desni, da jih otme pozabnosti. Za Homerjem pa se čudi božjim melodijam Dante, ki ni še slišal kaj podobnega in ki mu vodnik njegov, Virgil, energično kaže na Apolona kot na vir vse poezije. Pod Homerjem na pobočju Parnasa se je ob vonjivem laboru zbrala skupina pesnikov okrog Petrarke, ki jih je Apolonova pesem dovedla do pogovora o poeziji in lepoti, tako da jih lep mladenič mora opozoriti, naj ne motijo s svojim govorom miline in mehke glasu Apolonovih. Tudi Sappho je v tej srečni zbornici in se slušajoč naslanja na oknov okvir. — Razpredelba na desni strani je skoro enaka. V bližini Muz se je ustavila pod labori skupina pesnikov; že so hoteli zapustiti pozorišče in se potegniti v ozadje Parnasa, a božje petje jih je zadržalo. Pod to skupino pevcev božjih pa Pindar, dotikajoč se oknovega okvira, razlaga precej glasno svoje nazore o poeziji in pojasnuje pesniku cvetne moške dobe lepoto Apolonovih melodij, tako da tudi nju mora posvariti pesnik iz neposrednje bližine stem, da polaga prst na ustni, naj opustita te razgovore in naj rajši uživata lepoto, milino in ubranost glasov božjih. To je Parnas, kjer je Apolon v krogu Muz zbral okrog sebe božje pevce in pesnike, ki so ljudstvu vedno podajali sladkosti in lepote iz čaše prave poezije in jim je zato v povračilo za njih blagi trud zasviral in zapel sam — izvor vse poezije in lepote — ter jim dovolil, da se naslanjajo ob teh večnolepih harmonijah, da črpajo iz zaklada lepote in uživajo sedaj v polni meri, kar so prej samo temno slutili, ko jih je notranja sila gnala, da so pesnikovali, čeprav pri tem mogoče tudi stradali. Harmonična je slika Parnasa, preveva jo ena misel in eno občutje. Pa ne le to; tudi formalnim zahtevam je zadostil Rafael v polni meri, dasi se je pri Sapphi in Pindarju uračunal kljub temu, da je hotel z naslanjanjem in dotikanjem podrediti oknov okvir ostali kompoziciji in ga združiti z njo najintimneje.¹

Zanimivo je vprašanje: kaj je Rafael naslikal v Apolonu, ali starega grškega boža, t. j. izvor vse lepote in umetnosti, ali pa le alegorijo lepote

¹ Steinmann, n. n. m. 152 ss. Pastor, n. n. m. 826. Wölflin, n. n. m. 98 s.

in umetnosti, ki odseva v posameznih pesnikih kot v refleksi. Če bi bil Rafael naslikal v Apolonu samo alegorijo umetnosti, ki se javlja na posameznikih individualno, bi bil moral posamezne osebe združiti, a to brez notranje medsebojne zavisnosti, česar pa Rafael ni storil; osebe so druga drugi podrejene, tako n. pr. Dante Virgilu in skupini okrog Petrarke in Pindarja dvema svariteljema. Sploh pa Rafael v slučaju, da je hotel v Apolonu podati le alegorično postavbo umetnosti, svariteljev naslikati ne bi bil smel, zakaj če je Apolon le alegorična lepota in umetnost, se sme in mora njen izraz v posameznikih razvijati nemoteno in nihče nima povoda in tudi ne pravice, vsaj izmed pesnikov nihče ne, da zadržuje individualni odtis lepote in umetnosti v svojem drugu in ga izkuša udušiti ali vsaj spraviti v drugo smer. Povod in pravico svarjenja pa svaritelja dobita takoj, kakor hitro se na Parnasu vrši dejanje, kakor hitro zbornica pesnikov posluša Apolonaboga, ker tedaj je svaritev in molk v interesu vseh, v nasprotnem slučaju bi pa govorce pač ne motili nikočar. Isto nam potrjuje tudi kazanje na Apolona in pa ustaljenje skupine pod lovori na desni in njih obračanje. Ker je torej Rafael v Parnasu slikal pesnike tudi notranje med seboj spojene in je vsaj neverjetno, če ne nemogoče, da bi bil Rafael v isti sobani naslikal dve alegoriji o istem predmetu in bi ne bil na vseh stenskih slikah ohranil pripovedovalnega tona, zato nam je v Apolonu zreti izvor vse lepote in umetnosti. Ideja Parnasa je potem jasna. Prava umetnost je hčerka božja, kakor govori jasno Poezijin „numine afflatur“, izhaja od lepote. Le prava umetnost ima pravico do obstanka, komentirajo komentar k alegorični poeziji, kjer je prava umetnost v Apolonu ovenčana, kriva pa v Marziju kaznovana, in najdba sarkofaga z latinskimi in grškimi klasiki na Janikulu ter požig grških kot škodljivih — slikici v chiaroscuro pod Parnasom. Prava umetnost pa vodi do Lepote, kakor to oznanja pesniški zbor na Parnasu, predvsem Virgil, ki kaže Danteju na Apolona, in je tudi samoobsebi umevno, zakaj nič ni protinaravnejše, kakor da nekaj ne bi vodilo do svojega izvora in izhodišča kljub temu, da ni zavilo nikdar s prave poti. Zato Rafael pripoveduje v svojem Parnasu svetu o pravi umetnosti, ki ima svoj vir v Umetniku in vodi k njemu — Umetniku vseh umetnikov. (Dalje.)

CAMERA DELLA SEGNATURA: PARNAS.

KMETIŠKE POMLADNE.

Zložil Bogumil Gorenjko.

1.

„Pa da kukavica ni prišla
v bukov les že vasovat,
pa resnično ne bi mislil,
da je že prišla pomlad!

No pa lastovke si tudi že
strehe razdelile so —“
„Pravijo, da srečne hiše te,
kjer se naselile so.

Oče, tudi pod ostrešek naš
gnezdo drobno so pripele!“
„Da s seboj le sreče kaj
bi prinesle nam vesele!“

2.

Pa se škrjanček je vzel
daleč nad polje,
pa je škrjanček zapel
židane volje:

„Kje imaš, kje imaš vole,
kje imaš, kmetič, drevo?
kliče pomladno te polje,
čaka že nate težko!“

Kmetič to pesem je čul,
v srcu mu bilo mehko je;
vpregel voliče v drevo je,
njivo šel dolgo orat.

3.

Počasni so moji voli,
pa so vendar solnce prehiteli;
stare že so moje misli,
pa so vendar se povzpele
više kot škrjanček mlad —
ej, to vse stori pomlad!

Le nanizaj brazda se na brazdo
kot so se na moj obraz;
dolgo več ne bom oral te, njiva,
ti pomlajaš leto se za letom,
vsako leto sem starejši jaz!

Vendar kadar orje,
kdo bi tožen bil!
Vola, le hitreje,
da se solnce ne zasmeje,
ko bi videlo
nas počasne starce tri!

4.

„Bog ti daj srečo!
Kaj ti je danes,
da ti žari ves
stari obraz,
kot bi še živel
majnikov čas?“

„Kadar gre kmet
njivo orat,
mora čutiti,
da je ves mlad,
seme radostnih nad
v srcu seje takrat!“

V zemljo zasadil drevo
mož je sivih že las,
pa mu žarel je obraz
kot da je car!

5.

Oj dan to po božji je volji,
ko brazda za mano se vleče
in sveža se v jutru kadi!
In konji-junaki
z možatimi gredo koraki
pred plugom naprej.
In lemež nad kamnom zaškrta
in vzdrkne za hip
in mirno spet riže naprej.

Juhej, oj jaz sem kmet,
oj jaz sem car!
In polje to širno
cesarstvo je mirno;
škrjanček pa dvorni poet
prepeva mi pesmico žit,
v oblaku srebrnem skrit,
oj meni, kmetu, na čast!

KNJIŽEVNOST.

Naša kri. Igrokaz v štirih dejanjih. Spisal F. S. Finžgar. V Ljubljani, 1912. Založila Kat. Bukvarna. Str. 84. — To je do danes naša najboljša ljudska igra. Ob premieri se je sicer slišalo drugače. Možje so šli v gledališče sodit dramo in so se vrnili objokanih oči; milo se jim je bilo storilo zaradi Francozov. Videli so ne vem kake strahove. Župančič je zaslutil kulturno nevarnost sploh in se je po otroško razjezil ter napisal nekaj otroško nepremišljenih besed, Kristan je zaslutil politično nevarnost posebe in se je tudi po svoje razmahnil. Kjubtemu je resnica, kar sem že zgoraj dejal: to je naša najboljša ljudska igra.

Koder pojde čez oder, bo pustila sled za seboj. Tolažba bo in krepilo. Budila bo zavest, ljubezen do naše krvi in zaupanje v njeno neusehljivo moč. Prepričevalni sili deklamacij o zdravju in kreposti naroda ter slavo obetajoči prihodnosti se niti zadnji kmet ne bo mogel odtegniti. To je vzgojni pomen Naše krvi. Pa tudi nje estetska vsebina je tehtnejša od katerekoli naše narodne igre. To dejanje je naravno, resničen kos zgodovine, slikovito in živo do zadnjega. V osebah kroži naša kri, topla in nagla, kakor je naša beseda, ki jo govore.

Želel bi reči, da je Naša kri več kot najboljša ljudska igra, pa bi bila neresnica. Finžgar je le dramatiziral kos zgodovine, kar je premalo, če merimo dramo z absolutnim literarnim merilom. V Naši krvi ne nosijo značaji dejanja, ampak dejanja značaje. Razen hlapca Matija so vse osebe prepovprečne, prepasivne, da bi mogel med njimi nastati resničen dramatičen konflikt. Nikjer ne udari strast ob strast, kremen ob kremen, in celo vrhunec konflikta v tretjem dejanju se vsled Jeričine pasivnosti in merove omahljivosti naglo sesede. Finžgar to dela hote in vede. On je propagator idej in hoče ostati ljudski, ne preglobok in lahko razumljiv, „držati hoče most“ med ljudstvom in inteligenco — stvar, ki je po moji sodbi neizpeljiva in nepotrebna. Čemu je treba mosta med toplim solncem in plodno zemljo?

Izidor Cankar.

Miklova Zala. Ljudska igra iz turških časov v osmih slikah. Po dr. Sketovi povesti spisal Anton Cerar-Danilo. — Ta dramatisacija ima šenekoliko temno preteklost; oglasil se je nekdo, ki trdi, da je njemu takorekoč izmaknjena in da nosi po krivici ime g. Cerarja. Ne pečal bi se torej z njo, dokler se vprašanje o zakonitosti njenega rojstva ne reši, če bi ne bila ista Miklova Zala obenem tudi 3. zvezek zbirke Ljudskega odra, ki je ne smemo prezreti, ker določa repertoire naših gledaliških dvoran.

Izmed treh zvezkov je to že druga dramatisacija. Želeti bi bilo, da Ljudski oder s tem sedaj na vsak način za zmerom neha, želeti s stališča naše dramatične in s stališča odrov. Dramatisacija povesti demoralizira vse tiste ljudi, ki hočejo pisati ljudske igre, jim razjeda čut resnobe in odgovornosti. Prirediti igro je postalo danes pri nas najlažje, najhvaležnejše delo in loti se ga vsakdo, kdor zna več ali manj slovniško pisati. Dramatisira se vse brez izjeme; kmalu ne bo več junaka v naših povestih, ki bi ne dišal po šminki.

Ta dramatična bolezen gloda ravno na najbistvenejšem pisateljskem organu: na zmožnosti invencije, razdeva pa tudi sposobnost kompozicije. — Še večja je škoda, ki jo povzročujejo te prepisane drame na odrih, ker zmisel za dramatiko le kvarijo, namesto da bi ga budile. Dramatisacija — to mlado dete dobičkaželjnih umetnostnih kramarjev novega časa — je skoro nujno slaba reč. Kdor hoče roman dobro dramatisirati, mora vso snov čisto po svoje presnovati in tedaj je to že samostojna drama, ki je z romanom sorodna komaj v devetem kolenu. Kdor pa uvrščuje poglavja v prizore, kaže, da nima smisla za dramatično poezijo, kar je seveda njegova zasebna zadeva; toda ta človek nam obenem pohujšuje občinstvo in to je zadeva javnosti! Zato naj bo sedaj dramatisacij približno dovolj! Ljudje, ki hočejo pisati, bodo storili sebi in nam večjo uslugo, če se lotijo izvirnih snovi, naj bodo še tako revne.

In še nekaj. Na strani 11. Miklove Zale beremo tale prizor:

Mirko (gre za njo in sede. Almira nasloni glavo na njegovo ramo).

Almira: Kako prijetno je tu ob tvoji strani!

Mirko: Draga Almira!

Almira: Draga Almira me imenuj! Da, da, tvoja draga hočem biti; — pa, Mirko, nekaj bi te rada vprašala.

Mirko (pridene roko okoli pasu). No, kaj pa bi takega?

Almira: Ti, povej mi vendar, kako je s tisto Miklovo Zalo, veš. Nekoliko lepa je res, a da bi kaj resnega nameraval ž njo, si kar misliti ne morem.

Mirko: Gotovo, da ne, draga moja! (Jo privije k sebi in poljubi.)

Almira: Ali veruješ, da je to prvi poljub, ki sem ga dala kdaj v življenju?

Mirko: Teга ne verjamem!

Almira: In vendar je tako! Povem ti naravnost. Vzljubila sem te, ko sem te prvič videla, a ti si razvnel v mojem srcu ogenj, ki se ne da pogasiti.

Mirko: Ali me imaš res rada, saj ti ne morem verjeti? (Čuje se hripavo petje Miheja.)

Almira (se ga hitro oklene in zašepče). Zvečer bi rada govorila s teboj!

Da je to plehko, smo, menim, brez utemeljevanja vsi edini. Pa še več kot plehko; pri takih prizorih se občinstvo naših ljudskih dvoran zasmee s tistim sirovim smehom, ki inteligentnega človeka spravi v obup. To je razložljivo iz psihologije preproste gledališke publike, ki gre v gledališče zato, da se zabava, to je, da se smeje, in ki od drame ničesar drugega ne pričakuje in ne zahteva. Oder ji je oder in ne svet, igralci pa igralci, ne resnični ljudje. Zato tudi pred stvarmi, ki so ji v življenju najsvetejše, najimunitnejše, nima nobenega spoštovanja, kadar pridejo na deske; v trenutku, ko se dvigne zastor, se prične komedija. Z najboljšim igralcem bi se ne upal, če bi bil režiser ali dramatik, predstavljati Jezusa Nazareškega in že duhovnik je na odru neprijetna prikazen. So stvari, o katerih ljud-

stvo instinktivno čuti, da jim ni mesta na zabavališču; zato jih ne jemlje resno. Sem spadajo tudi intimnosti ljubezni. Poljub, vekoviti pečat ljubezni, in objem, simbol najtesnejše enote, imata nezavedno pri ljudstvu še svoj sveti značaj. Pri nas ne več. Poljub je pri moderni igri v najredkejšem slučaju konstruktivni del kompozicije, postal je mehanični pomoček, kakor vijoličasta luč ali plastične kulise. Z ljubeznijo delamo sedaj kakor svinja z mehkom in oder ni zadnje mesto, kjer se profanira.

Ljudski oder naj pa gleda, da bo v tem oziru čist in brez krivde.

Izidor Cankar.

Anton Novačan: **Naša vas**. I. del. V Ljubljani 1912. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 207. — To je I. zvezek „Biblioteke pisateljev sedanje dobe“, ki jo je Bamberg sklenil izdajati. Kako se bodo ti pisatelji sedanje dobe obnesli, ko vsem trem našim leposlovnim listom, Matici in Družbi sv. Mohorja primanjkuje dobrega leposlovnega gradiva, je seveda založnikova skrb, nas le zanima, kakšna je ta biblioteka in kaj hoče.

Kaj hoče g. Anton Novačan, nam pojasni takoj v svoji prvi noveli, ki nosi isti naslov kakor knjiga. Tu je pisatelj začrtal velikopotezno zgodovino slovenskega naroda od „začetka“ do danes. „V starih časih je bilo po naših vaseh življenje mirno in srečno.“ Potem: „Začeli so težke in dolgotrajne boje s črti od severa . . . In res, nikoli se ni zgodilo, da bi bil premagal sovražnik naše vaščane, naš narod z orožjem. Ali bil je neskončno zvit in lokav. Poslal je našim vaščanom človeka, ki je govoril naš jezik, ali oblačila po naši šegi ni nosil. Bil je prijazen in sladek ter je pod lipo zbranim vaščanom govoril čudne reči. Tam daleč nekje na Judovskem, da se je rodil pravi Bog. V svojem triintridesetem letu da je umrl za ves človeški rod . . . Zdaj sedi v nebesih, visoko gori nad oblaki in čaka, da ga vsi ljudje spoznajo in vanj verujejo. Kadar se to zgodi, pride zopet na zemljo in tedaj bo konec sveta.“ Potem se je dvignil v vasi „križ, iz mogočnega hrastovega lesa tesan, gol in zato strašen, poniževalno znamenje naše sužnosti . . . (Slovenec) je tujcu prisegel zvestobo in je pozabil, da je človek. Kristus se je poklonil in je pozabil, da je Slovenec.“ In danes živijo naše vasi tako-le: „Pijejo in kolnejo, grešijo in molijo po svoje, in Bog ima svoje dopadenje nad njimi. Dokler ne vzklije kleno zrno, ki leži globoko v rodni naši grudi . . .“ (12.—27.) — To zgodovinsko-filozofsko globokoumnost smo tolikokrat brali v časopisih, da je že zato ničvredna.

G. A. Novačan hoče pomagati revščini, ki jo trpi slovenska književnost vsled pomanjkanja velikih, vpoštovanja vrednih misli. „Četudi je narodno sebična kritika vso to našo umetnost prikazala kot izvirno in samoniklo, si vendar upam trditi, da je . . . da ni, no kako bi rekel, da ne najdem nobenih misli, niti ene misli, ki bi me oživila, osvežila in mi odprla pogled v nove svetove duševnega življenja!“ (30.) Pisatelj bi bil sicer to reč lahko povedal manj sramežljivo, ker je precej navadna prikazen pri vseh mladih in dela željnih ljudeh; vse drugače pa znamo ceniti to sramežljivost, če presodimo, s kakimi mislimi nas je g. Novačan oplodil. „Pismo“ obdeluje ljubezen; vojak piše svojemu nezvestemu dekletu in pisatelj sklepa: „Zakaj ni (Bog) takrat, ko je dihal v glino, dihnil rajše v vso zemljo in ustvaril le enega človeka, ki bi

zadovoljno čepel v vsemiru in se igral z zvezdami? . . . Velik bi bil, sam bi bil, nikoli ne bi umrl. In ne bi poznal one divne dvojine, ki vlada z nami in ne da našim srcem pokoja.“ (42.) To je vesel domislek, toda kako naj ga pogledam, da mi bo „odprl pogled v nove svetove duševnega življenja?“ „Nazaj je hodila“ pripoveduje jako slabo o strahovih in pisatelj naenkrat, ne vem kako, pride do sveže misli: „Tistega večera sem razumel trpečo slovensko ženo.“ In tako gre točno do polovico knjige. „Ženitev Gregca Zavožena“ je slabša od največje in najbolj slovensko robate podlistkarske bedarije — in kdo je toliko premalo mrtev, da bi se dal oživljati od novele „Mati“, kjer vrže hči mater iz hiše in vzdihuje: „Taka mati! . . . Naša mati je v nebesih . . . Devica Marija . . .“ (95.)

Med prvo in drugo polovico knjige je prepad. Po sto straneh pridemo do zelo dobre novele „Pes“, ki je k sreči brez vsake posebnega vpoštovanja vredne misli. Tudi v drugih se je pisatelj razživil, razgrel in slog, ki je ves čas lep, je postal še bolj melodičen. Seveda se poda tem novelam naslov „Naša vas“ prav tako, kakor če bi imenovali cilinder naše narodno pokrivalo in paštete našo narodno jed. Druga polovica knjige diši močno po tujini; Pes in Žabji kralj po Francozih, Spokornik Elija po Rusih, s čimer pa ne namerjam g. Novačana niti sumničiti, niti mu kaj očitati; šola je potrebna, ker iz nič ni nič, ponavadi pa dva nič. Vendar tudi v drugi polovici knjige vedno nanovo buta na dan nelepa avtorjeva domišljija, kalnost njegovega mišljenja. G. Novačan se bo moral ali sam izčistiti, ali bo puščal za seboj umazane sledove na svoji literarni poti.

Izidor Cankar.

E. Gangl: **Zbrani spisi za mladino**. Drugi zvezek. Pripovedne pesmi. V Ljubljani 1912. — Pedagog kot lirik je navadno nekaj prisiljenega; ta poezija ni naravna, ampak pesnik se najprej odpove samemu sebi, se obleče v učiteljsko suknjo, natakne otročje naočnike in potem izkuša peti iz — otroške duše. Gangl se zelo trudi, da bi zapel otroški ton; to se mu bolj ali manj posreči, n. pr. v pesmi o prvih hlačah:

Zataknil ob plot se,
in reklo je: drk!
Prijokal domov je,
in pelo je: šfrk!

Če se ne bi reklo, da so to pesmi, bi bilo mnogo boljše za ugled poezije. Za take proizvode, ki zunanje izgledajo popolnoma kakor pesmi in imajo celo rime v redu in se dajo po taktu skandirati, pa vendar niso pesmi, bi se moralo najti kako ime. Naj o tem preišlujejo metodiki in esteti! Kajti mačke, psički, zajčki, telički, murni, medvedi in vsa njih družba, ki jo Gangl opeva, zaslužijo tudi, da se njih slava razglaša pod bolj preciznim naslovom, kakor je megljena beseda — pesem. Otroci bodo pa imeli veselje nad knjižico, četudi ne estetskega.

L.

Gorenjska knjižnica. I. zvezek. Kranj 1912. Izdaja, zalaga in tiska „Tiskovno društvo“ v Kranju. — To je droban zvezček ponatisnjenih podlistkov iz „Gorenjca“. Na 47 straneh podaja te-le zabavne in poučne sestavke: „Kukmakova pesem“ (I. M. Dovič), „Božič v Bosni“ (E.), „Prosjak Martin“ (Ljubo Mrak), „Kako si je Špančev Janez izbral nevesto“, „Friderik II., grof celjski, na Gorenjskem“ (P. H. D.).

NESREČA NA STOLU: REŠILNA EKSPEDICIJA SE VRAČA Z DIJAKI.

Berühmte Kathedralen der nachmittelalterlichen Zeit von Dr. Oscar Doering — Dachau. Mit 50 Abbildungen. 1—25.000. München, Karlstraße 33. Herausgegeben von der Allg. Vereinigung für christliche Kunst. — To je osmi snopič znamenitega dela „Die Kunst dem Volke“, na katero smo opozorili čitatelje v 3. št. „D. in Sv.“ na str. 119. Obenem je nadaljevanje 5. snopiča in podaja v besedi in sliki predvsem po vsej Evropi posejane katedrale iz renesančne

in baročne dobe, ki s svojimi bogatimi oblikami, veselo lučjo in pestrostjo tako dostojanstveno povzdigujejo svete obrede bogoslužja. Težko se bo ubranil mogočnih vtiskov te umetnosti, kdor bo pregledaval te reprodukcije — poljudno preprosta in ljubezniva razlaga slik pa ga bo uvedla v nje globlje umevanje. Kakor vse dosedanje publikacije tega eminentnega kulturnega podjetja, tudi le-to prav toplo priporočamo. Cena 80 v pri posameznih, 60 v pa pri skupnih naročilih.

M. O.

GLASBA.

Stanko Premrl: **100 Praeludia organi.** Zbirka orgelskih preludijev. Založila Katoliška Bukvarna v Ljubljani. Cena K 3·80, po pošti 20 vinarjev več.

V orgelski literaturi Slovenci še nismo posebno bogati. Naši organisti so bili doslej prisiljeni rabiti večinoma preludije nemških in drugih skladateljev. Zato pozdravljamo s toliko večjim veseljem novo slovensko zbirko orgelskih preludijev. Vsebina te zbirke je vse-skozi izborna. Iz vsakega preludija odseva temeljita glasbena izobrazba in nadarjenost g. skladatelja. Pisane so te skladbe večinoma tematično, a tudi pri homofonih je kaj spretno uporabljena imitacija. Porazdeljeni so posamezni preludiji na tonove načine od C-dura do E-in Des-dura. Kazalo na notranji strani ovitka olajšuje

organistu hitrejšo orientacijo. 93 preludijev je pisanih na dva in samo sedem na tri sisteme. Po veliki večini so preludiji kratki, primerni v prvi vrsti za medigre; obsegajo namreč le po eno ali dve tiskani vrsti ležeče oblike. Po tri vrste obsegajo samo štirje; daljših preludijev v zbirki ni, izvzemši samo enega v Es-duru, ki obsega šest vrst. V tem oziru si bo morda ta ali oni želel v zbirki tudi nekoliko daljših iger; toda g. skladatelj je imel pred očmi praktične potrebe naših organistov, ki v resnici v pretežni večini potrebujejo zlasti kratkih preludijev. — Zunanja oblika te zbirke je jako lična in priročna, tisk zelo jasen in na močnem papirju. Sploh bodi zbirka kar najtopleje priporočena kot domače in v vsakem oziru izborno delo!

Fr. Ferjančič.

TO IN ONO.

Stoletnica Dobrila.

Letos praznuje slovensko-hrvaški narod istrski stoletnico po rojstvu velikega škofa Jurija Dobrila, čigar ime je ozko združeno z jugoslovanskim preporodom.

Jurij Dobrila je bil rojen dne 16. aprila 1812. v siromašni kmetiški koči na Ježenju v občini tinjanski. Ljudsko šolo je dovršil v Tinjanu, učitelj mu je bil kaplan Radetić. Župnik in kaplan sta poslala fanta k fratrom v Pazin, kjer je končal ondoto „glavno šolo“, a se potem vrnil domov, ker ni mogel študirati dalje. Morebiti bi bil Jurij ostal za vedno doma, ako bi se ne bil onega leta ponesrečil neki Rovis, katerega so pazinski frančiškani nameravali poslati v frančiškansko gimnazijo v Karlovec. Fratri so se spomnili na pridnega Jurija in tako se je deček napotil peš iz Ježenja v Karlovec; oče, ki ga je do Reke spremil, mu je dal ob slovesu tri forinte. Tu je izvršil šest gimnazijskih razredov in se potem zopet peš vrnil domov. Odtod se je napotil v Gorico, da dovrši ostala dva razreda „filozofije“. Ravnatelj ga izprva ni hotel vpisati, češ, karlovški dijaki niso za nič, naj gre v Ljubljano. Vendar ga je Dobrila preprosila. Jestí je dobil z drugimi siromaki vred v samostanu na Kostanjevici, spal pa je prvi mesec na klopih v kostanjeviškem drevoredu, na katerih je tudi pisal svoje naloge. Ravnatelj in katehet, ki sta se kmalu prepričala o njegovih velikih sposobnostih, sta ga priporočila bogati Pajerjevi rodbini, kjer je poučeval deco. Nato je vstopil v bogoslovje. Leta 1837. je končal svoje študije in meseca septembra je pel prvo sveto mašo v Tinjanu. Starše so njegove študije stale do konca 21 goldinarjev, od katerih se je pa bilo 10 na poti izgubilo. Kaplan je bil Dobrila v Munah in v Hrušici, odkoder ga je škof Ravnika posljal na Dunaj, kjer je postal doktor bogoslovja, nato pa je prišel za pridigarja v Trst in tu kmalu postal katehet in pozneje ravnatelj dekliške šole, potem pa ravnatelj četrtega bogoslovskega tečaja, ki je bil takrat nameščen v Trstu. Leta 1852. in 1853. je zavlada po Istri velika lakota. Dobrila je šel v Trstu od hiše do hiše in tako nabral 50.000 goldinarjev, kupil žita in ga poslal v Istro. Leta 1854. je bil imenovan za župnika in kanonika stolne cerkve. Leta 1858. je postal poreški škof, l. 1875. škof tržaški, kjer je umrl 13. januarja leta 1882.

Dobrila je bil istrskim Hrvatom nekaj sličnega, kar nam Slovencem Slomšek. Sam je izkusil revščino, zato je ljubil svoj ubogi rod in mu pomagal. Oznanjal je ljudstvu božjo besedo v materinskem jeziku in spisal lepi molitvenik „Oče, budi volja tvoja“, ki je od l. 1854. doživel osem izdaj in ga ima skoro vsaka hrvaška hiša. Kot škof je živel silno varčno in od prihranjenih novcev ustanavljal šole in podpiral uboge dijake. Kar je danes istrskega izobraženstva, ki zagovarja pravice hrvaškega naroda, je skoro vse študiralo s pomočjo škofa Dobrila ali z dijaškimi ustanovami njegovimi. Ker je videl, kako neusmiljeno odirajo Italijani istrskega seljaka, je podpiral gospodarsko organizacijo posojilnic in zadrug. On

je tudi ustanovil prvi politični hrvaški list v Istri „Našo Slogo“. Trideset let je škofoval Dobrila, in ta doba pomeni vstajenje istrskega naroda.

Dva grobova.

Pretekli mesec sta umrla dva slovenska pisatelja iz starejše naše generacije, dr. Jakob Sket in dr. J. Mencinger.

Dr. Jakob Sket je bil rojen l. 1852. na Sladki gori na Štajerskem in je postal l. 1878. profesor na celovški gimnaziji. Tu je deloval do smrti 11. aprila t. l. Kot naslednik Antona Janežiča je nadaljeval njegovo delo na slovstvenem polju. Priredil je staroslovensko čitanko in čitanke za vse razrede srednjih šol. Prekrbel je tudi več izdaj Janežičeve slovnice, ki je dospela že do desete izdaje. Od l. 1880. do 1886. je izdajal mesečnik „Kres“, v katerem je objavil povesti „Milko Vogrin“ in „Žrtva ljubosumnosti“. Sodeloval je mnogo pri „Družbi sv. Mohorja“, ki je prinesla tudi njegovo povest „Miklova Zala“. Upokojen kot vladni svetnik je deloval pri upravi „Družbe sv. Mohorja“.

Dr. Janez Mencinger. Mencinger je bil rojen l. 1836. na Brodu v Bohinju in se je po končani srednji šoli l. 1857. vpisal na Dunaju v klasično filologijo, ki jo je pa kmalu popustil in prestopil na juridično fakulteto. Ko je dovršil pravoslovne študije, se je posvetil odvetništvu. Kot advokat je najprej živel v Kranju, odkoder se je l. 1882. preselil v Krško, kjer je ostal prav do svoje smrti. Z Mencingerjem je izgubilo slovensko slovstvo zanimivo osebnost. V zadnjih letih ni sicer ničesar več objavljaj in menda tudi ne pisal, toda v mladostni in moški dobi je bil literarno zelo delaven. Že kot gimnazijec je pisal pesmi za Bleiweisove Novice ter se pečal z estetiko, literarno zgodovino in umetnostjo. Prva njegova novela „Jerica“ je izšla l. 1859. v Glasniku; že iz nje odseva njegovo jasno, zdravo pojmovanje življenja. V naslednjem letu (1860.) je Glasnik zopet prinesel dve njegovi povestici, in sicer „Vetrogončiča“ ter „Zlato pa sir“. L. 1861. je Mencinger objavil ravnatam zgodovinsko novelo „Bore mladost“ iz časa bohinjskih fužin in graščakov ter l. 1865. povest „Skušnjave in skušnje“. Po tej povesti je Mencinger za 16 let odložil pisateljsko pero ter se posvetil študiju narodno-gospodarskih in narodno-političnih vprašanj. L. 1883. je zopet nastopil v Ljubljanskem Zvonu z daljšim spisom, ki ga je naslovil „Cmokavzar in Ušperna, izviren roman, ki ga je iz kanibalščine poslovenil Sivor-Mencinger.“ Povest karikira banalni, sirovi ton nekaterih naših povesti (Mencinger je meril na Kodra). Najznamenitejše njegovo delo pa je „Abadon, bajka za starce“, filozofski roman, ki je izšel l. 1893. v Ljubljanskem Zvonu. „Bajka pobija pesimizem in dokazuje, da človeštvo v kljub temu pesimizmu vendar napreduje in da boljši časi nastopijo samo takrat, ko zavlada v zasebnem in javnem življenju krščanska morala in pozitivna vera.“ (Glaser.) Zadnji Mencingerjev spis je

„Moja hoja na Triglav“, napol popis, napol humori-
stična novela; izšel je l. 1897. v Knezovi knjižnici.

Rajni Mencinger je bil blag človek. Kakor njegovi
spisi, tako je bilo tudi njegovo zasebno življenje prožeto
s plemenitostjo, veselo dobrohotnostjo ter upanjem v
Previdnost; sam se je najlepše označil z nagrobnim na-
pisom, ki si ga je tako sestavil: „Tukaj počiva advokat
Janez Mencinger. Pravdo svojega življenja je začel
l. 1836. in jo nedovršeno končal l. 1912. Bodi mu sodba
milostna!“

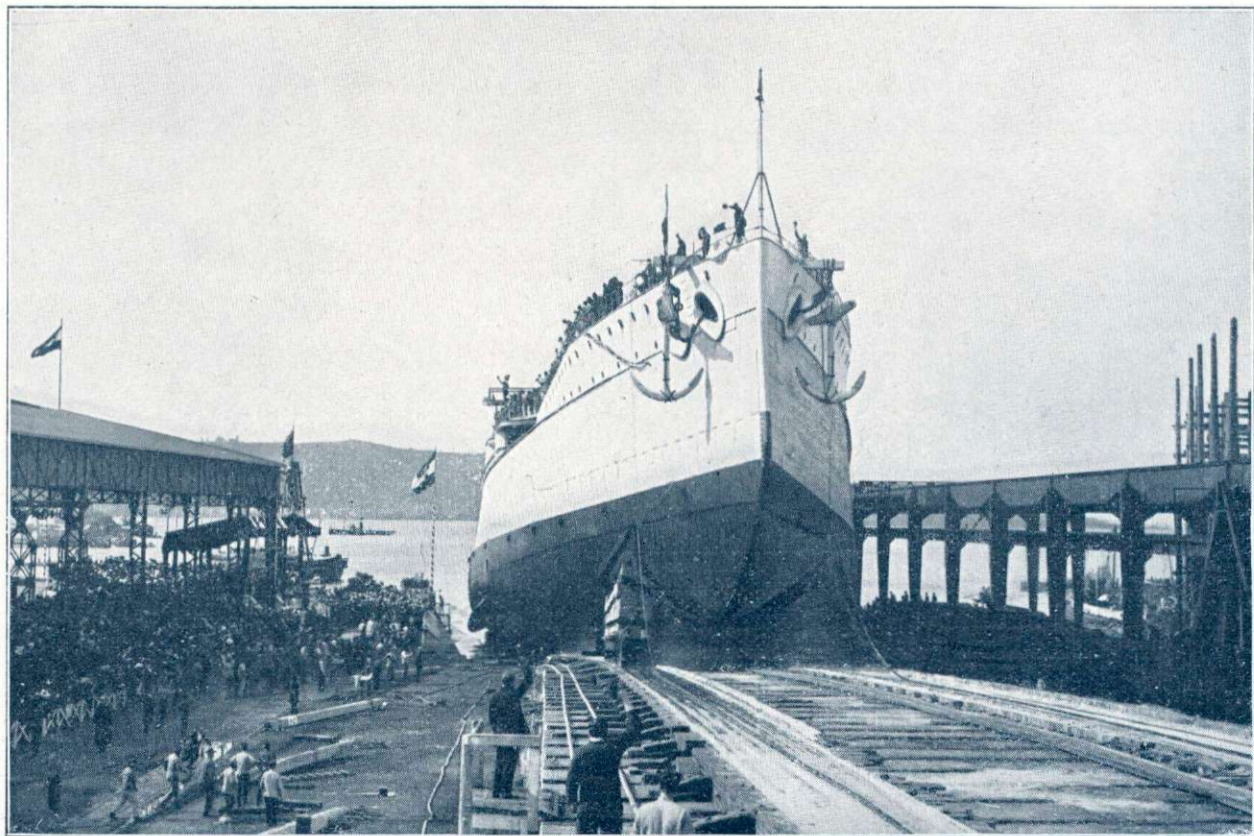
Ljudski oder.

Dr. Krekove „Tri sestre“ tvorijo pri nas svetlo
točko v silni revščini preprostih iger za manjše odre.
Tipi iz naroda stoje pred nami tako živi, da jih ume
takoj popolnoma vsak, kdor pozna naše kmetško živ-
ljenje. Orel in France sta dva trdna moška stebra,
ob katera buta zastoj komično-resno valovje ženskih
sitnosti in zvičaj. Njiju mirna in samozavestna vlada
pripravi vihrave ženske do prostovoljnega zaključka:
„Mož je glava!“ Pravijo, da je igra sirova. Toda
glavna vsebina igre obstoja deloma v tem, da se grčava
Špela izpreobrne v ljubeznivo ženico. Lep kontrast
k Orlu in Francetu pa tvori organist, ki v svoji
mekki nravi komaj uide prav neslavnemu podlož-
ništvu v lastni hiši, da ga ne spravi pravočasno Orel
na pravo pot. Uprizoritev te igre na „Ljudskem odru“
meseca marca t. l. je bila srednja, tako da ne moremo
govoriti o preveč posrečenih, pa tudi ne o ponesrečenih
vlogah. — Pravi kontrast k „Trem sestram“ so Grillpar-
zerjevi: „Morja in ljubezni valovi“, ki smo jih
videli v razprodani hiši prvokrat dne 10. marca. Po
poročilih v „Slovcu“ posnamemo, da se je za igro
vršilo nad šestdeset skušenj pod vodstvom g. primarija
dr. Robida. Uprizoritev je pokazala, v koliko je „Ljudski
oder“ že kos klasični drami. — Z uspehom smo lahko
zadovoljni. — Pripomnimo pa par splošnih stvari.

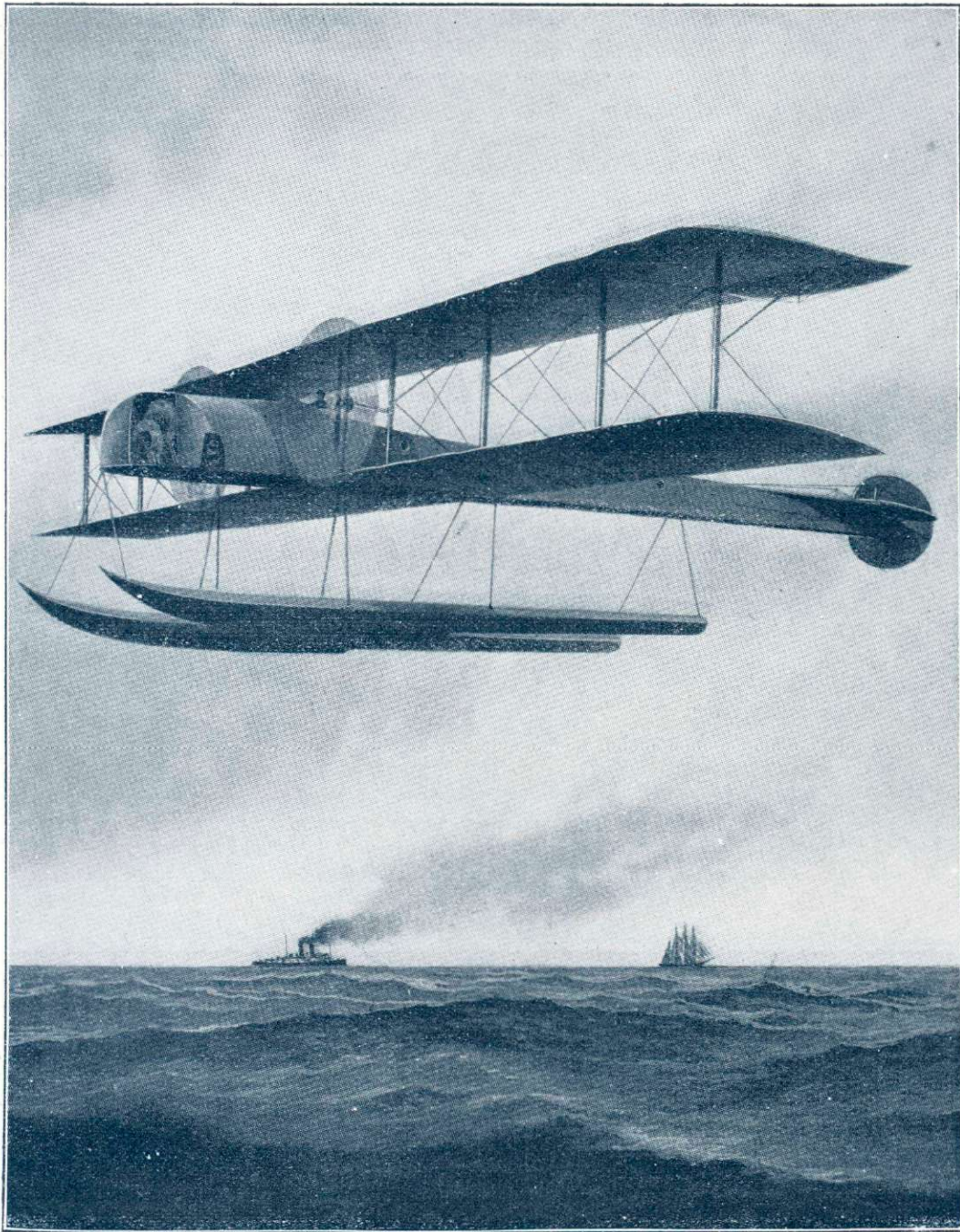
Ali se je izplačal trud,
ki so ga imeli igralci in re-
žiser z uprizoritvijo te igre?
Po našem mnenju samo de-
loma. Govorilo se je na odru
mnogokrat tako tiho, da ni
bilo mogoče slediti. Stalen
napor, slediti tihemu govor-
jenju, pa utruja gledalca. In
če gledalec pri taki psiholo-
ški drami približno tretjino
misli presliši, izgubi študija
sama svoj učinek, ostane le
malo več kot zunanji okvir.
Dejanje razume samo tisti,
ki je dramo doma preštudi-
ral. Taki pa so prav redki
in — silno izbirčni. Zado-
voljiti jih more samo uprizori-
tev z izvežbanimi umetniki,
ki gledalcu izpopolnijo nje-
govo umevanje umetnine. O
tem pa v celoti pri nas niti
ne more biti govora. — In
ti verzi! Tudi lepa prestava
drame v verzih niti izobra-
žencu od daleč ne nadomesti

originala. Na poti iz originala v prevod se izgubi
vedno premnogo prvotne lepote. — Zato precej gle-
dalcev iz krogov izobraženstva ni vztrajalo do konca.
Vzrok temu je bil tudi ta, da traja igra nad tri ure. —
Predstavo so ponavljali dne 19. marca ob štirih po-
poldne. Udeležila sta se je tudi deželni predsednik
baron Schwarz in grof Chorinsky. —

Dne 24. marca je nastopil na „Ljudskem odru“
vdrugeč g. Verovšek kot gost v izvorni enodejanki
„Kljubovalci“ (spisal Homunkulus) in v Murnikovi
burki „Napoleonov samovar“ kot Drenovec. „Klju-
bovalci“ obdelujejo zanimivo snov; osvobojenje inteli-
gentnega človeka, ki živi v malem mestu, mōre ma-
lomestnih predsodkov in strahu pred časopisjem. To
misel je avtor utelesil na dr. Hrastovi rodbini, ki je
s stališča škandalozne množice diskreditirana, ki pa,
opirajoč se na izpričevalo svojega srca, ponosno klju-
buje svoji okolici. V oceno drame same se na tem
mestu ne moremo spuščati. Uprizoritev je bila deloma
prav dobra, deloma srednja. Da je g. Verovšek na-
redil iz svoje vloge, kar se je dalo, tega ni treba
posebej omenjati. Uprizoritev „Napoleonovega samo-
vara“ pa je odločno stala precej nad nivojem dile-
tantskih predstav. — Na cvetno nedeljo in velikonočni
ponedeljek smo videli na „Ljudskem odru“ zopet slo-
vensko noviteto. Igrali so „Dekle z biseri“ v šestih
slikah, katere je priredil po znanem romanu frančiškan
dr. Gvido Rant. Dramatizacija tako obširnega romana
z bogato vsebino je težka stvar. Poltretjo uro tra-
jajoča uprizoritev nam more podati samo glavno
ogrodje dejanja. Ako izide dramatizacija v tisku, bo
mogoče izpregovoriti o njej več na podlagi primer-
janja z romanom. Prizore iz dobe prvih kristjanov
gleda naše občinstvo rado. O tem so pričale tudi ova-
cije, ki so jih gledalci ob premieri opetovano prire-
dili navzočemu avtorju v dobro obiskani hiši. — Čas
za študiranje tega igrokaza je bil odmerjen prav
pičlo: samo en teden. Zato pa je uprizoritev jasno

BOJNO LADJO „TEGETTHOFF“ SPUŠČAJO V MORJE.

V AEROPLANU ČEZ ATLANTSKI OCEAN.

pokazala, v koliko so člani „Ljudskega odra“ že zmožni, nastopati brez daljše priprave. In lahko rečemo, da se je ta poskus obnesel častno.

Dne 14. aprila je imel g. Verovšek svoj častni večer: Nastopil je kot Krjavelj v „Desetem bratu“. Obisk gledališča ta večer je bil dovoljen, pričetek netočen — kakor večkrat — in konec zato prepozen.

I. D.

Ivana pl. Zajca, znanega hrvatskega skladatelja, je imenovala Jugoslovanska akademija v Zagrebu za častnega člana.

Spomenik se bo postavil slovenskima skladateljema dr. Benjaminu in dr. Gustavu Ipavicu v št. Jurju ob južni železnici.

Razstava slik k delom Henrika Sienkiewicza je bila ta mesec v Ljubljani. Zgodovinske povesti Sienkiewiczeve s svojimi markantnimi značaji in efektnimi prizori so silno mikavne za ilustratorje. Poljski slikarji so dobili v njih obilico motivov; mojstri prve vrste so črpali iz Sienkiewicza. V Ljubljani smo videli 75 slik, večinoma iz trilogije. Razstavili so: St. Batowski, W. Tetmeyer, Julij Kossak, Szczyglinski, W. Tracewski, K. Gorski, P. Stachiewicz, Wodzinowski, Aksentowicz, S. Jarocki, Cionglinski, E. Trojanowski, Z. Rozwadowski, Gruszecki. Najbolj so zanimali se-

veda znani mojstri Kossak, Tetmeyer in Batowski.

Belokranjska železnica. Dne 23. marca t. l. se je slovesno zasadila prva lopata za zgradbo belokranjske železnice. Ta železnica je velevažna za nas, ker bo vezala Kranjsko preko hrvaškega Primorja z Dalmacijo.

Iz pisem L. N. Tolstega.

Razum srca.

Davno sem Vam že hotel pisati o „Dimu“ (romanu Turgenjeva); seveda ravno to, kar ste Vi pisali meni. Saj je ravno to vzrok, da se imava tako rada, ker obadva misliva z razumom srca, kakor ste ga Vi nazvali. (Še enkrat hvala za tisto pismo. Razum razuma in razum srca — to mi je marsikaj pojasnilo.) Jaz sodim o „Dimu“ tako: Moč pesnitve obstoji zlasti v ljubezni; smer te sile pa je odvisna od značaja; brez ljubezni ni poezije; krivo namerjena sila, neprijetni, slabotni pesnikov značaj odbija. V „Dimu“ pa ni skoro nobene ljubezni za nobeno reč in skoro nobene poezije, temuč kvečjemu kakor nekaj nagnjenja za lehkomišelnost, koketno prešuštvo in zato je poetična stran te povesti le zoperna.

Ideje v umetnosti. (O Ani Karenini.)

Če pa kratkovidni kritiki menijo, da sem hotel le to slikati, kar mi je všeč — morda, kako Oblonskij kósi in kaka ramena ima gospa Ana — se motijo. V vsem ali vsaj skoro v vsem, kar sem pisal, me je vodila potreba, zbrati in združiti misli, ki spadajo v trdno zvezo, če jih hočemo izraziti; toda vsaka misel, ki se izrazi samostojno v besedah, izgubi svoj zmisel in se nenavadno razblini, če se pojmuje sama zase in neodvisno od zveze, v kateri stoji. Zveza sama se pa, menim, ne doseže zopet s kako mislijo, ampak z nečim drugim; temelja te zveze ni mogoče izraziti neposredno z besedami, izraziti se da le posredno — to se pravi, z besedami moremo slikati osebe, prizore, položaje. Vi sami veste vse to veliko bolje od mene, toda s tem vprašanjem sem se zadnji čas veliko pečal. Eden najmočnejših dokazov zame je bil opis samomora Vronskega, ki Vam je bil tako všeč. Poglavje, v katerem popisujem, kako Vronskij pojmuje svojo vlogo po sestanku s soprogom, je bilo že zdavnaj gotovo. Začel sem bil že s popravljanjem — ko Vronskij nenadno, pa tudi čisto nujno seže po pištoli. In sedaj se je pokazalo, da je to bilo za daljnji razvoj organsko potrebno.

Umetnikova ljubezen.

Živec umetnosti je strastna ljubezen umetnikova do predmeta, in če ta ljubezen živi, bo umetnina vedno odgovarjala tudi drugim zahtevam — bogata bo in lepa. Vsebina nas bo zadovoljila, ker ničvrednega predmeta ni mogoče strastno ljubiti. In tudi lepote

ne bo manjkalo, ker se umetnik ne bo bal truda, da odene vsebino, ki mu je ljuba in draga, v najlepšo obliko.

O s e b i. (Spomlad 1858.)

Babica! Spomlad!

Dobri ljudje se imajo vendarle izborna na svetu, celo taki ljudje, kot sem jaz, se imajo izborna. Narava, zrak, vse je polno upanja, vse preveva neka slutnja bodočnosti — čudovite, krasne bodočnosti . . . Včasih se motimo in mislimo, da ne čaka samo narave, ampak tudi nas sreča in bodočnost — in tedaj se dobro počutimo. Tudi jaz sem sedaj v takem polčzaju ter Vam hitim z egoizmom, ki mi je lasten, poročat o stvareh, ki me zanimajo. Če prav premislim, dobro vem, da sem le star, zmrzel in v gosti omaki skuhan krompir, toda spomlad vpliva name tako mogočno, da se včasih sredi v sanjah zasledim pri misli, da sem rastlina, ki se sedaj šele razvija in z drugimi rožami in rastlinami vred tiho, veselo in preprosto raste na božji zemlji. In tako se vrši sedaj v meni neka notranja izpremema, neko očiščevanje, neki proces, katerega ne more nihče pojmiti, kdor ga ni sam občutil. Vse staro, vse napačne konvencije, lenoba, egoizem in vsi grehi, vsa zamotana, nejasna nagnjenja in zveze, vse napačno usmiljenje izginja. Celó kes je šel.

Dajte prostora redki roži, ki že poganja popje in s spomladjo cvete . . .

M e n i h i z O p t i n a .

V Optinu je več kot 30 let ležal v samostanu bolan na tleh ohromel menih, ki je mogel le še z desno roko geniti. Zdravnik je izjavil, da mora mnogo trpeti, toda on ni tožil, temuč je s prekriževanjem in hvaležnimi pogledi, ki jih je vpiral v svetniške podobe, smehljaje kazal, kako je Bogu hvaležen in kako se veseli iskrice življenja, ki je še tlela v njem. Desettisoči obiskovalcev so prihajali v samostan, da ga vidijo, in težko je premotriti, koliko dobrega je ta človek, ki ni bil za nobeno delo več, storil na svetu. Ta človek je gotovo izvršil več dobrega kot tisoči in tisoči zdravih ljudi, ki živijo v prepričanju, da služijo svetu, če sede v raznih institutih . . .

Ž i v l j e n j e v m e s t u .

Zame in za vse misleče ljudi je v mestu najhujše, da se moram neprestano prepirati in pobijati napačne sodbe ali jim brez ugovora pritrditi, kar je še zopernejše. To prepiranje in pobijanje ničevosti in krivih trditev je najnekoristnejše delo in se nikdar ne konča, ker je laži brez števila . . . Če se človek ne pregovarja, mu postane marsikaj tako jasno, da je vsak ugovor izključen; to pa se zgodi le v tihoti in samoti.

Norvežani na južnem tečaju. (Konec.)

Po štiridnevnem boju z ledenimi predstražami je dospela „Fram“ ob 66°03' S in 176° W v Rožovo morje, ki se razteza tja do bariere. Tu sta se v poletju 1910/11 (pri nas zima) sestala Scott in Amundsen, a prezimovališči nista bili skupaj. Dočim je šel Scott v bližino vulkana Erebus pri ali v Mc Murdovi cesti, je ostal Amundsen ob barieri v nekem zalivu v ledu, po katerem je sklepal na goro v ozadju; ta gora razdeli led, ki se do zaliva še ne sklene. Amundsen je šel od „Zaliva kitov“ proti jugu, zadel res na goro in prezimil tam (naše poletje 1911), 100 km bližje tečaja nego Scott. (Po zadnjih poročilih je bil Scott 23. jan. 1912 oddaljen od tečaja še 150 angleških milj [milja = 1609 m]. Dobil je tudi premož in razne kovine.) Vsi hvalijo Amundsenove priprave, dobro organiziranje, malo ljudi, a samo izbrani, imel je s seboj pse, brez dvoma najboljšo živino za vprego na ledu, Scott pa ponije, ki niso tako utrjeni in „tudi ne morejo živeti drug od drugega“; Amundsen in tovariši so tudi izborni v tekanju s smučmi, znajo dobro voditi sani, imajo veliko dolgoletno izkušnjo (n. pr. Amundsen sam ali pa Johansen, ki je šel takrat z Nansenom proti severu in sedaj tudi rekel, da je veliko lažje iti na jug). Omenjeno izhodišče nam pa tudi priča, da ni uporabil Shackletonove poti, kakor so mu očitali. O rezultatih bomo pozneje govorili, sedaj samo domnevajo o možnih rezultatih, ki jih je dosegel; fantazira pa vsak lahko. Razdelili bomo morebiti Antarktiko v dva dela, visoko planoto na vzhodu z mogočnimi gorovji, ki gredo pa tudi proti zahodu, in tu najbrže vrhutega arhipel mnogih otokov, zvezanih med seboj z ledom, morebitno zvezo Grahamsland—Viktorialand.

Že začetkom februarja 1911 so začeli s pripravami za prodiranje proti jugu. Do 11. aprila so napravili tri zaloge, na 80, 81 in 82° S, shranili tam 2600 kg mesa tulnjev, drugih živil za pse itd., vsega skupaj 4100 kg; sedem kilometrov od zalog na vsako stran so zasadili zastave, da so jih pozneje lažje dobili. Šli so potem nazaj v prezimovališče po gladkem ledu, nekega dne kar 100 km. Prezimili so ob gori, osem

Z BOJIŠČA: TURŠKI ČASTNIKI VEŽBAJO ARABCE.

mož je bilo in sto psov (ladja je bila odšla z 11 možmi na sever v Atlantik), osem šatorov so imeli in osem koč, koč napravljene iz snega in desk. Mraz je bil hud (enkrat pravi, da je bila najnižja temperatura 53° pod ničlo, drugič pa da 60°), a nihče ni bil niti najmanje bolan. „Dne 24. avgusta smo prvič zopet videli sonce, vesel up nas je navdajal, dobre volje smo bili; tulnje in ptice smo zagledali šele meseca oktobra.“

8. septembra smo se podali na pot, 8 mož, 7 sani, 90 psov, zaloge za 4 mesece; a mraz je pritiskal vedno bolj, že prej smo imeli povprečno -20 do -30°C . Zato smo se vrnili in odrinili vnovič 20. oktobra, 5 mož, 4 sani, 52 psov, zaloge za štiri mesece. Drugi trije so šli proti deželi Edvarda VII. Vsi smo bili prav zdravi. 23. oktobra smo prišli do prve zaloge (80°S), psi so dobili hrane, kolikor so hoteli. Temperatura od $20-30$. Mislili smo napraviti na dan $20-30\text{ km}$, a smo prodirali hitreje (sploh se je ekspedicija odlikovala po izredni hitrosti). Jesti je bilo ves čas dosti,

ne pove) smo prešli 33 km , prenočili pa 1706 m visoko. Sedaj se je začelo zelo slabo vreme, sneg je padal tako gosto, da sploh nismo mogli ničesar videti. Prve pse smo jedli na $85^{\circ}30'$. Zaradi slabega vremena smo morali nekoliko počakati, napravili smo si koč iz snega s pomočjo sani. 27. novembra smo bili na 86° , že onostran gorovja, prenočili smo 243 m niže nego prejšnji dan. Zopet smo zaklali pse, 24, ostalo jih je še 18, šest za vsake sani, težke po 300 kg ; sedaj smo imeli samo še tri. Žal nam je bilo, a ni šlo drugače; meso je bilo dobro. Vseh skupaj smo jih pripeljali nazaj do zaliva petnajst, a do Hobarta na Tasmaniji enajst.

Prihodnje dni je bilo vreme zopet prijaznejše in hitro smo prodirali, za kar se imamo zahvaliti pomoči izvrstnih naših psov. Pomikali smo se proti jugu po krasni popolnoma gladki ledeni planoti, pregledali smo jo, bil je ledenik, imenovali smo ga „Vragov ledenik“. Tri dni smo potovali po njem z največjo hitrostjo,

SEVERNI PSI, VPREŽENI V SANI.

seveda, kar se sicer imenuje cela racija, pri tem podnebu ne zadostuje.

Od 80° počenši napravimo na 2 do 3 km kupe snega v višini moža, da ne bi nazaj grede zgrešili pota. 31. oktobra dospemo do druge zaloge, 81° , počivamo en dan, nakrmimo pse, 5. novembra smo pri tretji in zadnji zalogi, 82° , psi dobijo zadnjič hrano, kakor jim gre. Od $82-83^{\circ}$ je led izvrsten, hitro se pomikamo dalje; 9. novembra pridemo do 83°S , napravimo 4. zalogo. 11. novembra dospemo do Rožove otoške dežele, ki gre do 86°S , 13. novembra pa pridemo do 84° in postavimo zopet depot, peti. $84^{\circ}30'$ vidimo dva velika galeba, 16. novembra smo na 85° napravimo tam glavni depot.

Sedaj pa postane pot težavnejša, pridemo do gorovja, ki je polno ledenikov, pokrajina je ravno taka kakor v Alpah, ledeniki gredo v višino $2000-10.000$ črevljev (črevelj nekaj čez 30 cm), v daljavi pa vidimo gore, visoke do 4500 m (najvišjo točko so pozneje določili na 5105 m). Prvi dan smo prenočili v višini 600 m , drugi dan 1371 m , potem pa 1523 m ; gorovje sestoji iz dveh visokih vrst, eno smo imenovali Nansenovo, drugo pa Christophersenovo. Teга dne (datuma

3. decembra smo ga zapustili, okolica je bila podobna prostranemu ledenemu morju. Korakanje po tem ledu ni ravno prijetno, človek misli, da hodi po bobnu, votlo odmevajo tla pod nogami, smučev ne moremo uporabiti, pokrajini damo ime „Vragovo plesišče“. 8. decembra so bile glavne težkoče končane, na visoki planoti smo, $88^{\circ}16'\text{S}$; krasen je led, proti večeru pridemo do najjužnejše točke Shackletonove, ostanemo tam in napravimo zopet depot, $88^{\circ}25'$. Hitro je šlo potem naprej, 9. decembra smo dosegli $88^{\circ}39'$, 10. decembra $50'$, 11. decembra $89^{\circ}15'$, nato $89^{\circ}30'$ in $89^{\circ}45'$; končno, 14. decembra smo prišli na tečaj.

Čudovito lepo je bilo vreme, lahen veter je pihljaj, temperatura -23°C . Postavili smo jambor in izobesili norveško zastavo, dar naroda našega. Vsi smo navzoči, odkrijemo se in trikratni hura zadoni norveški naši domovini na čast. Globoko smo ginjeni, ta trenutek se nam zdi največji našega življenja.

Napravimo si koč, začnemo računati in vidimo, da smo šele na $89^{\circ}55'$, da nam manjka še 9 km do

tečaja. Težko smo računili, moč nas je zapuščala, dolgo smo počivali in nazadnje še razočaranje. A naprej! 16. decembra 1911 smo dospeli na tečaj. Nahaja se na prostrani, trdi, gladki ledeni planoti v višini 3200 m. Ta najjužnejša točka zemlje je obdana od neizmerne ledene ravnine, oko nima nobene opore, okoli in okoli ledena puščava. Ob našem prihodu je vladala na tečaju smrtna tišina, mir kakor v grobu nas je obdajal, zares svečan sprejem.

17. decembra smo zgradili malo hišico iz snega in ledenih plošč, imenovali smo jo „tečajni dom“, okrasili jo z norveško zastavo. Od prezimovališča do tečaja smo prehodili 1400 km, na dan 25 km (jako veliko). Sveti večer smo praznovali v neposredni bližini tečaja, suhor je bil dodatek k navadni hrani in vendar veliko veselje. Nazaj grede nismo izgubili nobenega dne, tudi na Božič nismo počivali, ob vsakem vremenu smo nadaljevali pot. Dne 25. januarja 1912 (torej ravno pred tremi meseci) smo dospeli v „Zaliv kitov“, vsi zdravi, skoro bolj rejeni kakor pred odhodom; na poti proti tečaju pa tudi nismo bili okusili niti kapljice alkohola. Jesti smo imeli ves čast dosti. Tudi psi so bili jako močni in tako malo sestradani,

da niso več marali mesa tulnjev. Umiti se pa na potovanju seveda nismo mogli, tudi obriti ne; a obriti smo morali biti, ker sicer nam je viselo celo breme ledenih sveč od obrazov, zato smo imeli posebno pripravo za striženje; tudi klešče za izdiranje zob smo imeli s seboj, in ravno na tečaju so mojemu tovarišu prav dobro služile (malenkosti sicer, a ravno te nas spominjajo, kako natančno premišljeno mora biti vsako tako podjetje).

Uspeh mojega potovanja pripisujem v prvi vrsti pogumu vrlih mojih tovarišev, potem pa okoliščini, da so prišli psi popolnoma zdravi v Antarktiko. Za prehod čez ekvator smo jim bili napravili pri kočah dvojno streho z razdaljo par centimetrov, da je zrak lahko cirkuliral in jim donašal hlad. Vrhutega smo pokrili streho z debelo plastjo blaga za jadra.“

Vsakdo počiva po prestanih bojih; ne tako najbrže Amundsen. Ko izvede nove priprave, odjadra po Pacifiku v Beringovo cesto, gre do Novosibirskih otokov, se da okleniti od ledu, posnema v tem Nansen, pride morebiti čez severni tečaj, sicer ga pa namerava doseči s sanmi, raziskuje arktične pokrajine; zgoditi se utegne, da pripelje slavna „Fram“ v domovino moža, ki je skoro na enem potovanju obiskal oba tečaja.

Naše slike.

Poljski slikar St. Grocholski je naslikal prizor iz narodnega življenja. Nevesto odpeljejo iz domače hiše. Slovo od mladosti je težko, mati joka pri mizi, bratci in sestrice gledajo, kam jim odpeljejo sestro.

Ženski studij se vedno bolj širi. Imamo že profesorice, doktorice, odvetnice, županje, poslanice... Precej se ženske bavijo z medicinskim studijem, zlasti v Ameriki. Slika na str. 173 nam nudi pogled v secirno dvorano, kjer se uče medicinke anatomije. Boj za obstanek pač sili tudi deklice, da se usposobijo za samostojne poklice, in ravno medicinski poklic, ki sicer zahteva trdnih živcev in obilo pridnosti, je morda bolj primeren za žensko, kot marsikateri drugi.

Nesreča na Stolu. Velika nesreča se je dogodila letošnji veliki teden na Stolu. Dr. Cerk, profesor zemljezanstva na prvi državni gimnaziji v Ljubljani, je šel z več dijaki na Stol. Bilo je nekaj toplih dni, a hipoma se je vreme izpremenilo. Pomladne hribolazce je zalotila burja. Dr. Cerk je padel s strmega brega in se ubil. Z največjo težavo so došli dijaki v Prešernovo kočjo. Rešilna ekspedicija vojakov in turistov jih je spravila z gore. Naša slika na str. 193 nam kaže vrnitev z gore. Enega dijaka, ki si je zlomil nogo, peljejo.

Z uprav mrzlično naglacio tekmujejo razne države med seboj v gradnji vojnih ladij. Najnovejši tip, takozvani „dreadnoughti“, so postali že ogromni velikani. Prvi avstrijski dreadnought „Viribus unitis“ je že skoro izvršen, drugega „Tegetthoffa“, so izpustili v morje dne 21. marca t. l. v Trstu. Vsak ima po 20.500 ton

s 25.000 konjskimi silami in hitrostjo 40,7 km na uro. Dolga je ladja 151 m, široka 27 m, pod morje sega 8,2 m. Topovi so nameščeni v štirih jeklenih stolpih, ki stoje v srednji črti ladje; v vsakem so trije veliki topovi, ki so tako postavljeni, da lahko vseh dvanajst topov hkrati strelja na vse štiri strani. Manjših topov je pa čez trideset razpostavljenih po ladji, ki ima tri cevi za lanciranje torpedov pod vodo. Slovesnosti v Trstu se je udeležil prestolonaslednik nadvojvoda Franc Ferdinand s prvimi dostojanstveniki države.

V aeroplanu hoče preleteti Atlantski ocean neki francoski zrakoplovec. Slika na str. 196 nam kaže vožnjo čez morje v zrakoplovu.

Vojna med Italijo in Turčijo je svoje lice nekoliko izpremenila. Ker Italijani vidijo, da Tripolisa še dolgo ne bodo zasedli, hočejo izzvati posredovanje drugih držav. Zato so napadli Dardanele, to važno morsko ožino, ki je prepovedana za prehod vojnih ladij. Skoz Dardanele se razvija ves trgovski promet s Carigradom in s Črnim morjem, in pri tem trgovskem prometu so interesirane skoro vse evropske države, zlasti Rusija in Avstrija. Italijani so napadli turške utrdbe ob izhodu Dardanel. Turki so seveda odgovorili s topovi in položili mine v morje. Vsled tega je trgovina pretrgana. Zdi se pa, da bodo Italijani dobili drugačen odgovor od vevlasti, nego so ga nameravali. Vsaj to je gotovo, da napad na Dardanele ni povzdignil italijanskega ugleda, Turkom je pa dvignil pogum, kajti eno oklopno križarko italijansko so turški strelji naredili nesposobno za boj, in laško brodovje se je umaknilo. Zdaj nadlegujejo Italijani maloazijsko obrežje, kateremu so pretrgali kabelske zveze.

Največja ladja sveta potopljena.

Velikanska nesreča se je dogodila na morju. Dne 15. aprila t. l. ob 2. uri 25 minut zjutraj se je potopil največji parnik sveta, ko je hotel s svojo prvo vožnjo doseči rekord nad vsemi dosedanjimi vožnjami. Dosegel je res rekord — največje pomorske nesreče, ki je čez poldruhi tisoč ljudi pokopala v valovih in uničila ogromno premoženje.

Družba „White Star Line“ (Proga bele zvezde) je zgradila ogromni parnik „Titanic“ z največjo razkošnostjo. Dolg je 280 metrov, širok 30 metrov, krov stoji 20 metrov nad vodno površino. Devet nadstropij ima prostora za 800 mornarjev in 5000 potnikov. „Titanic“ je z največjim komfortom urejen plavajoči hotel, ki nudi najbolj razvajenim potnikom vse mogoče udobnosti. S svojimi 46.000 tonami je presegal velikost vseh dosedaj zgrajenih ladij.

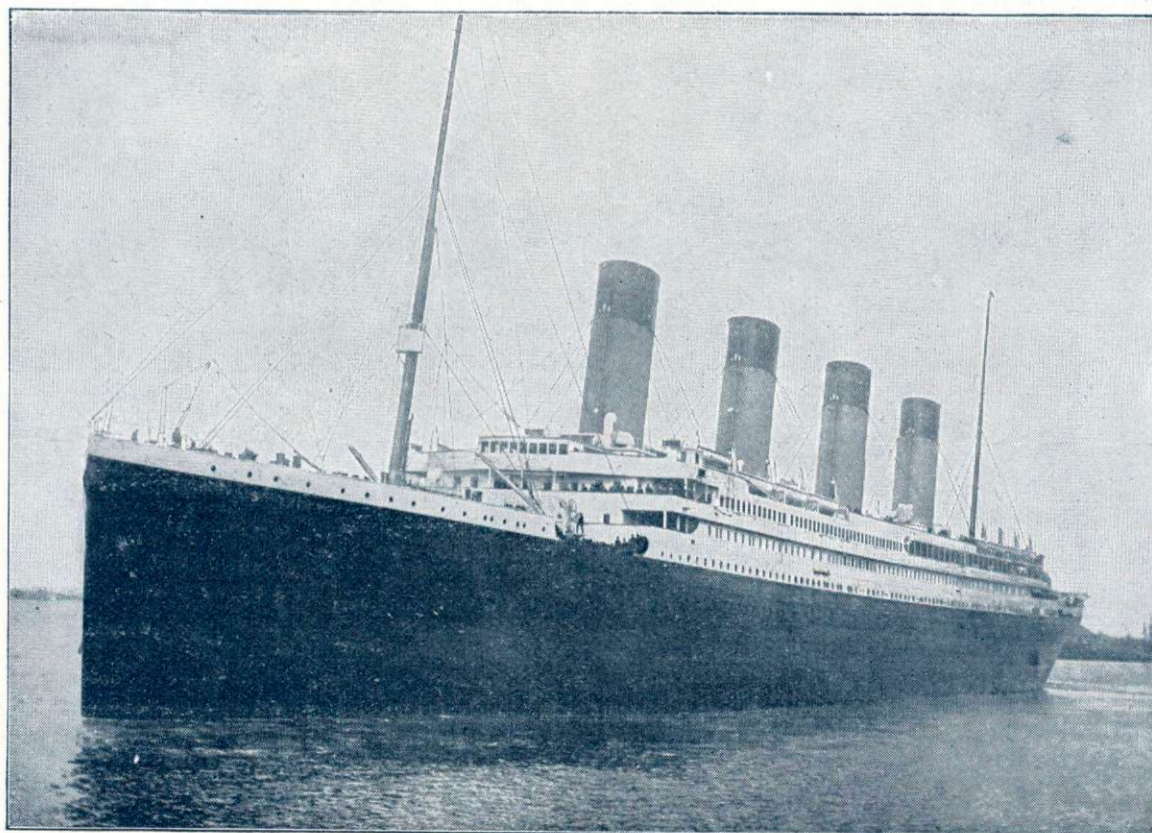
Prva vožnja novega krasnega parnika naj bi ga pokazala kot prvaka na morju. Družba je baje kapitanu obljubila veliko vsoto, ako doseže na tej vožnji tudi največjo hitrost. Resnica je, da je kapitan Smith, ki je hotel po tej vožnji stopiti v pokoj, vozil na najkrajši progi med Anglijo in New-Yorkom, dasi bi bil moral zaradi lednikov ob tem času iz previdnosti kreniti bolj južno. „Ledene gore“, ki se odtrgajo na severu od večnega ledu in ki plovejo proti jugu, so ladjam jako nevarne. In taka „ledena gora“ je povzročila tudi katastrofo „Titanica“.

Ob en četrt na enajsto uro ponoči je zadela ladja ob lednik. Potniki so bili večinoma že legli k počitku, en del je bil pri koncertu, drugi so se zabavali z igrami. Lednik je prerezal ladjo od spodaj. Voda ni mogla takoj prodreti v ladjo radi dvojnega dna. A velikanska teža ladje je pritisкала tako na ostri lednik, da se je moralo vse streti. Vendar se je držala ladja na površju do poltretje ure zjutraj.

Ko je kapitan uvidel, kaj se je zgodilo, je potnikom prikril nevarnost, da bi preprečil paniko na krovu. Pač pa je brezžični brzojav deloval in klical na pomoč na vse strani. Ladja „Karpatija“ je vjela tako brezžično brzojavko in hitela na pomoč. Samo brezžičnemu brzojavu se imajo zahva-

liti za življenje oni, ki so se še rešili. Ko so se potniki zavedli svojega položaja, je vse prihitelo na krov. Rešilne čolne so spustili v morje. Najprej so ženske in otroke spravljali v čolne. Pozneje se je pa vnel obupen boj za rešilne čolne, v katerem so mornarji več nasilnežev postrelili. Mnogo rešilnih čolnov je bilo kmalu prenapoljenih. Od vseh strani se je čulo kričanje stotin ljudi, ki so se borili z morskimi valovi in klicali na pomoč. Mornarji na rešilnih čolnih so poizkušali peti, da bi ženske ne čule strašnega klicanja potaplajočih se ponesrečencev, na krovu je ukazal kapitan godbi, da je igrala. Z rešilnimi pasovi obdani so se zaupali ponesrečenci morskim valovom v silnem mrazu, ker je vsled lednika jako padla temperatura. Štiri ure se je ogromna ladja ustavljala potopu. A ledena voda je pridrla do strojev, kotli so počili in ladjo raztrgali. „Titanic“ se je počasi nagnil naprej, luči so hipoma pogasile, nato se je sprednji del ladje potopil, zadnji pa visoko dvignil, in pet minut je stal ogromni parnik deloma pokonci v vodi. Ladja se nagne in izgine tiho v globino. Ljudje, ki so bili na parniku, so se pač vsled ogromnega pritiska vode v nekaj trenutkih zadušili. Zdaj počiva „Titanic“ do 4000 metrov globoko na morskem dnu in danes ni nobene možnosti, da bi v to globino prodrla človeška roka in dvignila bogastvo, ki se je z njim potopilo.

Med potopljenici je major Butt, tajnik Tafta, predsednika Združenih držav, ki se je vračal iz Rima, koder je bil izročil papežu zahvalno pismo Taftovo za imenovanje dveh ameriških kardinalov. Dalje je našel smrt v valovih milijardêr Astor, eden najbogatejših mož sveta; bil je na ženitovanjskem potovanju. Soproga je sicer odplula v rešilnem čolnu, a je zbolela vsled mraza in trpljenja. Tudi znani angleški publicist William Stead se je vozil s „Titanicom“ in se z njim potopil. Utonilo je vsega skupaj 1635 ljudi, rešilo se jih je na ladjo „Karpatijo“ 705, a mnogo teh je umrlo že med potjo v New-York. Utonil je kapitan Smith in inženir Andrews, ki je ladjo zgradil. Velikanska je vrednost blaga, ki se je potopilo. Samo poštnih vreč je bilo 3418. Veliko dragocenosti so vozili s sabo potniki, ki so le malo rešili. Nesreča se je zgodila pod 141° severne širine in 50° zapadne dolžine.

POTOPLJENI „TITANIC“.

Najsigurnejša prilika za štedenje.

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani

sprejema vsak delavnik od 8. do 12. ure dopoldne hranilne vloge ter jih obrestuje

po 4³/₄ 0/0

brez odbitka, to je: daje za 100 K čistih 4.75 K na leto.

Rentni davek plača hranilnica sama.

registr. zadruga z omejenim poroštvom

Kongresni trg. šte. 19.

Prelat Kalan Andrej l. r., predsednik.

Kanonik Sušni Janez l. r., podpredsedn.

Dr. Fran Dolšak l. r. zdravnik v Ljubljani, podpredsednik.

Druge hranilne knjižice se sprejemajo kot gotov denar, ne da bi se njih obrestovanje prekinilo.

Daje tudi svojim članom predujme na osebni kredit, vračljive v 7¹/₂ leta (90 mesecev) v tedenskih, oziroma mesečnih obrokih, kakor tudi posojila na zadolžnice in menice.

Zobozdravnik dr. ALOJZIJ PRAUNSEIS

ordinira od 8. do 12. ure dopoldne in od 2. do 6. ure popoldne,
ob nedeljah in praznikih od 8. do 12. ure dopoldne

v Ljubljani, Marijin trg 3

Plombira zobe, vstavlja nove umetne zobe in zobovja, leči zobne in ustne bolezni. Izdiranje zob brez bolečin s kokainom, v narkozi itd.

Največja in najstarejša
tovarna lončenih peči in
raznih lončenih izdelkov

Av gust Drelse, Ljubljana

(mnogokrat odlikovana)

Priporoča se slavnemu občinstvu in prečastiti duhovščini v naročila za

Štedilna ognjišča in peči

preproste in najfinejše, izvršene v poljubnih modernih barvah in vzorcih kar najbolj strokovnjaško, zanesljivo in trpežno, po najnižjih cenah. Župniščem, samostanom in šolam dovoljujem znaten popust. Ilustrovani ceniki so na razpolago.

Tovarna dežnikov in solnčnikov

L. Mikusch

v Ljubljani, Mestni trg 15

priporoča svojo veliko zalogo

dežnikov in solnčnikov

preprostih in elegantnejših, solično, trpežno izdelanih, po najnižjih tvorniških cenah.

Prevleke in poprave se izvrše dobro in poceni.

Domača tordka

Gričar & Mejač, Ljubljana

Prešernova ulica 9.

Najstarejša in največja trgovina
z izgotovljeno obleko

Priporočava se prečastiti duhovščini v naročila za izvršitev raznovrsne

duhovniške obleke

ta z jamčeno dobrega, trpežnega blaga razne kakovosti, katerega imava prav mnogo v zalogi. Postreževa na željo z vzorci ter sva v stanu vsled nakupovanja v množinah in obširne trgovine postreči istinito dobrim blagom in natančno izvršitvijo po najnižji cen.

V zalogi imava

izgotovljene obleke

za gospode, dečke, gospe in deklice po naj-novejšem kroju in lepih vzorcih.

Zaloga srajc, ovratnikov in kravat za gospode.

Ilustrirani ceniki so franke na razpolago.

Teodor Korn

pokrivalec streh in klepar
ter vpeljavec vodovodov

Ljubljana

Poljanska cesta šte. 8
v lastni hiši.

se priporoča p. n. občinstvu za izvrševanje vsakovrstnih

kleparskih del ter pokrivanje streh

z angleškim, francoskim in tuzemskim škrljem, z asbest-cementnim škrljem „Eternit“, patent Hatschek, dalje z izbočeno in ploščnato opeko, lesnocementno in strešno lepenko. Vsa stavbinska in galanterijska kleparska dela v priznani solidni izvršitvi. Poprave točno in ceno. Proračuni brezplačno in poštnine prosto.

Obenem naznanjam, da sem kupil že 36 let obstoječo trgovino tvrdke Jos. Stadler v Ljubljani in bom isto nadalje vodil pod njegovim osebnim vodstvom ter vodstvom spretnih in zanesljivih kleparjev in monterjev. Istotako priporočam svojo podružnico v Trstu, Via Miramare št. 65, ki jo vodi poslovodja Franjo Jenko.

Kamnoseški izdelki iz marmorja za
cerkvene in pohištvene oprave,

spomeniki iz marmorja, grani-
ta ali sijenita, živo in uga-

šeno apno se dobi pri

Alojziju Vodniku

kamenarskem mojstru

Ljubljana, Kolodvorska ulica

Podobarski in pozlatarski atelijé

Andr. Rovška naslednik

Ivan Pengov

Ljubljana, Kolodvorska ulica šte. 20

se priporoča prečastiti duhovščini in cerkvenim
predstojanstvom v naročila za izvrševanje vsa-
kovrstnih strogo umetniško izvršenih oltarjev
v raznih slogih, kipov in svečnikih soh iz
lesa, gipsa, marmorja in cementa itd.

Priznalna pisma na razpolago. Domača tvrdka.

Žena, kateri manjka potrebne gospo-
dinjske izobrazbe, ne bo znala
umno voditi domačega gospodinjstva.

Ker je pa od pravilnega gospo-
dinjstva v prvi vrsti odvisna sreča in
blagostanje družine, je za vsako
slovensko ženo in deklico sveta dolž-
nost, da si pridobi tozadevno strokovno
izobrazbo.

K tej izobrazbi bo pripomogla v
obilni meri poljudno ter praktično se-
stavljena knjiga, ki uvaja naše žene
in dekleta v vse panoge gospodinjstva
in ki je pred kratkim izšla pod na-
slovom:

Gospodinjstvo.

Navodilo za vsa v domačem
gospodinjstvu važna opravila.

Šolam in gospodinjam sestavila
S. M. LIDVINA PURGAJ.

Cena K 2.20, vezana K 2.80.

MAGDALENE PLEIWEISOVE

Slovenska kuharica:

Šesti natis priredila

S. M. FELICITA KALINŠEK.

To je najboljša slovenska kuhinj-
ska knjiga, bodisi za začetnico,
bodisi za kuharico, ki se želi po-
vzpeti na vrhunec kuhinjske
umetnosti. Slovenska žena, ki hoče
biti dobra gospodinja, te knjige ne bo
mogla pogrešati.

Knjiga poučuje, kako je treba je-
dila pripravljati, da so okusna, obenem
pa daje tudi navodila, koliko se lahko
v kuhinji prihrani. Popolna izbira živil
je v času splošne druginje naravnost
življenska potreba.

Velika izdaja (nad 600 strani, z 18
večbarvnimi tabelami) K 5.20, vezana
K 6.—; okrajšana izdaja (okoli 350 str.)
K 3.—, vezana 3.60.

Zunanji nastop in lepo olikano ve-
denje odločujeta prav pogosto o
sreči človeka. Kar prvi nepravilni na-
stop pokvari, časih ni mogoče nikdar
več popraviti. Zato bodi prva skrb
vsakogar, da si omisli »Knjigo o le-
pem vedenju«, ki je edina te vrste med
Slovenci. Ta knjiga mu bo pravilno
svetovala v vseh dvomljivih slučajih
in ga varno vodila skozi družabno
življenje.

Vseskozi se ozira knjiga tudi na
posamezne stanove obojega spola; tudi
za mladino je knjiga zlata vredna.

Knjiga o lepem vedenju

Spisal URBANUS.

Velja K 3.—, elegantno vezana K 4.—.

= Katoliška Bukvarna v Ljubljani. =